ODBORNÝ BANKOVÝ ČASOPIS
SEPTEMBER 1995
ROČNÍK 3

BANKING JOURNAL
SEPTEMBER 1995
VOLUME III

BIATEC

NÁRODNÁ
BANKA
SLOVENSKA

NATIONAL
BANK OF
SLOVAKIA

9

DATASISTEC

ISTOTA V PRIESTORE A ČASE

Navštívte nás na medzinárodnej výstave
FINEX '95
v dňoch 19. — 22. septembra
na zimnom štadióne
v Banskej Bystrici

Dokážeme pre Vás profesionálne zabezpečiť
a vyriešiť nasledovné:

Mechanické a elektronické nočné trezory

Bankové pancierové skrine a ostatná trezorová technika

Mechanické a elektronické schránky na cennosti pre klientov

Túto a ďalšiu zabezpečovaciu techniku ponúkame s firmou **SISTEC** i podnikateľským subjektom, poštám, zlatníkom a privátnym osobám. Ak máte záujem, zavolajte nám, my Vás navštívime.

Vstup do budovy je vizitkou každého domu. Moderný vstup Vám vyriešime s automatickými dverami **GEZE.**

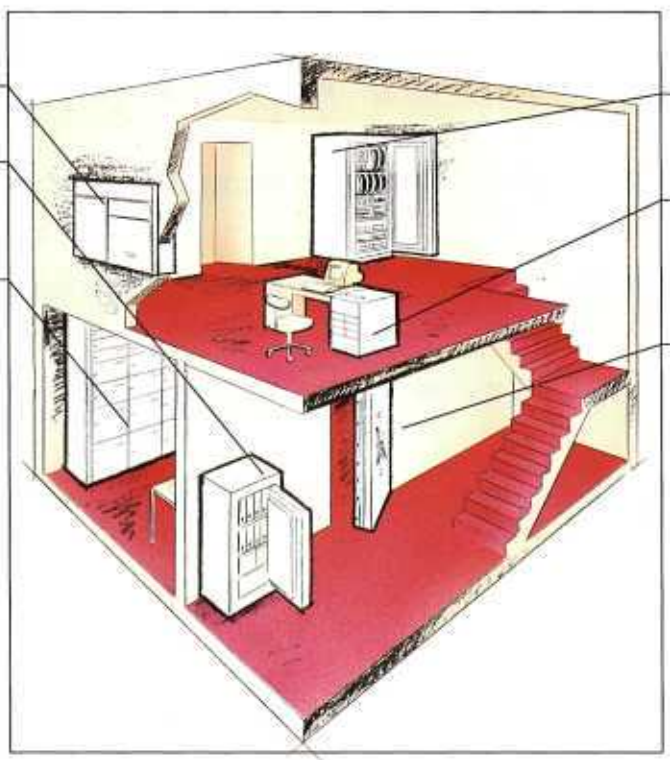

Ochránime Vaše dokumenty a magnetické médiá pred ohňom a zlodejmi

Elektronické pokladničné systémy do bánk

Kompletné komorové trezory s dverami vysokej bezpečnosti

Vaša písomná agenda dostane systém a poriadok s organizačným systémom písomnosti **DANZER** a archívnym systémom **KARDEX.**

Všetky ďalšie informácie môžete získať v našich jednotlivých predajných miestach:

DATASISTEC, s. r. o., Rosinská cesta 2, 010 08 Žilina
tel.: 089/549 44, 540 67, 542 28 • fax.: 089/655 460

Pobočky:
841 05 Bratislava, Matejková 20, tel.: 07/714 466, fax: 07/714 450
040 01 Košice, Slovenskej jednoty 10, tel./fax: 095/632 32 84

Obsah/Contents

NA AKTUÁLNU TÉMU

Ing. Dušan Preisinger
Úverové portfólio
Významná charakteristika **ekonomického prostredia**
Loan Portfolio an Important Feature of the Economic Environment 2, 29

Metodika účtovania poskytnutých úverov, klasifikácie pohľadávok a podsúvahových záväzkov, tvorby a použitia opravných položiek a rezerv
Methodology for the Accounting of Outstanding Loans, Classsification of Receivables and Off-Balance Sheet Payables, Creation and Application of Adjustments and Reserves 7

TEÓRIA

Ing. Barbora Drugdová, CSc.
Poistenie osôb
Insurance of Private Individuals 11

PREDSTAVUJEME

Steven Fast
Audítori Národnej banky Slovenska
The Auditors to the National Bank of Slovakia 13, 34

Ing. Dušan Garay, CSc.
Bankové vzdelávanie v Európe
Banking Education in Europe 14, 35

PRÍLOHA

Ing. Denisa Grešliková
Švajčiarsky bankový systém
The Swiss Banking System 15

POSTREHY • PODNETY

Ing. Iveta Ribanská
SLOVCA
Slovenská asociácia rizikového kapitálu
Slovak Venture Capital Association 23, 36

Marcela Zábojníková
AXA slúži bankám
AXA in the Service of Banks 24

PAMÄTNÉ MINCE

Ing. Dagmar Flaché
Električka na pamätnej minci
A Tram on the Obverse a New Commemorative Coin 26

FINEX '95 33

BIATEC
Odborný bankový časopis
september 1995

Vydavateľ:
Národná banka Slovenska

Published by
National Bank of Slovakia

Redakčná rada/Editorial Council:
Ing. Vladimír Masár (predseda), Mgr. Soňa Babincová, PhDr. Eva Barliková, Ing. Adam Celušák, CSc., Prof. Ing. Irena Hlavatá, CSc., Ing. Štefan Králik, Ing. Jozef Kreutz, Doc. Ing. Jozef Makúch, CSc., Ing. Gabriela Miklošová, Doc. Ing. Anna Pilková, CSc. MBA, Ing. Monika Siegelová, PhDr. Eva Sisková, Ing. Vladimír Valach

Redakcia/Editorial Staff:
šéfredaktorka/Editor in Chief
Mgr. Soňa Babincová ☎ 210 4406
zástupkyňa šéfredaktorky/Editor
Ing. Alica Polónyiová ☎ 210 3400
výtvarná redaktorka/Graphics Editor
Katarína Krošláková ☎ 210 3400

Adresa redakcie/Editorial Office:
Národná banka Slovenska
redakcia BIATEC
Štúrova 2, 818 54 Bratislava
tel.: 210 3400, 210 3034, 210 4406
fax: 210 3035

Objednávky a predplatné prijíma redakcia ☎ 210 3034

Účet pre organizácie:
916-54188-002/0720

Účet pre obyvateľstvo:
916-57282-002/0720

Ročné predplatné: 143,70 Sk

Tlač a distribúcia:
Printed and Distributed by:
i + i print, spol. s r.o.
Ondavská 3, 826 47 Bratislava

Termín odovzdania rukopisov:
25. 8. 1995

Dátum vydania: 12. 9. 1995
Podávanie novinových zásielok povolené Riaditeľstvom poštovej prepravy Pošta Bratislava 12 zo dňa 24. 3. 1994 č. j. 290/94

Registračné číslo:
MK SR 698/92
ISSN 1335 - 0900

1. strana obálky/Front Cover:
Pamätná minca k 100. výročiu prvej električky na Slovensku
A Commemorative Coin Marking the 100th Anniversary of the First Tram in Slovakia

Foto: Ing. Štefan Fröhlich

Úverové portfólio významná charakteristika ekonomického prostredia

Ing. Dušan Preisinger
Inštitút menových a finančných štúdií NBS

Rozhodujúce znaky úverového portfólia

Úvery poskytnuté komerčnými bankami dosiahli k 31. 12. 1994 bilančnú hodnotu 257 577 mil. Sk, čo predstavuje 51 % bilančnej hodnoty aktív a 57 % výnosových aktív celého bankového sektora. Majú teda dominantné postavenie v štruktúre aktívnych bankových obchodov. Preto sa problémy súvisiace s úverovým portfóliom podstatne premietajú do celej činnosti a ekonomickej pozície komerčných bánk.

Vo vývoji štruktúry úverového portfólia sa prejavujú nepriaznivé tendencie. Nejde len o zmenu úverového portfólia z hľadiska účelovosti, keď rastie podiel prevádzkových úverov zabezpečujúcich bežnú likviditu podniku v neprospech úverov financujúcich investičné zámery. Rastie tiež podiel tých úverov, ktoré vykazujú zhoršenú, prip. minimálnu návratnosť. Tie spolu s prechodne nelikvidnými pohľadávkami vzrástli v roku 1994 o 36 392 mil. Sk a k 31. 12. 1994 dosiahli 93 233 mil. Sk, čo predstavuje 36 % úverov. Najvýraznejší nárast (29 903 mil. Sk) zaznamenali stratové úvery, ktorých bilančná hodnota 36 299 mil. Sk tvorí 14 % úverového portfólia, čo znamená približne 7 % aktív. Pritom štandardný podiel nedobytných úverov na celkových aktívach, ktorý vyjadruje silnú úverovú kvalitu, by mal byť menší ako 2 %.

Pretrváva časový nesúlad medzi aktívami a pasívami bankového sektora. V súčasnosti je krátkodobými zdrojmi krytých až 53 mld. Sk aktív s dlhším časovým horizontom splatnosti, čo predstavuje viac ako 25 %. Na tomto nesúlade sa v rozhodujúcej miere podieľajú najmä stredno a dlhodobé úvery kryté „krátkymi zdrojmi" s priamym dopadom na likviditu. Vzhľadom na predpokladanú reprodukciu krátkodobých zdrojov, môžu tieto kryť aj úvery s dlhšou lehotou splatnosti. Uvedený podiel je však vysoký a jeho negatívny dopad je znásobený neštandardne vysokou rizikovosťou úverov. Z tohto dôvodu komerčné banky postupne znižujú časový nesúlad najmä zmenou časovej štruktúry úverov. V roku 1994 klesli stredno a dlhodobé úvery o 8450 mil. Sk a krátkodobé vzrástli o 5216 mil. Sk. Kým v roku 1993 mali krátkodobé úvery podiel 34,8 % na úverovom portfóliu, v roku 1994 to už bolo 37,2 %. Znižuje sa tým jedna z rozhodujúcich funkcií úveru ako nástroja dlhodobejších rozvojových impulzov. Úver sa stále viac stáva nástrojom krytia prevádzkových potrieb a čo je dôležité, vo výraznej miere na úrovni ich jednoduchej reálnej reprodukcie.

Ťažiskovým problémom komerčného bankovníctva v SR, podobne ako v ďalších ekonomikách prechádzajúcich transformáciou, je súčasný stav a základné vývojové tendencie úverového portfólia. Jeho kvalitu, vyjadrenú mierou návratnosti, ovplyvňuje ekonomická pozícia úverových dlžníkov, ktorú určujú ich reálne finančné toky. Analýza Inštitútu menových a finančných štúdií, s ktorou Vás chceme oboznámiť, bola zameraná na vzťahy medzi vývojom kvality úverového portfólia komerčných bánk a vybranými základnými znakmi makroekonomického prostredia, ktoré banky úverujú. Analyzovalo sa viac ako 18 500 subjektov zatriedených do skupín podľa OKEČ. Ide teda o dostatočnú vzorku, ktorá umožňuje pomerne objektívne definovať rozhodujúce znaky finančnej pozície jednotlivých odvetví (dosiahnuté agregované ekonomické ukazovatele k 31. 12. 1993 podľa spracovaných súvah a výkazov ziskov a strát), a tiež ich vplyv na vývoj rizikovosti úverov v priebehu roku 1994.

Bilančná hodnota úverov, ktorá dlhodobo osciluje okolo 260 mld. Sk, predstavuje takú úroveň peňažných tokov, ktorou sa vytvára veľmi intenzívna závislosť medzi reálnou hodnotou úverového portfólia a základnými ukazovateľmi ekonomickej pozície odvetví. Je teda zrejmé, že prostredníctvom úverového portfólia sa v ekonomickej pozícii bankového sektora koncentrujú všetky negatívne vplyvy makroekonomického prostredia premietnuté v základných poruchách vo finančných tokoch jednotlivých odvetví a podnikov.

Komerčné banky, ktoré sú v pozícii sprostredkovateľa medzi svojimi veriteľmi a dlžníkmi, sú pod výrazne vyšším tlakom zabezpečiť okamžitú likviditu ako iné podnikateľské subjekty. Zabezpečenie štandardnej úrovne likvidity možno dosiahnuť kombináciou dvoch základných, vzájomne veľmi úzko prepojených spôsobov:

- na strane pasív tvorbou zdrojov na krytie rizikových aktív alebo získaním dodatočných zdrojov určených na krytie splatných záväzkov,
- na strane aktív ich ozdravením.

Z pohľadu komerčnej banky je potrebné zabezpečiť likviditu tvorbou zdrojov na krytie rizík na základe reálnej a pravi-

delnej kategorizácie pohľadávok. Na jednej strane je táto požiadavka nevyhnutná, na druhej strane však je sprevádzaná znížením efektívnosti bankou spravovaných zdrojov, a to nielen z makroekonomického pohľadu, ale tiež z pohľadu ekonómie komerčnej banky. Táto znížená efektívnosť vyplýva z účelovosti zdrojov určených na krytie rizík, znižuje sa priestor na ich umiestnenie vo forme aktív s vyššou výnosovosťou. Pritom sa však rieši len dôsledok. Komerčná banka tvorbou zdrojov na krytie rizík „hasí" finančné problémy svojich dlžníkov a tým vstrebáva ich neefektívnosť, prip. finančné problémy. Preto je nevyhnutné, aby tvorba opravok na krytie úverových rizík bola sprevádzaná súbežnými podpornými nástrojmi:

1. Daňovými opatreniami orientovanými na tvorbu zdrojov krytia rizík, čím sa skráti časový horizont, v ktorom sa vytvoria zdroje adekvátne reálnemu úverovému riziku. Komerčné banky sú schopné vytvoriť opravky z vlastných zdrojov (bankový sektor v roku 1994 zvýšil bilančné zdroje na krytie strát z úverov o viac ako 8 mld. Sk), oddiali sa však začiatok ozdravovania úverového portfólia podložený zabezpečenou likviditou bánk.
2. Veľmi úzke prepojenie financií bánk, ktoré sú zrkadlom financií ich dlžníkov, si vyžaduje súbežne s tvorbou zdrojov riešiť aj príčinu negatívneho vplyvu na likviditu bánk. Ozdravenie a reštrukturalizáciu bankového sektora nie je možné dosiahnuť bez ozdravenia a reštrukturalizácie finančných tokov ekonomického prostredia, s ktorým sú prepojené. Toto ozdravenie je nevyhnutnou požiadavkou pre efektívnu reprodukciu úverového portfólia. Len zníženie všeobecnej miery úverového rizika zastaví orientáciu komerčných bánk na menej rizikové aktíva na úkor relatívneho poklesu úverov.

Základné charakteristiky ekonomickej pozície odvetvia ovplyvňujúce odvetvové úverové riziko

Poskytnutím úverov komerčná banka vytvorí aktíva, ktorých reálna hodnota je vyjadrená mierou ich návratnosti. Miera návratnosti je určená takými finančnými tokmi dlžníka, ktoré umožnia pri reprodukcii prevádzkového cyklu vytvoriť zdroje na splatenie úveru. Akékoľvek poruchy vo finančných tokoch sa premietnu do úrovne úverového rizika.

Skôr než začneme s analýzou vplyvu jednotlivých ekonomických ukazovateľov na vývoj úverového rizika, je potrebné stručne definovať charakteristiky ekonomickej pozície odvetvia. Úverové riziko možno určiť tzv. koeficientom úverového rizika (KÚR), ktorý vyjadruje štruktúru úverov podľa ich návratnosti

$$KÚR = \frac{x.0 + y.0{,}05 + z.0{,}2 + q.0{,}5 + w.1}{\text{úvery spolu}}$$

kde
x — štandardné úvery,
y — štandardné úvery s výhradou,
z — neštandardné úvery,
q — pochybné a sporné úvery,
w — stratové úvery.

Tento koeficient vyjadruje agregované reálne plnenie úverových záväzkov odvetvia, čiže kvantifikuje nevyhnutnú tvorbu opravok na jednu Sk úverov alokovanú do tohto odvetvia. Nemusí však vyjadrovať len schopnosť splácania, ale môže byť ovplyvnený aj ochotou splácať úver. Súčasne umožňuje banke stanoviť potrebu a formy zabezpečenia úveru adekvátne úverovému riziku.

Koeficient úverového rizika je daný pozíciou úveru v reprodukcii prevádzkového cyklu, čo možno graficky znázorniť takto:

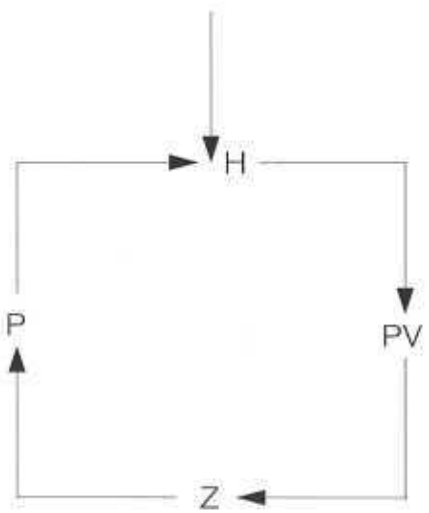

H — hotovosť,
PV — prevádzkové vstupy,
Z — zásoby,
P — pohľadávky.

Ide o základnú schému prevádzkového cyklu, ktorá vyjadruje štruktúru aktív. Miera návratnosti úveru je ovplyvnená štruktúrou obežných aktív, teda štruktúrou likvidity úverového dlžníka. Znamená to, že úverové zdroje vstupujúce do prevádzkového cyklu musia prostredníctvom všetkých foriem obežných aktív opäť dosiahnuť formu hotovosti určenej na splatenie úveru. Miera úverového rizika vyplýva zo schopnosti získať také množstvo likvidných prostriedkov, ktoré zabezpečia reprodukciu prevádzkového cyklu pri súčasnom poklese úverovej zaťaženosti. Táto schopnosť je určená charakteristikami dlžníka vyjadrujúcimi jeho finančnú pozíciu vo väzbe na úverovú závislosť. Ide o tieto charakteristiky:

1. Štruktúra bilančnej rovnice
   Bilančná rovnica v tvare

$$A = K + P,$$

kde
A — bilančná hodnota aktív,
K — vlastný kapitál,
P — cudzie zdroje,

vyjadruje mieru finančnej závislosti dlžníka. Cieľom úveru je zvýšenie bilančnej hodnoty aktív. Rast bilančnej hodnoty aktív však musí byť sprevádzaný aj rastom zdrojov samofinancovania, inak sa prejaví v požiadavke na zvýšenie úverovej zaťaženosti.
2. Vzťah medzi prevádzkovou a finančnou leverage

$$\frac{FN}{T} \leftrightarrow \frac{P}{K}$$

kde
FN — fixné náklady
T — tržby
} prevádzková leverage

P — cudzie zdroje
K — vlastný kapitál
} finančná leverage

Z konštrukcie ukazovateľov je možné pojem leverage voľne preložiť ako „vzťah závislosti". V prvom prípade ide teda o závislosť na fixných nákladoch, v druhom prípade o závislosť na cudzích zdrojoch. Rizikovosť návratnosti úveru je v priamom vzťahu k výške prevádzkovej leverage. Vyplýva to z potreby dosiahnuť vyššiu realizáciu vlastných výkonov na pokrytie fixných nákladov, a teda aj zdroje na splácanie úveru. Zvyšuje sa tým závislosť na ekonomickom prostredí a jeho solventnosti. Pri vysokej prevádzkovej leverage je potrebné udržať nízku finančnú leverage a v rámci nej najmä úverovú zaťaženosť. Rast prevádzkovej leverage musí byť okrem úveru realizovaný aj vlastnými zdrojmi. Ak je pri vysokej prevádzkovej leverage vysoká aj finančná leverage, signalizuje to komerčnej banke zvyšovanie rizika návratnos-

ti úveru pri súbežnej požiadavke na ďalšie cudzie zdroje umožňujúce reprodukciu prevádzkového cyklu.

3. Udržateľný rast (UR) vyjadrený vzťahom

$$UR = \frac{z/A}{K/A - z/A}$$

kde
Z — zisk,
A — bilančná hodnota aktív,
K — vlastný kapitál.

Tento ukazovateľ nadväzne na predchádzajúce vyjadruje potrebu úverových zdrojov a mieru ich návratnosti. Vyjadruje mieru závislosti ekonomického rastu na úverových zdrojoch, resp. schopnosť zabezpečiť rast akumulovaním vlastného kapitálu. Z konštrukcie tohto ukazovateľa je zrejmé, že úverová zaťaženosť rozšírenej reprodukcie prevádzkového cyklu klesá pri raste ziskovosti a pri schopnosti vytvoriť efektívne aktíva najmä z vlastného kapitálu.

Odvetvové úverové riziko vyjadrené výškou KÚR je v nasledujúcich grafoch. V grafe č. 1 je znázornená výška KÚR podľa klasifikácie odvetvového úverového portfólia k 31. 12. 1994, v grafe č. 2 zmena oproti klasifikácii k 31. 12. 1993. Je zrejmé, že zmena je ovplyvnená nielen vývojom úverového portfólia, ale tiež reálnejším ocenením rizík obsiahnutých v úveroch. Jednotlivé odvetvia očíslované od 1 do 14 podľa členenia štandardne uplatňovaného v štatistických výkazoch o úveroch sú na horizontálnej osi usporiadané od najvyššieho po najnižšie odvetvové úverové riziko. Cieľom totiž nebolo analyzovať konkrétne odvetvie, ale posúdiť mieru závislosti vývoja úverového rizika na vybraných ekonomických odvetvových ukazovateľoch. Zostupnosť grafu názornejšie dokumentuje mieru tejto závislosti.

Vplyv štruktúry likvidity na zmenu KÚR

Miera zaťaženosti cudzími zdrojmi je v rozhodujúcej miere ovplyvnená štruktúrou obežných aktív alebo inými slovami, štruktúrou likvidity vyjadrenej ukazovateľmi (koeficientami):

$$\text{likvidita 1. stupňa} = \frac{\text{likvidné aktíva}}{\text{krátkodobé záväzky}}$$

$$\text{likvidita 2. stupňa} = \frac{\text{likvidné aktíva + pohľadávky}}{\text{krátkodobé záväzky}}$$

$$\text{likvidita 3. stupňa} = \frac{\text{obežné aktíva spolu}}{\text{krátkodobé záväzky}}$$

Graf 1 Odvetvová výška KÚR

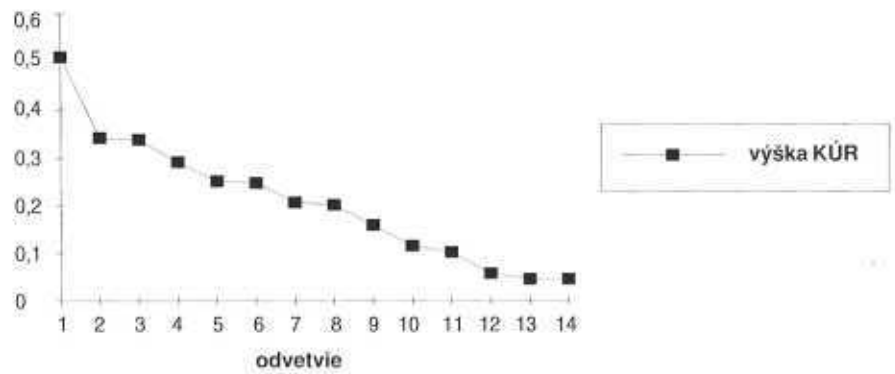

Graf 2 Odvetvová zmena KÚR

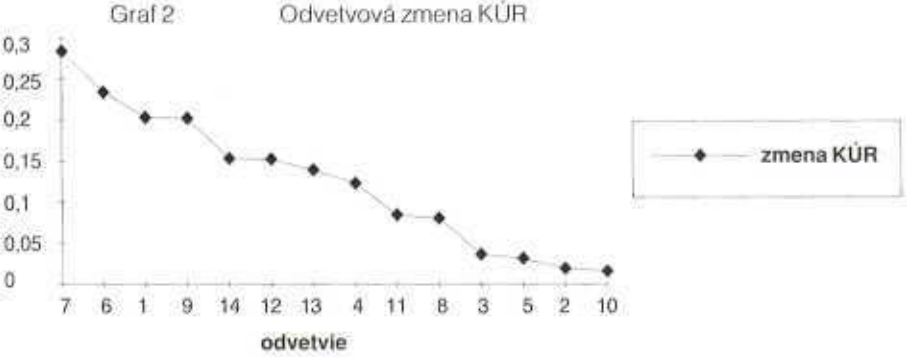

Štruktúra obežných aktív vyjadruje schopnosť plniť záväzky likvidnými aktívami, resp. vyjadruje viazanosť zdrojov v aktívach s nižším stupňom likvidity.

Kvantifikovať všeobecne platný vzťah medzi likviditou 1., 2. a 3. stupňa, ktorý by vyjadroval optimálnu štruktúru likvidity je problematické, pretože je potrebné rešpektovať špecifiká finančných tokov jednotlivých odvetví. Tieto špecifiká vyplývajú z prevádzkového cyklu a ním určenej štandardnej obrátkovosti obežných aktív. Dajú sa však charakterizovať univerzálne väzby medzi štruktúrou likvidity a úrovňou zadlženosti:

- Likvidita 2. stupňa by sa mala čo najviac blížiť hodnote bežných záväzkov (koeficient 1,0), to znamená, že plnenie bežných záväzkov by nemalo byť výrazne kryté finančnými prostriedkami viazanými v zásobách. Inými slovami, protihodnotou bežných záväzkov musí byť najmä hotovosť a realizovaná produkcia.
- V likvidite 2. stupňa musí prevládať podiel najlikvidnejších aktív. Veľký podiel viazaný v pohľadávkach a z toho vyplývajúca zvýšená doba ich obratu znamená, že úverový dlžník do vlastného prevádzkového cyklu a finančných tokov vpúšťa nelikvidnosť odberateľov. Štruktúra likvidity 2. stupňa orientovaná na vysoký podiel pohľadávok je z hľadiska úverového rizika negatívna najmä v ekonomickom prostredí charakterizovanom neštandardne vysokou platobnou neschopnosťou.
- V štruktúre likvidity 3. stupňa by mali mať zásoby najmenší podiel. Likvidita 3. stupňa by mala mierne prekročiť bežné záväzky (koeficient 1,2 — 1,3) a vytvárať tak zdroje na krytie strednodobých záväzkov. Vyšší podiel zásob predlžuje prevádzkový cyklus rastom doby obratu zásob a zvyšuje rast finančnej leverage, t.j. závislosť na cudzích zdrojoch s priamym vplyvom na pokles rentability.

Graf č. 3 na nasledujúcej strane zachytáva odvetvovú štruktúru likvidity dosiahnutú k 31. 12. 1993. Odvetvia sú zoradené podľa dosiahnutej zmeny koeficientu úverového rizika v roku 1994 znázornenej v grafe č. 2 o odvetvovej zmene KÚR. Znamená to, že odvetvie č. 7 zaznamenalo najväčšie zhoršenie úverového portfólia, odvetvie č. 10 naopak najmenšie. Porovnanie týchto grafov umožňuje posúdiť, ako sa likvidita dosiahnutá v roku 1993 premietla do vývoja úverového rizika v roku 1994. Je zrejmé, že závislosť je intenzívna a potvrdzuje predchádzajúce úvahy o likvidite.

- Štruktúru obežných aktív a tým aj úroveň odvetvovej likvidity možno charakterizovať ako negatívnu. Všeobecne

Graf 3 Odvetvová štruktúra likvidity

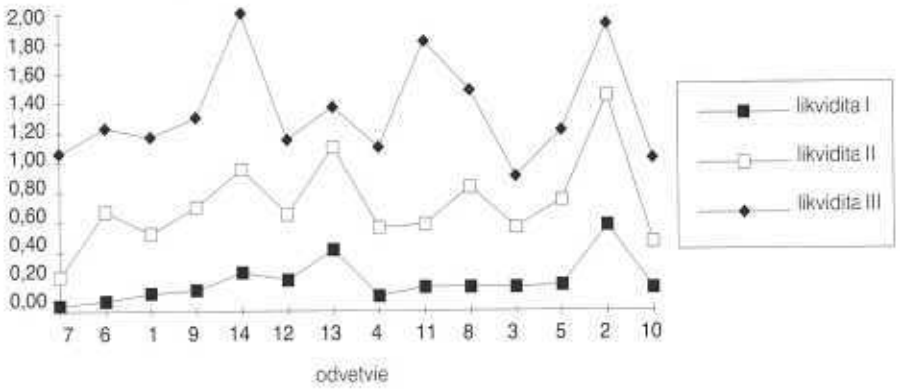

vysoký podiel likvidity je umŕtvený v zásobách, čo neumožňuje zabezpečiť reprodukciu prevádzkového cyklu vlastnými zdrojmi. Zvyšuje sa finančná závislosť s požiadavkou na úverovanie. Úverom sú tak kryté nelikvidné aktíva, ktorých reálna hodnota je nižšia ako bilančná, čo následne znamená nedostatok zdrojov na splácanie takto poskytnutých úverov na obežné aktíva.

• Najvýraznejšia je závislosť medzi úverovým rizikom a likviditou 1. stupňa. Znamená to, že relatívne vysoký podiel pohľadávok nemožno chápať ako štandardný zdroj likvidity, pretože úroveň platobnej neschopnosti zvyšuje ich dobu obratu.

• Odvetvia s najvyšším úverovým rizikom dosahujú nízku likviditu 1. a 2. stupňa a v likvidite 3. stupňa dominujú zásoby. V likvidite 2. stupňa dominujú pohľadávky, ale ani tie nekryjú bežné záväzky v plnom rozsahu.

• Vzťah medzi rastom úverového rizika a štruktúrou likvidity je potrebné u každého odvetvia analyzovať individuálne. Napr. odvetvie č. 2 patrí medzi relatívne málo rizikové pri vysokej hodnote zásob a pohľadávok, má však vysoký podiel likvidných aktív. Naopak, z hľadiska úverového rizika porovnateľné odvetvie č. 3 má značne odlišnú štruktúru likvidity. Nízky podiel zásob a pohľadávok priaznivo ovplyvňuje rentabilitu prevádzkového cyklu, ktorá kompenzuje nízku likviditu 1. stupňa. Z toho je zrejmé, že štruktúra likvidity musí byť analyzovaná komplexne. Pritom dôležitým faktorom je priorita dlžníka v splácaní záväzkov, teda či uprednostní ako veriteľa banku alebo dodávateľa. Napriek tomu je však možné zadefinovať niektoré charakteristiky ekonomického prostredia vyplývajúce zo vzťahu likvidity úverových dlžníkov.

• Štruktúra likvidity, v ktorej veľmi malý podiel tvoria likvidné aktíva, je spôsobená tým, že ekonomicky „prežíva" veľký podiel subjektov, ktorých prevádzkový cyklus je stratový, príp. končí tvorbou zásob. Toto prežívanie je umožnené poskytovaním úverov, ktoré opakovane dlhodobo kompenzujú nelikvidnosť obežných aktív.

• Komerčné banky nie v plnej miere zohľadňujú skutočnosť, že nárast nelikvidných aktív je zdrojovo krytý úvermi. Nárast úverov na pohľadávky, obežné prostriedky a iné preklenutie nelikvidnosti sa tak nestáva zdrojom na zefektívnenie prevádzkového cyklu, ale zdrojom na krytie iných záväzkov na úrovni jednoduchej reprodukcie. Mení sa tak štruktúra odvetvových pasív s prenášaním rizika na komerčné banky.

• Bilančná rovnica A = K + P sa neustále v nominálnej hodnote zvyšuje, pričom aj pri abstrahovaní od vplyvu inflácie je tento rast výrazne ovplyvnený rastom hodnoty pohľadávok a zásob krytých prevádzkovými úvermi. Vo finančnej závislosti odvetví tak rastie podiel úverov, pritom za negatívny možno považovať rast krátkodobých prevádzkových úverov. Túto skutočnosť potvrdzuje grafické znázornenie medziročného nárastu týchto úverov podľa odvetví, keď ich podiel na úverovom portfóliu vzrástol o 5216 mil. Sk pri súčasnom poklese stredno a dlhodobých úverov o 8450 mil. Sk (graf 4). Komerčné banky vo vzťahu k svojim dlžníkom stoja pred dilemou, či kryť prevádzkový cyklus ďalším úverom s nádejou na ozdravenie jeho financií a následné splatenie starších úverov, alebo či uzavretím „úverového kohútika" sa úvery stanú nedobytné.

Z makroekonomického hľadiska je tendencia rastu podielu prevádzkových úverov nepriaznivá, pretože pohlcuje úverové zdroje nevyhnutné na dlhodobý rozvoj. Zhoršenie štruktúry likvidity je dôsledkom stratovosti prevádzkového cyklu, alebo dôsledkom účasti v reťazci platobnej neschopnosti. Nízky podiel likvidných aktív je kompenzovaný rastom podielu prevádzkových úverov v úverovom portfóliu. Podstatná časť týchto úverov však nemá ozdravný charakter. To znamená, že ich poskytnutie sa neprejaví následne v dlhodobo zlepšenej štruktúre likvidity, ale v podstate „tlačí" pred sebou platobnú neschopnosť a v štruktúre nesplácaných záväzkov rastie podiel bankových úverov.

Tieto trendy sú ovplyvnené vývojom štruktúry a rentability odvetvových aktív. Bilančná hodnota aktív sa síce zvyšuje, nejde však o rast aktív, ktoré svojou úrovňou výnosovosti sú zdrojom tvorby cash flow, a teda zdrojom samofinancovania. Má to priamy dopad na rentabilitu aktív. Vysoký podiel nelikvidných aktív s nízkou reálnou hodnotou ovplyvňuje ich zadlženosť. Rastie podiel cudzích zdrojov na financovaní aktív, čo zvyšuje ich nákladovosť vo forme úrokovej zaťaženosti.

Graf 4 Medziročný nárast krátkodobých úverov podľa odvetví

Vplyv zadlženosti na výšku úverového rizika

Intenzitu vzťahu medzi finančnou situáciou, vyjadrenú zadlženosťou a úverovým rizikom, sme posudzovali analýzou dvoch ukazovateľov:

$$\text{zadlženie cash flow} = \frac{\text{cudzie zdroje}}{\text{cash flow}} \text{ (v Sk)},$$

$$\text{celková zadlženosť aktív} = \frac{\text{cudzie zdroje}}{\text{aktíva spolu}} \text{ (v \%)}$$

Graf č. 5 vyjadruje vzťah medzi zadlžením cash flow a výškou KÚR. V podstate až na niektoré odchýlky vyjadruje, koľko Sk cudzích zdrojov je potrebných na dosiahnutie jednej Sk hotovostného peňažného toku. Závislosť je priama, čím viac je cash flow kryté cudzími zdrojmi a teda čím sú nižšie zdroje samofinancovania, tým je úverové riziko vyššie. Znamená to, že hotovostný peňažný tok neumožňuje okrem krytia prevádzkových potrieb znižovať zaťaženosť cudzími zdrojmi. Tento vzťah možno interpretovať aj tak, že na jednu Sk rastu hotovostného peňažného toku je potrebný vysoký nárast cudzích zdrojov, hodnota udržateľného rastu je nízka. Až na jedno odvetvie, ktoré je schopné zabezpečiť z vlastných zdrojov ekonomický rast vyjadrený v stálych cenách vo výške 7,17 %, ostatné odvetvia majú minimálnu, resp. nulovú hodnotu udržateľného rastu. Vyplynulo to zo zjednodušenej analýzy udržateľného rastu odvetví a v rozhodujúcej miere je to ovplyvnené buď stratovosťou prevádzkového cyklu, alebo vysokou zadlženosťou cash flow. Táto zadlženosť je daná už spomínanou nízkou výnosovosťou aktív, ktorá sa premieta do potreby ich krytia cudzími zdrojmi. Vysoké krytie aktív cudzími zdrojmi a jeho vplyv na výšku úverového rizika je znázornený v grafe č. 6.

Graf 5 Vzťah medzi zadlžením cash flow a výškou KÚR

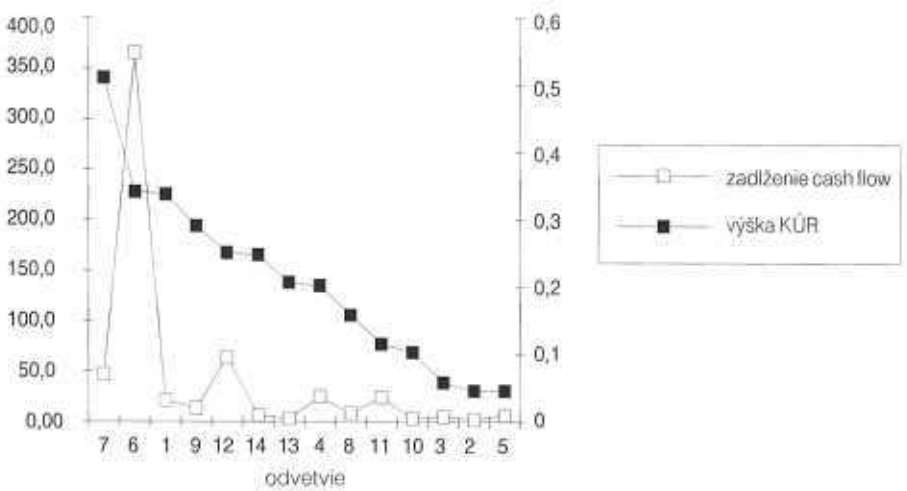

Graf 6 Vzťah medzi celkovou zadlženosťou aktív a výškou KÚR

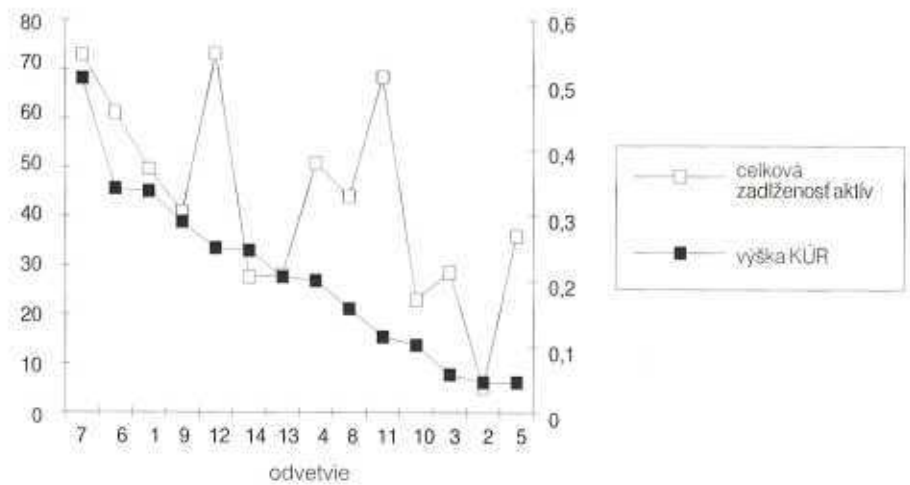

Ide o vzťah, ktorý určuje mieru krytia aktív cudzími zdrojmi (napr. odvetvie 7 má viac ako 70 % bilančnej hodnoty aktív krytých cudzími zdrojmi). Z grafu vidieť pomerne vysoké rozdiely, čo znamená, že závislosť je menej intenzívna ako pri predchádzajúcich vzťahoch. Preto je potrebné podrobnejšie analyzovať, čo túto závislosť ovplyvňuje. V prípade dosiahnutia pákového efektu môže byť úverové riziko nízke aj pri vysokej finančnej závislosti. Znamená to, že výnosovosť aktív vytvorených z cudzích zdrojov prináša dostatočnú tvorbu cash flow na splácanie úverových záväzkov, inými slovami, miera zisku je vyššia ako úroková zaťaženosť. To je v našich podmienkach vysokých úrokových sadzieb výnimočný jav. Navyše väčšina odvetví vykazuje zápornú hodnotu vzťahu „cash flow - záväzky". Tá je vo väčšine ovplyvnená agregovanou odvetvovou stratovosťou prevádzkového cyklu, čo znamená, že vysoká finančná závislosť negatívne vplýva na výšku úverového rizika. Relatívne nízka hodnota KÚR pri vysokej finančnej závislosti (napr. odvetvia 4, 11, 5) je teda skôr výsledkom stanovenia si priorít v plnení záväzkov v prospech úverov. Otázne je dokedy, zmena priorít môže mať priamy dopad na zhoršenie úverového portfólia. Na druhej strane relatívne nízka zaťaženosť aktív cudzími zdrojmi pri vysokom koeficiente úverového rizika (napr. odvetvia 9, 14, 13) vyjadruje buď vysoký podiel úverov na cudzích zdrojoch, alebo vysokú platobnú neschopnosť krytú najmä úvermi. V oboch prípadoch sa riziko prenáša na komerčnú banku.

Z predchádzajúceho je zrejmé, že rozhodujúcim faktorom na vývoj analyzovaných vzťahov likvidity, finančnej závislosti a reprodukcie prevádzkového cyklu odvetví a na vývoj odvetvového úverového rizika je rentabilita prevádzkových cyklov krytých úvermi. Z hľadiska návratnosti úveru musí ísť o rentabilitu vyúsťujúcu do reprodukcie hotovostného peňažného toku. Nabudúce sa preto budeme venovať vplyvu odvetvových finančných tokov na úverové riziko.

METODIKA

ÚČTOVANIA POSKYTNUTÝCH ÚVEROV, KLASIFIKÁCIE POHĽADÁVOK A PODSÚVAHOVÝCH ZÁVÄZKOV, TVORBY A POUŽITIA OPRAVNÝCH POLOŽIEK A REZERV

Dňa 3. 3. 1995 vstúpilo do platnosti Opatrenie č. 3 Národnej banky Slovenska o Pravidlách hodnotenia pohľadávok a podsúvahových záväzkov bánk podľa rizík v nich obsiahnutých a pre tvorbu zdrojov na krytie týchto rizík zverejnené vo Vestníku NBS čiastka 4/1995, účelom ktorého je ustanovenie jednotných pravidiel vykazovania a oceňovania pohľadávok a podsúvahových záväzkov bánk, ktoré majú zohľadňovať riziká strát v nich obsiahnuté.

Odbor účtovníctva Národnej banky Slovenska vypracoval metodiku účtovania poskytnutých úverov, klasifikácie pohľadávok a podsúvahových záväzkov, tvorby a použitia opravných položiek a rezerv, ktorá obsahuje typické účtovné prípady vyskytujúce sa v bežnej bankovníckej praxi.

Dúfame, že publikovaná metodika účtovania bude pre obchodné banky vhodnou pomôckou na správne vykazovanie a oceňovanie pohľadávok a podsúvahových záväzkov.

Účty klasifikovaných pohľadávok, opravných položiek a rezerv v zmysle opatrenia MF SR č. 65/520/1994, ktorým sa ustanovuje účtová osnova a postupy účtovania pre banky

Účtová trieda 1

- Účet 138 Štandardné pohľadávky s výhradou a klasifikované pohľadávky voči bankám
- Účet 139 Opravná položka k štandardným pohľadávkam s výhradou a ku klasifikovaným pohľadávkam
- Účet 189 Opravná položka k nakúpeným štátnym pokladničným poukážkam
- Účet 199 Opravná položka ku krátkodobým pokladničným poukážkam a iným podobným hodnotám

Účtová trieda 2

- Účet 231 Štandardné pohľadávky s výhradou
- Účet 241 Neštandardné pohľadávky
- Účet 242 Pochybné a sporné pohľadávky
- Účet 243 Stratové pohľadávky
- Účet 249 Opravná položka ku klasifikovaným pohľadávkam

Účtová trieda 3

- Účet 349 Opravná položka k rôznym pohľadávkam (341, 344)
- Účet 379 Opravná položka k intervenčnej zásobe cenných papierov
- Účet 389 Opravná položka k cenným papierom v zásobe

Účtová trieda 4

- Účet 419 Opravná položka k majetkovým účastinám
- Účet 429 Opravná položka k poskytnutým dlhodobým úverom osobitného charakteru (424)
- Účet 439 Opravná položka k hmotnému investičnému majetku
- Účet 449 Opravná položka k poskytnutým preddavkom (446)
- Účet 479 Opravná položka k nehmotnému investičnému majetku

Opravná položka k cenným papierom sa vytvára pri cenných papieroch obchodovateľných na kapitálovom trhu, ako aj pri ostatných cenných papieroch v prípade prechodného zníženia ich hodnoty v účtovníctve ku dňu zostavenia účtovnej závierky.

Opravná položka k odpisovanému majetku sa tvorí v prípadoch, keď hodnota odpisovaného majetku zistená pri inventarizácii je nižšia ako jeho ocenenie v účtovníctve (po odpočítaní oprávok) a toto zníženie hodnoty nemožno považovať za zníženie trvalého charakteru.

- Účet 542 Zákonné rezervy
- Účet 543 Ostatné rezervy
- Účet 651 Tvorba opravných položiek
- Účet 652 Tvorba zákonných rezerv
- Účet 653 Tvorba ostatných rezerv
- Účet 751 Použitie opravných položiek
- Účet 752 Použitie zákonných rezerv
- Účet 753 Použitie ostatných rezerv
- Účet 662 Odpisy nevymáhateľných pohľadávok voči klientom
- Účet 762 Výnosy z odpísaných pohľadávok voči klientom

Kategórie pohľadávok v zmysle Opatrenia NBS o pravidlách hodnotenia pohľadávok a podsúvahových záväzkov bánk s priradením SYU v zmysle Opatrenia MF SR, ktorým sa ustanovuje účtová osnova a postupy účtovania pre banky

Pohľadávky sa rozdeľujú podľa závažnosti rizika strát, ktoré obsahujú, do piatich kategórií:

1. štandardné pohľadávky,
2. štandardné pohľadávky s výhradou,
3. neštandardné pohľadávky,
4. pochybné a sporné pohľadávky,
5. stratové pohľadávky.

Pohľadávky podľa bodov 3, 4 a 5 sa nazývajú klasifikované pohľadávky.

Štandardné pohľadávky z úverov

SYU 132 - Poskytnuté úvery
SYU 212 - Krátkodobé úvery na obchodné pohľadávky
SYU 214 - Ostatné krátkodobé úvery
SYU 216 - Strednodobé úvery
SYU 218 - Dlhodobé úvery

SYU 424 - Poskytnuté dlhodobé úvery osobitného charakteru

Štandardné pohľadávky sú také pohľadávky, pri ktorých nie je dôvod pochybovať o tom, že pohľadávka bude splatená včas a v plnej výške jej nominálnej hodnoty pri súčasnom dodržaní ostatných podmienok zmluvy.

Štandardné pohľadávky s výhradou

SYU 138 - Štandardné pohľadávky s výhradou voči bankám
SYU 231 - Štandardné pohľadávky s výhradou voči klientom

Štandardné pohľadávky s výhradou sú také pohľadávky, pri ktorých došlo k zhoršeniu kritérií ich kvality, ale na základe dostupných informácií sa predpokladá, že budú splatené v plnej výške ich nominálnej hodnoty.

Neštandardné pohľadávky

SYU 138 - Klasifikované pohľadávky voči bankám
SYU 241 - Neštandardné pohľadávky

Neštandardné pohľadávky sú také pohľadávky, pri ktorých je pravdepodobné, že nebudú splatené v plnej výške ich nominálnej hodnoty, pričom splatenie väčšej časti ich nominálnej hodnoty je vysoko pravdepodobné.

Pochybné a sporné pohľadávky

SYU 138 - Klasifikované pohľadávky voči bankám
SYU 242 - Pochybné a sporné pohľadávky
SYU 424 - Pochybné pohľadávky z dlhodobých úverov osobitného charakteru

Pochybné a sporné pohľadávky sú také pohľadávky, ktorých splatenie dlžníkom v plnej výške ich nominálnej hodnoty je na základe dostupných informácií vysoko nepravdepodobné alebo sporné. Čiastočné splatenie je vysoko pravdepodobné.

Stratové pohľadávky

SYU 138 - Klasifikované pohľadávky voči bankám
SYU 243 - Stratové pohľadávky

Stratové pohľadávky sú také pohľadávky, ktoré sa na základe dostupných informácií javia ako nenávratné, prípadne návratné len čiastočne vo veľmi malej hodnote.

Opravné položky

SYU 139 - Opravná položka ku klasifikovaným pohľadávkam
SYU 249 - Opravná položka ku klasifikovaným pohľadávkam
SYU 429 - Opravná položka k poskytnutým dlhodobým úverom osobitného charakteru

Opravná položka sa tvorí ku konkrétnej pohľadávke. Podkladom na tvorbu opravnej položky ku klasifikovaným pohľadávkam je jej klasifikácia, ktorá je výsledkom hodnotenia pohľadávok.

K štandardným pohľadávkam s výhradou sa tvoria zásadne rezervy.

Účtovanie poskytnutých úverov bankám a ich klasifikácia

1. Poskytnutý úver inej banke (krátkodobý, strednodobý, dlhodobý)

MD	Dal
132AE	121 (134)
133AE	

2. Banka spláca úver v termíne podľa úverovej zmluvy

MD	Dal
121 (134)	132AE
	133AE

3. Inkaso úrokov a poplatkov k štandardným pohľadávkam z úverov

MD	Dal
121 (134)	711

4. Časové rozlíšenie úrokov a poplatkov k štandardným pohľadávkam z úverov

MD	Dal
352	711

5. Úhrada úrokov a poplatkov k štandardným pohľadávkam z úverov

MD	Dal
121 (134)	352

6. Dlžník nezaplatil úver do 30 dní po splatnosti štandardnej pohľadávky, prípadne splnil iné kritériá pre klasifikáciu úveru. Preúčtovanie istiny (pohľadávky) zo štandardných pohľadávok do štandardných pohľadávok s výhradou (klasifikovaných pohľadávok)

MD	Dal
138AE	132AE

7. Súčasne banka s preklasifikáciou pohľadávky (istiny), preklasifikuje aj úroky a poplatky v prípade, že spĺňajú podmienky pre klasifikáciu

MD	Dal
138AE	352

8. Tvorba zákonných rezerv k štandardným pohľadávkam s výhradou (istina, úroky, poplatky)

MD	Dal
652AE	542AE

9. Použitie zákonnej rezervy k štandardným pohľadávkam s výhradou (istina, úroky, poplatky)

MD	Dal
542AE	752AE

10. Tvorba opravných položiek ku klasifikovaným pohľadávkam (istina, úroky, poplatky)

MD	Dal
651AE	139AE

11. Použitie opravnej položky ku klasifikovaným pohľadávkam z dôvodu úhrady istiny (úroku, poplatku) alebo jej neoprávnenej tvorby

MD	Dal
139AE	751AE

Účtovanie poskytnutých úverov klientom a ich klasifikácia

1. Poskytnutý úver (krátkodobý, strednodobý, dlhodobý), ktorý bol prevedený na bežný účet klienta

MD	Dal
212	221
214	221
216	221
218	221

2. Klienti v termíne splácajú úvery podľa úverovej zmluvy

MD	Dal
221	212
221	214
221	216
221	218

3 a) Inkaso úrokov a poplatkov k štandardným pohľadávkam z úverov

MD	Dal
221	712

b) Časové rozlíšenie úrokov a poplatkov k štandardným pohľadávkam z úverov

MD	Dal
352	712

c) Dlžník nezaplatil úroky a poplatky v termíne splatnosti, ale omeškanie úhrady nepresiahlo 30 dní

MD	Dal
219AE	712

4 a) Úhrada úrokov a poplatkov k štandardným pohľadávkam z úverov časovo rozlišovaných

MD	Dal
221	352

b) Úhrada úrokov a poplatkov k štandardným pohľadávkam z úverov, ktorých omeškanie nepresiahlo 30 dní

MD	Dal
221	219AE

Klient nezaplatil splátku úveru do 30 dní po jej splatnosti, prípadne splnil iné kritériá pre klasifikáciu úveru.

5. Preúčtovanie zostatku istiny úverov zo skupiny štandardných pohľadávok do skupiny štandardných pohľadávok s výhradou (krátkodobých, strednodobých, dlhodobých)

MD	Dal
231AE	212AE
231AE	214AE
231AE	216AE
231AE	218AE

6. Preúčtovanie zostatku istiny (úvery, kontokorentné účty, debet bežných účtov, debet sporožírových účtov, pôžičky) zo štandardných pohľadávok s výhradou do klasifikovaných pohľadávok

MD	Dal
241AE	231AE
242AE	231AE
243AE	231AE

7. Preúčtovanie zostatku istiny z neštandardných pohľadávok do skupiny pochybných a sporných pohľadávok

MD	Dal
242AE	241AE

8. Preúčtovanie zostatku istiny z pochybných a sporných pohľadávok do skupiny stratových pohľadávok

MD	Dal
243AE	242AE

9. Súčasne banka s preklasifikovaním pohľadávky za úrok a poplatky preúčtuje zostatok istiny na účet štandardných pohľadávok s výhradou v prípade, že spĺňa podmienky pre klasifikáciu.
a) Úroky a poplatky

MD	Dal
231AE	219AE

b) Zostatky istín úverov, debetných zostatkov bežných, kontokorentných a sporožírových účtov

MD	Dal
231AE	212AE
231AE	214AE
231AE	216AE
231AE	218AE
231AE	221AE

10. Ak je pohľadávka zaradená do kategórie štandardných pohľadávok s výhradou, úrok a poplatky k tejto pohľadávke sa mesačne zaúčtujú

MD	Dal
231AE	712

11. Úhrada úrokov a poplatkov k štandardným pohľadávkam s výhradou

MD	Dal
221AE	231AE

12. Preúčtovanie úrokov a poplatkov k štandardným pohľadávkam s výhradou do klasifikovaných pohľadávok

MD	Dal
241AE	231AE
242AE	231AE
243AE	231AE

13. Súčasne s preúčtovaním pohľadávok za úrok a poplatky je potrebné preúčtovať zostatok istiny z pohľadávok s výhradou na účet klasifikovaných pohľadávok v prípade, že spĺňa podmienky pre klasifikáciu.

MD	Dal
241AE	231AE
242AE	231AE
243AE	231AE

14. Účtovanie úrokov a poplatkov ku klasifikovaným úverom

MD	Dal
241AE	712
242AE	712
243AE	712

Tvorba a rozpúšťanie opravných položiek k pohľadávkam

Ku klasifikovaným úverom sa vytvárajú opravné položky na SYU 249 - Opravné položky ku klasifikovaným pohľadávkam.

Opravná položka sa tvorí ku konkrétnej pohľadávke. Podkladom pre tvorbu opravnej položky ku klasifikovanej pohľadávke je jej klasifikácia, ktorá je výsledkom hodnotenia pohľadávok.

Opravná položka ku klasifikovanej pohľadávke sa tvorí v momente jej klasifikovania alebo preklasifikovania v rámci skupiny do kategórie s vyšším rizikom a čiastočne sa rozpúšťa v momente preradenia pohľadávky z kategórie s vyšším rizikom do kategórie s nižším rizikom.

1. Tvorba opravnej položky ku klasifikovaným pohľadávkam (krátkodobým, strednodobým, dlhodobým)

MD	Dal
651AE	249AE

2. Zníženie opravnej položky z dôvodu úhrady istiny alebo preklasifikovania pohľadávky

MD	Dal
249AE	751AE

3. Tvorba opravnej položky k úrokom a poplatkom

MD	Dal
651AE	249AE

4. Čiastočné zníženie opravnej položky z dôvodu úhrady úrokov, poplatkov alebo preklasifikovania pohľadávky

MD	Dal
249AE	751AE

Odpisovanie nevymáhateľných pohľadávok

SYU 662 - Odpis nevymáhateľných pohľadávok voči klientom

a) Odpísanie pohľadávky

MD	Dal
662AE	243AE

b) Použitie vytvorenej opravnej položky pri odpísaní príslušnej pohľadávky

MD	Dal
249AE	751AE

c) Podsúvahová evidencia odpísanej pohľadávky

MD	Dal
997AE	999

Výnosy z odpísaných pohľadávok

SYU 762 - Výnosy z odpísaných pohľadávok voči klientom

Na tomto účte sa účtujú výnosy odpísaných pohľadávok (úver, úrok) voči klientom, ktoré sa podarilo pri zmene majetkových pomerov alebo iným spôsobom dodatočne vymôcť.

a) Úhrada odpísanej pohľadávky

MD	Dal
221	762

b) Účtovanie v podsúvahe

MD	Dal
999	997AE

Zákonné rezervy

Okrem opravných položiek sa tvoria rezervy (na riziká z činnosti) na ťarchu nákladov v zmysle zákona 610/1992 Zb. o rezervách pre zistenie základu dane z príjmov.

Na klasifikované pohľadávky, ktoré sú v konkurznom konaní, sa netvorí opravná položka. Na tieto pohľadávky sa tvorí v zmysle zákona č. 610/1992 Zb. zákonná rezerva.

Rezervy z nákladov sa tvoria v spojitosti s očakávanými všeobecnými rizikami.

Tieto rezervy nemožno presne priradiť k jednotlivým položkám úveru.

Rezervy nie je dovolené tvoriť k pohľadávkam, ku ktorým boli vytvorené opravné položky. Rezervy sa tvoria zásadne k štandardným pohľadávkam, k štandardným pohľadávkam s výhradou, k úrokom z klasifikovaných pohľadávok časovo rozlišovaných ako príjmy budúcich období, ktorých termín splatnosti je v budúcom účtovnom období a k podsúvahovým záväzkom.

1 a) Tvorba rezervy na riziká zo štandardných úverov, štandardných úverov s výhradou alebo na pohľadávky v konkurznom konaní

MD	Dal
652AE	542AE

b) Použitie zákonnej rezervy

MD	Dal
542AE	752AE

2 a) Preúčtovanie stratovej pohľadávky, na ktorú bola vytvorená opravná položka, do kategórie pohľadávok v konkurznom konaní, na ktoré sa tvorí zákonná rezerva

MD	Dal
243AE	243AE

b) Následné rozpustenie opravnej položky

MD	Dal
249AE	751AE

c) Tvorba zákonnej rezervy

MD	Dal
652AE	542AE

3 a) Preúčtovanie pohľadávok v konkurznom konaní, na ktoré bola vytvorená zákonná rezerva, do kategórie pohľadávok v likvidácii

MD	Dal
243AE	243AE

b) Tvorba opravnej položky k pohľadávkam v likvidácii

MD	Dal
651AE	249AE

c) Použitie zákonnej rezervy

MD	Dal
542AE	752AE

Kategórie podsúvahových záväzkov

Podsúvahové záväzky sa rozdeľujú podľa rizík z nich vyplývajúcich do štyroch kategórií:

1. štandardné podsúvahové záväzky,
2. neštandardné podsúvahové záväzky,
3. pochybné a sporné podsúvahové záväzky,
4. stratové podsúvahové záväzky.

Podsúvahové záväzky podľa bodov 2, 3 a 4 sa nazývajú klasifikované podsúvahové záväzky.

Štandardné podsúvahové záväzky sú také záväzky, pri ktorých nie je dôvod pochybovať o tom, že klient splatí svoj záväzok, za splnenie ktorého sa banka zaručila, včas a v plnej výške jeho hodnoty pri súčasnom dodržaní ostatných podmienok zmluvy.

Neštandardné podsúvahové záväzky sú také záväzky, pri ktorých je pravdepodobné, že klient nesplatí svoj záväzok, za splnenie ktorého sa banka zaručila, v plnej výške jeho hodnoty, pričom splatenie väčšej časti jeho hodnoty je vysoko pravdepodobné.

Pochybné a sporné podsúvahové záväzky sú také záväzky, pri ktorých je vysoko nepravdepodobné alebo sporné, že klient splatí svoj záväzok, za ktorý sa banka zaručila, v plnej výške jeho hodnoty. Čiastočné splatenie je vysoko pravdepodobné.

Stratové podsúvahové záväzky sú také záväzky, pri ktorých je vysoko pravdepodobné, že klient svoj záväzok, za ktorý sa banka zaručila, nesplatí ani v čiastočnej sume.

Klasifikácia podsúvahových záväzkov

Ak banka voči klientovi, za ktorého sa zaručila, vedie vo svojom úverovom portfóliu nejaké klasifikované pohľadávky, potom aj podsúvahové záväzky sa klasifikujú do rovnakej kategórie ako tieto pohľadávky.

SYU 919 - Klasifikované záruky poskytnuté v prospech alebo z príkazu bánk

SYU 939 - Klasifikované záruky poskytnuté v prospech alebo z príkazu klienta

SYU 979 - Klasifikované záväzky z ostatných operácií

1. Klasifikácia podsúvahových záväzkov

MD	Dal
919AE	91*
939AE	93*
979AE	97*

2. Tvorba rezervy na podsúvahové záväzky

MD	Dal
652AE	542AE
653AE	543AE

3. Použitie rezervy vytvorenej na podsúvahový záväzok

MD	Dal
542AE	752AE
543AE	753AE

Vysvetlivky:
AE - analytická evidencia
BÚ - bežný účet
KTÚ - kontokorentný úver
SŽÚ - sporožírový účet

POISTENIE OSÔB

Ing. Barbora Drugdová, CSc.
Ekonomická univerzita Bratislava

V rámci poistenia osôb rozlišujeme dve základné skupiny:

1. **Rezervotvorné** (kapitálovotvorné alebo sporivé) — kde časť prijatého poistného sa odkladá ako rezerva na udalosti, ktoré jednoznačne vzniknú v budúcnosti. Medzi túto skupinu patria:
- poistenie na úmrtie,
- poistenie na dožitie,
- poistenie na úmrtie a dožitie (zmiešané poistenie),
- poistenie s pevne stanovenou dobou výplaty poistnej sumy,
- poistenie na spojené životy (zmiešané poistenie dvoch alebo viacerých osôb),
- venové poistenie,
- dôchodkové poistenie, kombinované s poistením na úmrtie.

2. **Rizikové** — vytvára sa rezerva na náhodné udalosti, ktoré môžu vzniknúť v budúcnosti. Medzi rizikové poistenia patria:
- poistenie pre prípad invalidity,
- úrazové poistenie (často je súčasťou rezervotvorných poistení).

Členenie poistných druhov v poistení osôb:
- z časového hľadiska:
  - krátkodobé,
  - dlhodobé,
- z hľadiska doby trvania:
  - doživotné,
  - dočasné,
- z hľadiska účinnosti poistenia:
  - bezprostredné,
  - odložené,
- podľa spôsobu platenia:
  - jednorazovo platené,
  - bežne platené,
- podľa počtu poistených rizík:
  - jednoduché,
  - združené,
- podľa počtu poistených osôb:
  - individuálne,
  - skupinové.

Riziko v rámci poistenia osôb

Pri poistení osôb má osobitný význam identifikácia rizika, ktorá spočíva v jeho subjektívnej a objektívnej stránke.

Subjektívna stránka poistného rizika vyplýva z nebezpečenstiev, ktoré spočívajú v samotnej osobe poisteného. Pôsobí takou mierou pozitívne, alebo negatívne, akcu sa poistená osoba stará, resp. nestará o zachovanie svojho zdravia a predĺženie života.

Poistenie osôb patrí medzi základné poistné odvetvie, ktoré má svoje špecifiká. V poistení osôb poistná ochrana chráni poistených pred následkami udalostí, ktoré sa bezprostredne dotýkajú človeka a súvisia so životom, zdravím, smrťou, fyzickým poškodením alebo dožitím sa určitého veku poistenej osoby. Okruh týchto náhodných udalostí je relatívne úzky, ide prakticky o smrť, dožitie a úraz. Výšku poistného plnenia určuje poistná suma alebo jej časť, podľa toho, ako je to dohodnuté v poistných podmienkach.

Objektívnu stránku poisteného rizika predstavuje vek poisteného, pohlavie, povolanie, mimopracovné aktivity, zdravotný stav, životné prostredie atď. Všetky tieto náležitosti ovplyvňujú úmrtnosť, resp. priemernú dĺžku života poistených osôb. Väčšinu znakov objektívnej stránky poistného rizika nie je možné kvantifikovať. Jednoznačne je možné číselne vyjadriť vek poisteného, poistnú sumu a dobu trvania poistenia. Ostatné znaky sa realizujú prostredníctvom prirážok k poistnému, ktoré sú merateľné iba nepriamo.

Základom pre výpočet poistného sú: vek poisteného, poistná suma a poistná doba a aj ocenenie rizika musí byť zakalkulované v poistnom. Veľkosť poistného rizika ovplyvňuje niekoľko činiteľov:
- pravdepodobnosť úmrtia, resp. dožitia,
- doba trvania poistenia,
- výška poistnej sumy,
- spôsob platenia poistného.

Doba života jednotlivých poistených osôb je rôzna, ale pomocou štatistiky a počtu pravdepodobnosti je možné na základe úmrtnosti obyvateľstva odvodiť viaceré štatistické zákonitosti platné pre určitý rovnorodý celok za relatívne rovnakých podmienok. Platí, že čím je väčší počet členov sledovaného štatistického súboru, o to viac sa tieto štatistické zákonitosti približujú realite. Pohyb pravdepodobnosti úmrtia a dožitia zachytávajú úmrtnostné tabuľky, ktoré môžu byť konštruované viacerými spôsobmi. Ukazovatele úmrtnostných tabuliek sú biometrické hodnoty, ktoré sú prejavom predpokladanej úmrtnosti fiktívneho súboru osôb, ktoré môžu byť odvodené z pohybu úmrtnosti poistených, z určitých skupín obyvateľstva alebo z pohybu úmrtnosti demograficky zisťovaných na základe rôznych cenzov. Pre potreby poisťovní najpresnejší údaj o pohybe úmrtnosti vyplynie z vlastných sledovaných štatistických údajov.

Poistné druhy v poistení osôb

Základné poistné druhy v poistení osôb sú:
- životné poistenie,
- združené poistenie,
- dôchodkové poistenie,
- úrazové poistenie,
- iné špecifické druhy.

Životné poistenie — prostredníctvom životného poistenia si poistený zabezpečuje výplatu poistnej sumy v období zvýšenej potreby, to znamená, buď pre seba pri dožití sa určitého veku, alebo v prípade úmrtia pre rodinných príslušníkov.

V životnom poistení existuje niekoľko základných druhov, vyskytujúcich sa v mnohých modifikáciách. Medzi hlavné druhy životného poistenia patrí:
- dočasné (krátkodobé) poistenie,
- poistenie pre prípad smrti (trvalé) — doživotné,
- poistenie pre prípad dožitia,
- poistenie pre prípad smrti alebo dožitia (zmiešané poistenie),
- všeobecné poistenie osôb (vkladové),
- poistenie s pevne stanovenou dobou výplaty poistnej sumy.

Združené poistenie — v rámci združeného poistenia rozlišujeme nasledujúce formy:
- **združené poistenie pracujúcich** — v súčasnosti je toto poistenie individuálnym poistením. Určitým špecifikom je, že poistenie je platené zrážkami zo mzdy a zamestnávateľ ho odvádza poisťovni ako hromadné poistenie. Pri tomto poistení rozlišujeme v zásade dva typy:
  - poistenie na úraz a úmrtie,
  - poistenie na dožitie, úraz a úmrtie.

Pri oboch typoch, prípadne ich kombináciach je možné pripoistiť osobitne nebezpečné činnosti, resp. dohodnúť násobky poistných súm.

•združené poistenie mládeže — má dva základné varianty. V prvom prípade sa uzatvára na život dvoch poistených, a to jedného rodiča a dieťaťa. Toto poistenie zabezpečuje mladých ľudí výplatou poistnej sumy (venové poistenie) a v prípade smrti rodiča, úrazu s trvalými následkami alebo trvalej invalidity sa zastavuje platenie. Dieťaťu, prípadne rodičovi sa vypláca ročný dôchodok predstavujúci percento z poistnej sumy. V druhom prípade poistenie zahrňuje dožitie sa plnoletosti dieťaťa spolu s poistením pre prípad smrti a trvalých následkov úrazu oboch rodičov. Poistenie je možné dojednať aj na viacnásobky poistnej sumy.

Dôchodkové poistnenie — dôchodkové poistnenie pracujúcich znamená doplnenie štátneho dôchodkového povinného poistenia (označuje sa aj ako dôchodkové pripoistenie alebo dôchodkové pripoistenie pracujúcich). Má dobrovoľný charakter. Je to poistenie na opakované dožitie, alebo dožitie sa výplaty dôchodku jeho prijemcom (poistený alebo pozostalý). Pri dôchodkovom poistení sú možné nasledujúce typy dôchodkov:

- bezprostredné (s výplatami od vzniku poistenia),
- odložené (s odloženou výplatou na vopred stanovenú dobu),
- doživotné,
- dočasné,
- s jednorazovým poistným,
- s bežne platným poistným,
- starobný,
- invalidný,
- pre pozostalých.

Najrozšírenejším druhom dôchodkového poistenia je dôchodkové poistenie pracujúcich, ktoré môže byť spojené s dôchodkovým zabezpečením rodiny. Zahrňuje tri typy dôchodkov:

- základný dôchodok,
- dočasný dôchodok,
- dôchodok pre pozostalých.

Základné dôchodkové poistenie — má charakter starobného dôchodku. Môže sa realizovať aj kombináciou všetkých troch dôchodkov, alebo ich voľnou kombináciou. Základom každej dohodnutej poistnej zmluvy je však základné dôchodkové poistenie. Výplata základného dôchodku začína dňom vzniku nároku na starobný dôchodok, avšak jeho výplatu je možné odložiť. Dôchodok sa vypláca až do smrti poisteného.

Dočasný dôchodok — je vyplácaný v prípade trvalej invalidity poisteného, ak nastala minimálne po dvoch rokoch trvania poistenia, ale pred splatnosťou základného dôchodku (s výnimkou invalidity v dôsledku úrazu). Dočasný dôchodok je vyplácaný do vzniku nároku na základný dôchodok alebo zániku v dôsledku smrti poisteného.

Dôchodok pre pozostalých — je vyplácaný po smrti poisteného, ak nastane aspoň po dvoch rokoch trvania poistenia a vypláca sa maximálne 14 rokov. Jeho výška závisí od veku, v ktorom poistený zomrel. Dôchodkové poistenie má viacero modifikácií a variantných sadzieb.

Úrazové poistenie — je samostatné poistné odvetvie. Predmetom úrazového poistenia je človek a jeho pracovná schopnosť, t. j. telesné poškodenie poisteného náhlymi mechanickými vplyvmi pôsobiacimi zvonku. Pod „úrazom" rozumieme, tak ako sa definuje v našich podmienkach, „neočakávané a náhle pôsobenie vonkajších síl alebo vlastnej sily poisteného", ktoré majú za následok trvalé alebo dočasné poškodenie zdravia, alebo smrť.

Úrazové poistenie sa vyznačuje určitými špecifickými črtami, napr. neurčitosťou poistnej udalosti čo do vzniku aj rozsahu. Poistná udalosť nemusí nastať ani raz alebo sa môže v priebehu poistnej doby opakovať niekoľkokrát. Neurčitosť rozsahu závisí od rozsahu telesného poškodenia a následne jeho ocenenia. Poistné plnenie sa potom poskytuje vo výške percentuálneho ohodnotenia poškodenia zdravia a dohodnutej poistnej sumy. Poisťovňa vykonáva ohodnotenie zdravia na základe vypracovaných oceňovacích tabuliek.

Úlohou individuálneho úrazového poistenia je poskytnutie peňažných prostriedkov v prípade výpadku pracovných príjmov, alebo vzniku zvýšených potrieb v dôsledku telesného poškodenia alebo smrti úrazom.

Úrazové poistenie sa môže vzťahovať:

- len na pracovné úrazy,
- len na mimopracovné úrazy,
- na všetky druhy úrazov vyskytujúcich sa v každodennom živote.

Niektoré osobitne uvedené činnosti sa môžu do poistnej ochrany zahrnúť len na základe zvýšenia poistného a niektoré druhy činnosti môžu byť z poistnej ochrany vylúčené (napr. akrobacia).

Poistná ochrana v úrazovom poistení môže byť poskytovaná vo forme:

- kolektívnej — zamestnancom, záujmovým skupinám,
- skupinovej — pre členov rodiny,
- individuálnej.

Úrazové poistenie možno uzavrieť vo svojej samostatnej forme alebo združenej forme.

Niektoré ďalšie špecifické druhy v poistení osôb sú:

- poistenie úveru alebo pôžičky pre prípad smrti dlžníka,
- poistenie pre prípad invalidity,
- pohrebné poistenie,
- venové poistenie,
- poistenie liečebných nákladov.

Poistenie liečebných nákladov je druh rizikového poistenia, ktorým sa môžu poistiť osoby na úhradu liečebných nákladov (nevyhnutné ošetrenie u lekára, lieky, pobyt v nemocnici, prevoz zo zahraničia domov a pod.) v prípade ochorenia alebo úrazu. Toto poistenie sa v našich podmienkach realizuje zatiaľ len pre pobyt v zahraničí.

Poistenie liečebných nákladov v zahraničí sa môže uzavrieť na dobu pobytu občana, skupiny osôb (napr. podnikový zájazd, služobná cesta) alebo celej rodiny v zahraničí. Výška poistného, ktoré musí poistník zaplatiť, závisí od počtu dní pobytu v zahraničí.

Záver

V súčasnosti ponúkajú poisťovne, ktoré sú združené v Slovenskej asociácii poisťovní nasledujúce druhy poistení osôb:

1. **Životné a úrazové poistenie:**
životné poistenie, všeobecné poistenie osôb, poistenie mládeže, združené poistenie pracujúcich, poistenie pre prípad smrti, poistenie pre prípad dožitia, dôchodkové poistenie, poistenie úveru alebo pôžičky pre prípad smrti dlžníka, poistenie invalidity, pohrebné poistenie, venové poistenie, poistenie pre prípad smrti a dožitia, úrazové poistenie, poistenie liečebných nákladov v cudzine, združené úrazové poistenie pre cesty a pobyt, poistenie študijných nákladov.
2. **Poistenie osôb na konto zamestnávateľa:**
životné poistenie, dôchodkové pripoistenie, pohrebné poistenie, skupinové poistenie pre prípad smrti a trvalých následkov úrazu, úrazové poistenie, poistenie invalidity úrazom, poistenie liečebných nákladov v cudzine.

Uvedené druhy poistení, ktoré zahŕňame do poistenia osôb, poskytujú na slovenskom poistnom trhu komerčné poisťovne. Komerčné poisťovne pracujú na komerčných, a teda aj na konkurenčných princípoch. Majú rôznu formu a vo väčšine prípadov ide o súkromné spoločnosti — akciové spoločnosti. Patria do systému komerčného poisťovníctva, ktorý rieši akúkoľvek poistnú ochranu na komerčných princípoch.

Zdravotné, nemocenské a dôchodkové poistenie sa dotýka tiež poistenia osôb, pričom ide o systém sociálneho poistenia, ktorý je obyčajne povinný pre stanovený okruh poistených a určuje minimálny okruh poistnej ochrany v oblasti sociálneho poistenia. Poisťovne vykonávajúce tieto poistenia sú verejnoprávne organizácie s majetkovou účasťou štátu. Kontrolu nad celým systémom poistenia vykonáva štát väčšinou priamou účasťou na riadení.

AUDÍTORI NÁRODNEJ BANKY SLOVENSKA

Steven Fast, Senior Manager, Deloitte & Touche

Ako sme oznámili predstaviteľom Banky, výsledky tejto práce ukázali, že po rozdelení zostalo nedoriešených niekoľko významných bodov, sčasti ako dôsledok spôsobu interpretácie určitých ustanovení ústavného zákona. Niektoré z týchto bodov sú ešte stále predmetom rokovaní na medzivládnej úrovni.

Od tohto počiatočného skúmania vykonala spoločnosť Deloitte & Touche audit účtovnej závierky za obidva roky činnosti Banky. Počas týchto dvoch rokov, bohatých na udalosti, boli sme my, audítori, svedkami náročných transformácií, ktoré nastali v Národnej banke Slovenska: zrušenie bývalej meny v priebehu veľmi krátkeho času, rozvoj devízových operácií, nábor a školenie veľkého počtu pracovníkov, rozvoj vzťahov so zahraničnými inštitúciami, udržovanie stability meny v nestálom ekonomickom a politickom prostredí.

Môžeme konštatovať, že zložitosť operácií Banky sa zvýšila, čím sa zároveň zvýšili nároky na audítorov.

Prečo Banka potrebuje audit?

V súlade so zákonom o Národnej banke Slovenska audítorov menuje Najvyšší kontrolný úrad v SR.

Úlohou Deloitte & Touche ako nezávislého a objektívneho poradcu Banky, je:

- vydať výrok k účtovnej závierke Banky,
- zabezpečiť, aby Banka dodržiavala podmienky zákona o NBS, a aby všetky významné prípady nesúladu so zákonnými požiadavkami boli zistené,
- poskytovať Banke odborné poradenstvo v rámci širokého okruhu služieb.

Audit bol vykonaný v súlade s medzinárodnými normami pre audit a slovenskými odbornými normami a zákonnými požiadavkami v zmysle požiadaviek Slovenskej komory audítorov. Náš konkrétny prístup k auditu v Banke bol upravený tak, aby bol čo najefektívnejší a bol prispôsobený jedinečnej špecifickosti Banky.

Práca spoločnosti Deloitte & Touche ako audítora Národnej banky Slovenska (ďalej Banka) sa začala previerkou rozdelenia aktív a pasív z bývalej Štátnej banky Česko-Slovenskej (ŠBČS). Cieľom previerky bolo určiť, či počiatočná súvaha Banky bola zostavená v súlade s ústavným zákonom č. 541/1992 týkajúcim sa delenia majetku Českej a Slovenskej federatívnej republiky.

Audítorská správa ohľadne Banky sa predkladá pomerne širokému okruhu subjektov. Parlament skúma správu o štatutárnom audite spolu so správou guvernéra Národnej banky Slovenska o peňažných operáciách v priebehu roka. Druhá správa, spracovaná špecifickým spôsobom pre medzinárodnú odbornú verejnosť, sa používa pri prezentovaní operácií Banky takým inštitúciám, ako sú Medzinárodný menový fond, Svetová banka a v takých prípadoch, keď má Banka v úmysle získať financie.

Táto správa je súčasťou výročnej správy Banky, ktorá je vypracovaná v anglickom aj v slovenskom jazyku a obsahuje podrobnú analýzu činností Banky v priebehu roka.

Ako sa vykonáva audit?

Audit Národnej banky Slovenska sa skladá z niekoľkých fáz:

1. Fáza plánovania a identifikácie hlavných oblastí rizík v prostredí ústrednej banky, v ktorom by chyba mohla mať závažný dopad na účtovnú závierku. Skúmame predovšetkým oblasti, ktoré obsahujú účtovné odhady, vyžadujúce väčšiu subjektívnosť, komplexnosť a neistotu, ako je bežné. Skúmame aj nové predpisy, ktoré by mohli mať dopad na operácie Banky.

2. Realizácia auditorského plánu obsahuje skúmanie podkladovej dokumentácie čiastok a údajov v účtovných výkazoch na základe testov. Vykonávame testovacie postupy za účelom zistenia závažných nesprávnych údajov, ktoré sa mohli vyskytnúť a ktoré nemuseli byť zistené a opravené kontrolným systémom Banky. Tieto testy sú rôznej povahy, závisia od druhu účtu a potenciálnych chýb, ktoré sa môžu vyskytnúť.

Analytické postupy sú často efektívnejšie pri previerke účtov Výkazu ziskov a strát, pretože obvykle sú k dispozícii spoľahlivé a hodnoverne priradené údaje, umožňujúce zostavenie primeraných prognóz zostatkov takýchto účtov. Ako praktický príklad možno uviesť prípad testovania úrokov prijatých Bankou za deficit štátneho rozpočtu. Na základe priemerného deficitu za daný mesiac a príslušnej úrokovej sadzby sme schopní získať dostatočnú istotu, že neexistujú závažné nesprávne údaje.

Pri testovaní účtov súvahy sú previerky podkladov zvyčajne efektívnejšie a účinnejšie než analytické postupy. Účty súvahy môžu byť výrazne ovplyvnené značnými fluktuáciami, ku ktorým mohlo dôjsť v termíne zostavenia súvahy. V jednotlivých obdobiach sa môže napríklad značne meniť úroveň krátkodobého financovania domácich bánk.

Jednou z oblastí audítorskej práce, ktorá vyžaduje najväčšie množstvo úsudkov, je stanovenie rozsahu testov. Samozrejme, audítori nemôžu overiť všetky finančné transakcie, ktoré sa vyskytli počas roka v tak veľkej a zložitej inštitúcii, akou je národná banka. Preto podstatná časť našej

práce pozostáva z určenia rozsahu a typu testov, aby sme nadobudli istotu čo sa týka spoľahlivosti účtovnej závierky ako celku. Testovanie sa obyčajne vykonáva na vybranej vzorke a výsledky sa extrapolujú tak, aby poskytli audítorovi dostatočnú istotu, že účtovná závierka neobsahuje závažné nesprávne údaje.

Používajú sa rôzne techniky testovania: externé odsúhlasenie zostatkov účtov, dopyty u pracovníkov Banky mimo učtárne, doplňujúce vysvetlenia na základe nášho chápania operácií Banky, a nakoniec preskúmanie podkladovej dokumentácie k účtom.

V tejto oblasti sa práca audítora vykonáva v spolupráci a za plnej podpory oddelenia vnútorného auditu.

Významnosť — to je ďalší pojem, ktorý sa nie vždy správne chápe. Významnosť sa vzťahuje na význam nesprávnych údajov v účtovných výkazoch z hľadiska pravdepodobnosti, že úsudok logicky zmýšľajúceho človeka by bol v dôsledku týchto nesprávnych údajov nepriaznivo ovplyvnený. Použitím určitých smerníc, spracovaných v rámci audítorskej profesie, audítori určia úroveň závažnosti, nad ktorou sa chyba v účtovných výkazoch považuje za významnú. Toto umožňuje audítorom vyhlásiť, že účtovná závierka zobrazuje vo všetkých významných aspektoch pravdivo a verohodne finančné postavenie Banky a výsledky jej operácií. V Banke sú hlavnými kritériami, ktoré sa používajú pri výpočte významnosti, celkové aktíva. Vo všeobecnosti sa uznáva, že finančné výkazy obsahujú určité chyby, hoci najčastejšie sú tieto chyby nepodstatné v porovnaní s celkovou účtovou závierkou Banky. Napr. chyba vo výške 50 miliónov Sk by sa nepovažovala za významnú pre Banku, ktorá má aktíva vyše 205 miliárd a príjmy 9 miliárd korún, pokiaľ táto chyba nepredstavuje určité kvalitatívne hľadiská, ktoré jej túto významnosť alebo závažnosť pripisujú.

3. Záverečná fáza zahŕňa vykonanie previerky tých účtovných prípadov, ktoré sa vyskytli po termíne súvahy audítormi, prehlásenie vedenia ohľadne poskytnutých materiálov a informácií, prípravu a vydanie audítorskej správy a listu odporúčaní.

V audítorskej správe k účtovnej závierke za rok 1994 spoločnosť Deloitte & Touche vydala výrok bez výhrad, v ktorom sa uvádza, že účtovná závierka zobrazuje vo všetkých významných aspektoch pravdivo a verohodne finančnú situáciu Národnej banky Slovenska a výsledok jej hospodárenia za daný rok v súlade s požiadavkami vyplývajúcimi zo slovenských predpisov.

Výrok bez výhrad naznačuje, že účtovná závierka, podľa úsudku audítora, neobsahuje žiadne významné chyby.

Kto sú audítori Banky?

Deloitte & Touche je súčasťou spoločnosti Deloitte Touche Tohmatsu International, jednej z najväčších medzinárodných spoločností na svete, ktorá sa zaoberá účtovníctvom, auditom, daňovou problematikou a poradenstvom s viac ako 56 000 odborníkmi, ktorí poskytujú služby vysokej kvality v 111 krajinách a jej klientami sú niektoré z najväčších svetových spoločností.

Kancelária Deloitte & Touche v Bratislave bola založená v roku 1991 ako prvá medzinárodná firma s licenciou na výkon štatutárnych auditov na Slovensku a dnes, s viac než 100 odbornými pracovníkmi, je najväčšou spoločnosťou tohto druhu na Slovensku.

Za účelom poskytovania služieb špeciálne bankovým klientom boli vytvorené regionálne centrá pre finančné inštitúcie v Budapešti a vo Varšave na poskytovanie špecializovaných služieb finančným inštitúciám so sídlom v Slovenskej republike a vo východnej Európe. Tieto centrá sú uznávané pre široký rozsah skúseností pri uspokojovaní potrieb klientov v prostredí, v ktorom sa neustále uskutočňujú zmeny v pravidlách a predpisoch.

Práca tohto typu v bankovom sektore môže napr. obsahovať posilnenie operácií back-office, spracovanie štúdií a implementácie informačných systémov, poskytovanie poradenstva v odbore treasury, riadenie aktív a pasív, previerku riadenia úverov a pod.

Tieto schopnosti Deloitte & Touche sú znásobené podrobnou znalosťou ústredného bankového sektora. Ako audítor takých prestížnych inštitúcií ako Deutsche Bundesbank, Banque de France a Ústredná banka Maďarska si Deloitte Touche Tohmatsu International vybudoval v tejto oblasti vynikajúce skúsenosti.

Bankové vzdelávanie v Európe

Európska sieť bankového vzdelávania (European Bank Training Network - EBTN) organizuje v dňoch 26. a 27. októbra tohto roku v Luxemburgu sympózium venované bankovému vzdelávaniu v Európe.

EBTN je medzinárodná organizácia združujúca inštitúty a inštitúcie pôsobiace v oblasti bankového vzdelávania v Európe. Členmi EBTN sú najvýznamnejšie a najuznávanejšie inštitúcie bankového vzdelávania v členských krajinách Európskej únie. Inštitút bankového vzdelávania Národnej banky Slovenska je členom tejto organizácie od roku 1993 so štatútom asociovaného členstva.

Svojím pôsobením sa EBTN usiluje o vytvorenie a rozvoj vzájomných kontaktov medzi bankovými vzdelávacími inštitúciami, ako aj šírenie najnovších poznatkov o vývoji bankového vzdelávania vo svete.

Októbrové sympózium v Luxemburgu je prvá akcia medzinárodného charakteru poriadaná EBTN, ktorá je určená nielen vlastným členom, ale aj širšej odbornej bankovej verejnosti, predovšetkým odborníkom v oblasti bankového vzdelávania. Predpokladá sa účasť 200 až 250 bankových špecialistov z rôznych krajín Európy. Cieľom stretnutia je poskytnúť platformu na vzájomné kontakty medzi odborníkmi (užívateľmi a poskytovateľmi služieb bankového vzdelávania). Zároveň je toto podujatie príležitosťou na vystúpenia popredných predstaviteľov európskych bánk, na vysokú úroveň diskusií a výmenu názorov.

Ing. Dušan Garay, CSc.
Národná banka Slovenska
Inštitút bankového vzdelávania

ŠVAJČIARSKY BANKOVÝ SYSTÉM

ČLENENIE A VÝVOJ

Ing. Denisa Grešlíková

Význam bánk a ich členenie

Švajčiarsko disponuje jedným z najlepšie rozvinutých bankových systémov sveta. Na uspokojenie bankových potrieb vo Švajčiarsku slúži 468 bánk s hustou sieťou, ktorá pozostáva z viac ako 4000 pobočiek a agentúr. V bankovníctve pracuje viac ako 120 tisíc pracovníkov. Ak sa dá do pomeru počet bankových pracovísk k počtu švajčiarskeho obyvateľstva, pripadá na 1600 obyvateľov jedno bankové pracovisko. Tento výpočet je, samozrejme, teoretický; sú miesta, kde je viacero bánk sústredených na omnoho menej osôb, naproti tomu v niektorých väčších mestách sa tento priemer nedosahuje. Uvedené údaje ale dovoľujú hovoriť o výnimočnej bankovej hustote. Takmer v každej dedine je možnosť prinajmenšom uskutočniť jednoduchú bankovú operáciu, vklad a výber. O význame bankovníctva svedčí aj skutočnosť, že súčet bilančných súm inštitúcií zaoberajúcich sa bankovými obchodmi presahuje 1080 miliárd švajčiarskych frankov. Z toho pripadá na veľkobanky 48 % a na kantonálne banky skoro 20 %, spolu teda viac ako dve tretiny alebo 737 miliárd švajčiarskych frankov. Veľkú časť z celkového kapitálu pôsobiaceho vo švajčiarskom národnom hospodárstve poskytujú banky.

Vo Švajčiarsku, vyznačujúcom sa finančne intenzívnym hospodárstvom, rástli banky organicky s tvorbou kapitálu. V súčasnosti banky vytvárajú okolo 9 % hrubého národného produktu Švajčiarska, platia ročne 9 miliárd švajčiarskych frankov daní, čo predstavuje 9 % celkových švajčiarskych daní a prispievajú zhruba 18 miliardami švajčiarskych frankov ročne do platobnej bilancie Švajčiarska.

Švajčiarsky bankový systém možno rozdeliť na množstvo bankových skupín. Samotné členenie sa dá uskutočniť podľa rôznych kritérií. Banková štatistika, ktorú každoročne vydáva Švajčiarska národná banka, vychádza hlavne z hospodárskeho charakteru inštitúcií a člení banky na nasledujúce skupiny: kantonálne banky, veľkobanky, regionálne banky a sporiteľne, pôžičkové sporiteľne a banky typu Raiffeisen, ostatné banky (rozdelené na banky ovládané Švajčiarskom a banky ovládané zahraničím) a súkromní bankári. Štatistika centrálnej banky obsahuje okrem toho aj 101 finančných spoločností, ktoré sa dajú rozčleniť na 79 podnikov ovládaných zahraničím a 22 podnikov ovládaných Švajčiarskom.

Pri členení podľa štátneho a súkromného vlastníctva sa dá zistiť zaujímavý údaj - inštitúcie štátu a obcí vytvárajú 20 % bilančnej sumy. Ak sa k tomu vezme do úvahy nepriamy podiel verejného sektora, čiže takzvané zmiešané banky, ktoré podnikajú vo forme súkromných spoločností, na ktorých je ale zúčastnený verejný sektor, možno hovoriť o výraznom štátnom a komunálnom vplyve vo švajčiarskom bankovníctve. Štát určite dokázal, hlavne prostredníctvom kantónov, ktoré si vytvorili kantonálne banky, že bankovníctvo možno veľmi dobre uskutočňovať formou štátnych inštitúcií, najmä ak vedia pracovať bez politických väzieb. Určite je v záujme hospodárstva, aby sa na doterajšej koexistencii súkromných a štátnych bánk nič nezmenilo. Súkromnoprávne bankové inštitúcie si pokrokovým prístupom pri poskytovaní úverov obchodu a priemyslu, ako aj svojou obchodnou činnosťou v prospech švajčiarskych zákazníkov doma aj v zahraničí vydobili zásluhy, aké by v danej miere asi len ťažko dosiahli štátne podniky. Švajčiarsko nemá dôvod umelo vytvárať protiklad medzi štátom podporovaným a súkromne riadeným bankovníctvom. Odhliadnuc od toho sa súkromné inštitúcie v dnešnom hospodárskom zriadení môžu už len veľmi ťažko riadiť čisto kapitalistickými zásadami. V prípade moderných veľkobánk sú súkromnohospodárske hľadiská čoraz viac potláčané do úzadia v prospech celospoločenskej zodpovednosti. Na druhej strane vzájomná závislosť a spletitosť záujmov vo vzťahu medzi veľkobankami a hopodárskou politikou podporuje aj tvrdenie, že v súčasnosti by štát asi nezostal nečinným, ak by veritelia nejakej významnej banky boli vystavení nebezpečenstvu utrpenia straty.

V predchádzajúcom členení bolo uvedené, že banky sa podľa právnej formy delia na štátne inštitúcie a súkromné banky. Ako štátne inštitúcie sú kantonálne banky verejnoprávnymi inštitúciami, s výnimkou kantonálnych bánk kantónov Waadt, Zug, Jura, ako aj Crédit Foncier Vaudois, ktoré boli zriadené ako zmiešané akciové spoločnosti. To znamená, že popri kantóne a obciach sa na danej kantonálnej banke podieľajú aj súkromní akcionári.

Popri kantonálnych bankách vykazuje štatistika centrálnej banky aj 26 obecných inštitúcií. Ide väčšinou o sporiteľne, ktoré získali tzv. dotačný kapitál spravidla od obce (základný kapitál, ktorý dáva štát alebo obec k dispozícii verejnoprospešnému podniku) a za záväzky ktorých obec vo väčšine prípadov aj preberá ručenie, a to buď neobmedzené, alebo limitované určitým obnosom.

Pre súkromne organizované banky je akciová spoločnosť určite vhodnou právnou formou. Na akciové banky pripadá viac ako 70 % celošvajčiarskej bankovej bilančnej sumy. Čo do počtu prevláda u súkromných bánk družstevná forma (vyše 1200 pôžičkových sporiteľní a bánk typu Raiffeisen). Obchodným bankám však družstevná forma kvôli nedostatočnej stabilite základného kapitálu nevyhovuje. Družstevníci totiž môžu svoje podielové preukazy vypovedať, čím by v čase všeobecného zníženia dôveryhodnosti družstevná banka bola vystavená nebezpečenstvu, že by sa jej kmeňový a základný kapitál mohol rozplynúť. Zákonodarca ustanovil, že nové obchodné banky už nemôžu byť založené v spoločenskej forme družstva. Pokiaľ existujúce družstevné banky v priebehu svojej činnosti prerastú do podoby obchodných bánk, musia sa počas lehoty stanovenej Bankovou komisiou premeniť na akciovú spoločnosť, spoločnosť s komanditnými akciami alebo spoločnosť s ručením obmedzeným. Súkromné bankové inštitúcie existujú ojedinele aj v právnej forme nadácie, združenia a korporácie.

Ďalšími právnymi formami bankového podnikania sú firma bez spoločníka, verejná obchodná spoločnosť a komanditná spoločnosť. V týchto právnych formách vystupujú súkromní bankári.

Pre správne začlenenie inštitúcie do celkového bankového systému Švajčiarska nie je rozhodujúca právna forma, ale hospodársky charakter. Hospodárske členenie bánk však v sebe zahŕňa určitú schématičnosť, pretože existujú zmiešané typy, ktoré sa ťažko dajú zaradiť do určitej skupiny. Okrem toho štruktúra časom podlieha rôznym premenám, napríklad v dôsledku hospodárskych vplyvov. Aj keď sa zaradenie do jednotlivých skupín podarí, tak sa banky rôznych kategórií jednoznačne od seba neodlišujú. Na rozdiel od Anglicka, ktoré pozná depozitné banky, alebo USA, kde sa rozoznávajú špeciálne emisné domy, nemá Švajčiarsko vyslovene špeciálne banky s výraznou deľbou práce podľa odborov. Všetky švajčiarske banky majú napriek rôznym štruktúram spoločný charakter univerzálnej banky. Jedným slovom, zaoberajú sa, možno s osobitným vyzdvihnutím určitého obchodného odvetvia, viac alebo menej všetkými bankovými činnosťami. Je už bežné, že sa regionálna banka popri hypotekárnych obchodoch zaoberá aj obchodmi s cennými papiermi a podieľa sa na emisiách. Taktiež obchodné sekcie jednotlivých väčších kantonálnych bánk, hlavne ak disponujú rozvinutými komerčnými oddeleniami, sa takmer neodlišujú od obchodných sekcií veľkobánk.

1. Kantonálne banky

Medzi významné finančné inštitúcie, ktoré tvoria súčasť švajčiarskej bankovej sústavy, patria kantonálne banky. Ako štátne inštitúcie sú špecificky švajčiarskym výdobytkom, ktorý v žiadnej inej krajine nie je tak jednotne vybudovaný.

Zakladanie kantonálnych bánk, podobne ako aj veľkobánk je späté s hospodárskym vývojom po roku 1850 (industrializácia, výstavba železníc). Na kantonálne banky v súčasnosti pripadá asi 213 miliárd švajčiarskych frankov, čo zodpovedá skoro 20 % bilančných súm všetkých švajčiarskych bánk. Prvá kantonálna banka bola založená v roku 1834 v kantóne Bern, najnovšia, Banque Cantonale du Jura, vznikla v roku 1979 vytvorením nového kantónu. Švajčiarske kantonálne banky vznikli čiastočne prevodom existujúceho súkromného inštitútu na štátnu banku, čiastočne boli aj novo založené. Banková štatistika vykazuje 28 kantonálnych bánk, pretože kantóny Ženeva a Waadt majú po dve inštitúcie, pričom v oboch kantónoch prebiehajú medzi nimi fúzie. Popri vlastnej kantonálnej banke bola v kantóne Bern do konca roku 1990 aj Hypothekarkasse kantónu Bern. V kantóne Waadt vystupuje ako analogická hypotekárna inštitúcia Crédit Foncier Vaudois. Ženeva má taktiež dve štátne inštitúcie, aj keď žiadna z nich nenesie názov kantonálna banka: Banque Hypothécaire du Canton de Genéve (inštitúcia založená a financovaná ženevskými obcami) a Caisse d'Epargne de la République et du Canton de Genéve.

Kantonálne banky sa od všetkých ostatných bánk odlišujú najmä tým, že za ich záväzky ručí kantón. Štátna záruka nie je zanedbateľná výhoda pri obstarávaní cudzích zdrojov. Ale ani v tomto bode nie sú kantonálne banky zoradené rovnako. V Crédit Foncier Vaudois a v Caisse d'Epargne de la République et du Canton de Genéve sú garantované len vklady (v užšom zmysle bankova štatistika vo Švajčiarsku počíta medzi vklady, ktoré požívajú konkurzné privilégium, len vkladné knižky a vkladové účty. V širšom zmysle patria k bankovým vkladom aj depozitné zošity a vkladové zošity, ako aj pokladničné obligácie bánk). Banque Hypothécaire du Canton de Genéve a Banque Cantonale Vaudoise nepoznajú vôbec žiadnu štátnu záruku. Charakter štátnej banky sa prejavuje aj pri obstaraní tzv. dotačného kapitálu banky kantónom. Okrem toho volí kantón najvyššie správne orgány: bankovú radu a väčšinou aj obchodné vedenie. Kantón nielen ručí za záväzky štátnej banky, ale sa podieľa aj na finančnom výsledku banky. Pôvodné určenie zmyslu kantonálnych bánk malo uľahčiť peňažný a úverový styk kantónov, obcí a obyvateľov. Hlavnú úlohu v prípade väčšiny inštitúcií zohrávali hypotekárne pôžičky. Na druhej strane mala byť fyzickým osobám poskytnutá možnosť uložiť si svoje prostriedky bezpečne a výnosne na vkladné knižky a pokladničné obligácie. Popri tom majú kantonálne banky slúžiť záujmom obchodu, priemyslu, remeselníkov a poľnohospodárstva poskytovaním kontokorentných úverov a preddavkov oproti vhodnému zabezpečeniu. Úzka prepojenosť štátnych inštitúcií so svojim kantónom im prisudzuje ako samozrejmú úlohu spoluprácu pri obstarávaní prostriedkov potrebných pre štátny rozpočet, či už poskytovaním úverov alebo umiestňovaním obligácií.

V súčasnosti sú kantonálne banky prevažne univerzálnymi bankami so zmiešaným okruhom zákazníkov a uskutočňujú všetky bankové činnosti. Treba ale poznamenať, že závisí od hospodárskeho charakteru kantónu, akým smerom sa kantonálna banka uberá a akú veľkosť vykazuje. Niektoré kantonálne banky majú dnes už charakter veľkobánk (Zürich, Bern, Waadt). Kantonálne banky v rámci aktívnych operácií poskytli skoro polovicu svojej bilančnej hodnoty, t.j. vyše 126 miliárd švajčiarskych frankov, na hypotekárne pôžičky, čo je okolo 35 % všetkých domácich hypotekárnych investícií. Na strane pasív sa kantonálne banky takisto prevažne financujú vkladmi so 45 miliardami frankov, depozitnými a vkladovými zošitmi s 12 miliardami frankov a pokladničnými obligáciami s 35 miliardami frankov.

Kantonálne banky podliehajú švajčiarskemu spolkovému zákonu o bankách a sporiteľniach z 8. novembra 1934 v zmysle nasledujúcich noviel (ďalej ZBaS). Aplikácia tohto zákona na štátne inštitúcie má určité výnimky: kantonálne banky nepotrebujú na začatie svojej podnikateľskej činnosti žiadne povolenie Bankovej komisie. Ani článok 3 ZBaS, týkajúci sa predpisov o vnútornej organizácií, minimálnom kapitáli a pod. sa na tieto banky neaplikuje. Kantonálne banky sú takisto oslobodené od povinnosti založenia rezervného fondu a odvádzania príspevkov do tohto fondu, ale vytvárajú si rezervné pozície samy od seba. Ak určitá kantonálna banka má vlastné odborné revízne oddelenie, odpadá povinnosť externej revízie (článok 18 ZBaS). V dôsledku väčších opravných položiek v úverových operáciách a ťažkostí v sektore nehnuteľností silnejú snahy tieto privilégiá eliminovať a kantonálne banky postaviť na roveň ostatným bankám. Viacero kantonálnych bánk sa už prispôsobilo zmeneným podmienkam a dobrovoľne sa podrobili bankovej revízii uznanou revíznou spoločnosťou (ako bankové revízne úrady môžu byť činné len spoločnosti, ktoré sú uznané Bankovou komisiou. Na uznanie, určitý druh povolenia k činnosti ako bankový revízny úrad, musia byť splnené veľmi prísne kritériá). Aj čo sa týka zodpovednosti, platí pre kantonálne banky osobitný predpis (článok 38 ZBaS), podľa ktorého sú pre ne vyhradené kantonálne predpisy o občianskoprávnej zodpovednosti. Ak ale kantón tieto predpisy nestanoví, platia aj pre kantonálne banky normy zodpovednosti podľa článku 39 ZBaS. Na bankové obchody kantonálnych bánk so zákazníkmi sa, samozrejme, nevzťahujú kantonálne verejné právne predpisy, ale aplikovateľné občianske právo. Avšak z kantonálneho verejného práva vyplýva daňové oslobodenie kantonálnych bánk.

2. Veľkobanky

Zatriedenie banky do skupiny veľkobánk čiastočne vyplýva z ich historického začlenenia. Rozhodujúcou nie je len samotná veľkosť banky. Charakteristická pre veľkobanky je nezávislosť od

lokálnej obchodnej oblasti, činnosť na celom území Švajčiarska prostredníctvom zodpovedajúcej siete filiálok, uskutočňovanie všetkých bankových činností ako tzv. univerzálna banka a obzvlášť aj intenzívna činnosť na zahraničných trhoch. Z pôvodne ôsmich veľkobánk sa dôsledkom sanácií a akvizícií rátajú medzi veľkobanky už len tri banky: Schweizerische Bankgesellschaft (SBG), Schweizerischer Bankverein (SBV) a Schweizerische Kreditanstalt (SKA).

Vznik Schweizerische Kreditanstalt sa datuje od roku 1856, vznik Schweizerische Bankgesellschaft od roku 1862 (terajší názov používa až od roku 1912) a začiatok Schweizerischer Bankverein založením syndikátu šiestich súkromných bankárov na upisovanie obligácií od roku 1854, ale terajšie firemné označenie sa používa od roku 1897. Keď Volksbank založená v Berne rozšírila sieť svojich filiálok za hranice tohto kantónu, zmenila v roku 1881 svoju firmu na Schweizerische Volksbank (SVB). Bank Leu, ktorej začiatky spadajú do roku 1755, bola najstaršou z veľkobánk. Do založenia Zürcher Kantonalbank vykonávala aj funkciu hypotekárnej banky (kassy) kantónu Zürich. Potom čo Bank Leu prevzala skupina CS Holding, prešla zo skupiny veľkobánk do skupiny obchodných bánk. Začlenením podľa bilančnej sumy štvrtej najväčšej banky Schweizerische Volksbank do skupiny CS Holding, v ktorej sa nachádza aj tretia najväčšia banka Schweizerische Kreditanstalt, sa uskutočnila najväčšia reštrukturalizácia v celej doterajšej švajčiarskej bankovej histórii, ktorá určite zmení obraz súčasného švajčiarskeho bankového prostredia.

CS Holding je globálna skupina finančných služieb, čo sa týka palety jej produktov a služieb, ako aj jej geografického rozloženia. Domicil má v Zürichu. Jej akcie na meno sú obchodované na burzách v Zürichu, Bazileji, Ženeve, Frankfurte a Tokiu. Skupina zamestnáva okolo 50 000 pracovníkov a je zastúpená na všetkých piatich svetadieloch a vo všetkých dôležitých finančných centrách. Ako strešná holdingová spoločnosť integruje vo finančnej oblasti Schweizerische Kreditanstalt, Schweizerische Volksbank, Leu Holding so svojimi tromi zürišskými inštitúciami Bank Leu AG, Bank Hoffmann AG a Clariden Bank, ako aj CS First Boston Group, Inc., New York.

Veľkobanky boli v prvej fáze hlavne účastinnými spoločnosťami rôznych švajčiarskych súkromných železníc. Toto prepojenie finančného a účastinného obchodu s vlastnými bankovými obchodmi ale viedlo k ťažkostiam a nezaobišlo sa bez veľkých strát. Hoci aj dnes jednotlivé veľkobanky vlastnia akciové účasti priemyselných a poisťovacích spoločností, predsa sa táto bankova skupina stiahla z podnikateľských činností zakladania a účasti, aby sa venovala hlavne operáciám komerčných bánk. Po období stagnácie počas druhej svetovej vojny umožnila domáca konjunktúra, ako aj silný prílev kapitálu zo zahraničia rýchly nárast obchodnej činnosti veľkobánk. Dnes predstavujú veľkobanky najdôležitejšiu bankovú skupinu. Koncom roku 1990 na ne pripadalo 48 % bilančnej sumy všetkých bánk a finančných spoločností. Veľkobanky prevádzkujú vo Švajčiarsku 931 pobočiek a vo svete sú momentálne zastúpené 154 filiálkami, právne nezávislými dcérskymi spoločnosťami, zastúpeniami a spoločnosťami Asset Management. Na území Švajčiarska zamestnávajú 49 % všetkých bankových úradníkov.

Konsolidované účtovné závierky bánk sú nevyhnutným predpokladom na vytvorenie celkového obrazu o danom koncerne, najmä v prípade veľkobánk, čo dokumentuje aj počet ich koncernových spoločností: v koncernovej závierke SBV bolo v roku 1992 plne konsolidovaných 81 väčšinových účastí na bankách a finančných spoločnostiach, u SKA to bolo 56 a u SBG 44 koncernových spoločností. Treba podotknúť, že od roku 1978 Banková komisia vyžadovala od bánk vypracovanie konsolidovaných účtovných závierok, ktoré boli ale sprístupnené iba jej a bankovému reviznemu úradu. Povinnosť publikovať konsolidované účtovné závierky verejne vo Švajčiarsku neexistovala. V novom akciovom práve, platnom od 1. 7. 1993, sa zverejnenie konsolidovaných účtovných závierok právne zakotvilo (článok 663 nového, tzv. obligačného práva).

Chýbajúce švajčiarske koncernové právo a do budúcnosti predpokladaná voľnosť v zostavovaní konsolidovaných účtovných závierok viedli k tomu, že veľkobanky niekoľko rokov dobrovoľne zohľadňujú normy záväzné pre krajiny Európskej únie (EÚ). Hlavným dôvodom pre rešpektovanie týchto ustanovení je oslobodenie veľkobánk od čiastočných konsolidovaných účtovných závierok v priestore EÚ. Nevyhnutným predpokladom oslobodenia je dosiahnuť rovnocennosť so závierkami EÚ podľa predpokladov rovnocennosti stanovených úniou. Normy EÚ záväzné pre účtovníctvo bankových koncernov pozostávajú zo 4. smernice EÚ, ktorá obsahuje členenie a ohodnocovanie účtovnej závierky, zo 7. smernice EÚ, ktorá sa zaoberá závierkami koncernov a zo smernice EÚ o bankovej bilancii, ktorá upravuje odchýlky od uvedených smerníc. Zaujímavá je skutočnosť, že švajčiarske právo predpisuje členenie a ohodnocovanie účtovnej závierky bánk, ktoré je dosť odlišné od 4. smernice EÚ.

Aj keď všetky tri bankové koncerny sledujú kontinuálny nárast svojich bilančných súm, dlhodobo rozhodujúca pre úspešný vývoj troch veľkobánk nie je absolútna výška bilančných súm, ale výnosnosť, ktorej významným predpokladom je silný kapitálový základ. Bilančná štruktúra troch veľkobánk je v hrubých rysoch relatívne jednotná. U všetkých troch veľkobánk tvoria na strane aktív viac ako polovicu úvery a pôžičky poskytnuté zákazníkom, nasledované bankovými debitormi a cennými papiermi. Na strane pasív sú to peniaze zákazníkov a bankoví kreditori. Veľkobanky sa zaoberajú hlavne komerčnými úverovými operáciami, ale veľmi intenzívne rozvinuli aj dlhodobé hypotekárne operácie. Aké vysoké je zahraničné angažmán a s tým aj spletitosť so svetovým hospodárstvom a medzinárodnými finančnými trhmi, vyplýva z toho, že veľkobanky majú približne 58 % svojich aktív uložených a investovaných v zahraničí a zhruba 49 % ich pasív pochádza zo zahraničia. Švajčiarsky trh je z hľadiska rastu obmedzený a možnosti investovať na ňom pri dodržaní interne stanovenej kombinácie rentability a bezpečnosti sa zdajú byť vyčerpané, preto sa čoraz viac investuje v zahraničí. Mnohí švajčiarski odborníci tieto okolnosti vzhľadom na svetové politické a hospodárske riziká pokladajú za povážlivé. V bilanciách veľkobánk sa neodrážajú burzové obchody, správa majetku, emisné obchody, devízové obchody, obchody s mincami a ušľachtilými kovmi, akreditívne obchody a obchody s kauciami, ani poručnícke obchody. Tieto bilančno-neutrálne oblasti sú celkovo veľmi výnosné, ale obsahujú aj zodpovedajúce riziká. Brokerský dom Goldmann Sachs pred časom odhadol majetky, ktoré spravuje SBG, na 125 miliárd švajčiarskych frankov, čím by v oblasti súkromných zákazníkov dosahovala svetové prvenstvo. S odhadom 115 a 110 miliárd švajčiarskych frankov spravovaného majetku by SBV a SKA zaberali druhé a tretie miesto, a to taktiež v celosvetovom meradle.

3. Regionálne banky a sporiteľne

Z historického hľadiska vznikali najskôr sporiteľne. Najstaršia sporiteľňa vznikla v roku 1787 v Berne. Ďalšie mestá nasledovali tento príklad a už o niekoľko desaťročí neskôr existovalo vo Švajčiarsku viac ako 100 sporiteľní. Aj dnes sa rozumie pod sporiteľňou peňažný inštitút, ktorého cudzie zdroje úplne alebo prevaž-

ne pozostávajú z vkladov. V aktívnych operáciách investujú sporiteľne im zverené prostriedky taktiež väčšinou do hypoték.

Na rozdiel od sporiteľní, ktorých pôvodným zámerom bola podpora sporenia a neboli primárne orientované na zisk, sa pod regionálnou bankou rozumie ziskovo orientovaný bankový podnik, ktorý v danom regióne prostriedky prijaté formou vkladov a obligácií požičiava remeselníkom, živnostníkom, priemyslu a poľnohospodárstvu, ako aj súkromným osobám, väčšinou za hypotekárnu zábezpeku. Tým prispievajú švajčiarske regionálne banky k rozvoju svojich regiónov. Vývoj väčšiny švajčiarskych regionálnych bánk ukazuje postupnú štruktúrnu premenu z čistých sporiteľní na sporiteľské a pôžičkové inštitúcie (kassy) a nakoniec na regionálnu banku, ktorá má v súčasnosti charakter univerzálnej banky. Popri úverových činnostiach ponúkajú regionálne banky v súčasnosti aj indiferentné bankové služby (burzové, devízové a emisné obchody, investičné poradenstvo a správu majetku). Medzinárodné bankové obchody, najmä obchody so zahraničnými úvermi sú výnimkou.

Štruktúra tejto bankovej skupiny je veľmi nejednotná, pretože sem patria inštitúcie s čistým charakterom sporiteľne a inštitúcie s charakterom univerzálnej banky. V tejto skupine sa nachádzajú sporiteľne s bilančnou sumou len 3 až 4 milióny švajčiarskych frankov i regionálne banky s bilančnou sumou 3 až 4 miliardy frankov. Z geografického hľadiska pripadá viac ako polovica všetkých pobočiek tejto bankovej skupiny na kantóny Bern a Aargau. V kantónoch Tessin, Graubünden, Ženeva, Thurgau, Zug, Obwalden a Jura sú regionálne banky a sporiteľne zastúpené v menšej miere.

Regionálne banky a sporiteľne majú v švajčiarskom bankovom systéme klesajúci význam. Týka sa to tak počtu bánk, ako aj ich výnosnosti. Klesajúci význam vyplýva z toho, že veľkobanky i kantonálne banky značne rozšírili svoju sieť filiálok, čím významne konkurujú miestnej banke. Navyše má regionálna banka k dispozícii menší finančný potenciál ako inštitúcie dvoch menovaných bankových skupín. Naproti tomu sú regionálne banky pri realizovaní obchodov osobnejšie a flexibilnejšie, pretože majú vďaka spätosti s regiónom a obyvateľstvom lepší prehľad o súkromných a obchodných pomeroch svojej klientely.

4. Banky typu Raiffeisen

Banky typu Raiffeisen sú vo švajčiarskom bankovom systéme najmladšou formou peňažnej inštitúcie. Ich bilančné sumy tvoria len 3 % všetkých inštitútov obsiahnutých v bankovej štatistike. Banky typu Raiffeisen sú ale zaujímavé z hľadiska svojej právnej a sociálnej štruktúry.

Banky typu Raiffeisen prenikli do Švajčiarska až okolo roku 1900, pričom v zahraničí už boli známe niekoľko desaťročí predtým. Sú to spoločensky prospešné sporiteľské a úverové inštitúcie organizované podľa dedín (pomenované podľa svojho zakladateľa, rýnskeho krajského starostu Friedricha Wilhelma Raiffeisena, 1818-1888). Ich cieľom je sústreďovať peniaze vyskytujúce sa v danej lokalite a požičiavať ich žiadateľom o úver za výhodných podmienok, a tým využiť zisk miestneho peňažného trhu na družstevnom základe tam, kde bol vytvorený. Banky typu Raiffeisen sú teda svojpomocnými organizáciami sedliakov, robotníkov a vidieckeho stredného stavu. Dnes sa dajú nájsť už aj v polomestských aglomeráciách. Predstavujú jedno z najväčších družstevných hnutí na svete.

V súčasnosti táto bankova skupina obsahuje 1213 inštitúcií s bilančnou sumou spolu 34 miliárd švajčiarskych frankov. Žiadna iná bankova skupina nemá toľko pobočiek ako pôžičkové kassy a banky typu Raiffeisen. Zaujímavé je ich kantonálne zastúpenie. Kým v kantóne Bazilej nie je žiadna banka typu Raiffeisen, v kantónoch Wallis, Tessin, Bern, Aargau, Graubünden a Waadt má Raiffeisen viac ako 100 pobočiek.

Systém bánk typu Raiffeisen sa vyznačuje tým, že pôžičky a úvery sú poskytované len členom-družstevníkom a len voči zábezpeke, pričom ako krytie prichádza do úvahy pozemkový záloh, vecný záloh, ručenie a dobytkový záloh. Bianko-úvery dostávajú len obce, korporácie a družstvá so solidárnym ručením členov. V pasívnych operáciách sa prijímajú aj peňažné vklady nečlenov, ktorí sú usadení v danom obchodnom okruhu. Členovia ručia neobmedzene solidárne a s obmedzenou povinnosťou dokrytia (povinnosť dlžníka pri znížení hodnoty zálohu dať krytie úveru opäť do zmluvného stavu) za záväzky družstva. Banky typu Raiffeisen sú hrdé na to, že tieto dodatočné záručné prostriedky ešte nikdy nemuseli byť uplatnené.

V švajčiarskom bankovníctve je u bánk typu Raiffeisen myšlienka družstevníctva najviac rozvinutá. Vedenie pokladníc vykonávajú neprofesionáli ako vedľajšie zamestnanie a bankový styk sa často realizuje v byte pokladníka, preto nie sú potrebné vlastné bankové lokality. Prispôsobením sa vidieckym pomerom nie je ani žiadna väzba na stránkové hodiny. Prevádzkové náklady u tohto druhu bánk sú z uvedených dôvodov veľmi malé.

V súčasnosti majú samy o sebe právne samostatné banky typu Raiffeisen dve strešné organizácie: Švajčiarske združenie bánk typu Raiffeisen (založené v roku 1902 so sídlom v St. Gallen) s 1200 pridruženými bankami a s bilančnou sumou 33,8 miliárd švajčiarskych frankov a Fédération Vaudoise des Caisses de Crédit Mutuel (založená v 1925 so sídlom v Bassins) s 13 pridruženými bankami a s bilančnou sumou 0,2 miliardy švajčiarskych frankov. St. Gallenské združenie radí a informuje svoje členské inštitúcie vo všetkých bankových oblastiach. Vedie centrálny inšpektorát ako bankový revízny úrad a jednu centrálnu banku. Centrálna banka švajčiarskeho združenia bánk typu Raiffeisen, organizovaná ako družstvo, je žírocentrálou pôžičkových bánk pridružených k združeniu a vystupuje ako samostatná banka. Obstaráva platobný styk medzi jednotlivými bankami typu Raiffeisen, preberá ich prebytočné prostriedky za výhodných podmienok úročenia a vypožičiava ich v prípade potreby bankám, ktoré v svojej oblasti činnosti nemôžu obstarať dostatočné cudzie zdroje na poskytovanie úverov. Celý peňažný styk bánk združenia sa realizuje prostredníctvom centrálnej banky. Pretože sú pridruženým bankám typu Raiffeisen zakázané investície do cenných papierov, musia peniaze, ktoré nepotrebujú, vypožičať centrálnej banke, aby nezostali ležať nezúročené vo vlastnej pokladni. Centrálna banka tieto peniaze samostatne investuje, uskutočňuje investície do cenných papierov, hypotékových obchodov a poskytuje preddavky.

5. Ostatné banky

Štatistika Švajčiarskej národnej banky člení túto bankovú skupinu od roku 1971 na banky ovládané Švajčiarskom a banky ovládané zahraničím.

5. 1. Banky ovládané Švajčiarskom

Medzi banky ovládané Švajčiarskom sa zaraďujú obchodné banky, inštitúcie špecializované na burzové a efektové obchody a správu majetku, inštitúcie pre malé úvery, obchody na splátky a spotrebné financovanie a iné banky.

Dvadsaťpäť bankových inštitútov uvedených v podskupine obchodných bánk je prevažne univerzálnymi bankami, ktoré sa

zaoberajú tak komerčnými a hypotekárnymi činnosťami, ako aj správou majetku. Najvýznamnejšou je Bank Leu AG s bilančnou sumou 14 miliárd švajčiarskych frankov (do roku 1990 bola zaradená do skupiny veľkobánk), za ňou nasleduje Banca della Svizzera Italiana s 9 miliardami frankov bilančnej sumy (od polovice roku 1991 vlastní väčšinu hlasov tejto banky Schweizerischer Bankverein), Genossenschaftliche Zentralbank AG a Migros-Bank, obe s bilančnými sumami okolo 7 miliárd švajčiarskych frankov. Aj Bank Julius Bär & Co. AG, ktorá bola v Zürichu predtým známa hlavne z burzových obchodov a zo správy majetku, patrí do podskupiny obchodných bánk.

V podskupine inštitúcií špecializovaných na burzové a efektové obchody a na správu majetku je 72 inštitúcií. Nachádzajú sa v nej aj bývalí súkromní bankári, ktorí svoju inštitúciu premenili na akciovú spoločnosť a tým boli vyradení zo skupiny súkromných bankárov. Na rozdiel od iných bankových skupín v tejto podskupine na strane pasív prevládajú tzv. kreditori na videnie a kreditori s odloženou dobou splatnosti (prakticky žiadne vklady), kým na strane aktív sa neuskutočňujú skoro žiadne hypotekárne investície. Keďže správa majetku a burzové obchody patria pod indiferentné bankové obchody, nie sú bilančné sumy týchto bánk obzvlášť veľké.

Podskupina inštitúcií pre malé úvery, obchody na splátky a spotrebné financovanie sa vyznačuje tým, že tieto inštitúcie svoje výpožičky uskutočňujú za krytie netypické pre banky alebo úplne bez krytia. Na druhej strane sa inštitúcie pre malé úvery a obchody na splátky financujú hlavne depozitnými a vkladovými zošitmi, ako aj pokladničnými obligáciami.

V podskupine iných bánk je uvedených len päť inštitúcií, ktoré sa nedajú zaradiť do žiadnej inej podskupiny (Schweizerische Schiffshypothekenbank AG, WIR Wirtschaftsring-Genossenschaft, Gemeinschaftsbank BCL, Bank in Luzern a Alternative Bank ABS).

5. 2. Banky ovládané zahraničím

Švajčiarske právo veľmi precízne rozlišuje medzi bankami ovládanými Švajčiarskom a bankami ovládanými zahraničím.

Článok 3bis ZBaS definuje banky ovládané zahraničím ako inštitúcie, na ktorých sa cudzinci priamo alebo nepriamo podieľajú viac ako polovicou základného kapitálu alebo hlasmi, alebo nad ktorými majú cudzinci iným spôsobom ovládajúci vplyv. Pod cudzincami sa rozumejú:

a) fyzické osoby, ktoré nemajú ani švajčiarske občianstvo, ani povolenie na pobyt vo Švajčiarsku,

b) právnické osoby a osobné spoločnosti, ktoré majú svoje sídlo v zahraničí, alebo ak majú svoje sídlo v tuzemsku, sú ovládané osobami podľa písmena a.

Podľa článku 3ter ZBaS je potrebné nové dodatočné povolenie, ak sa v banke ovládanej zahraničím vymenia hlavní akcionári alebo osoby ovládajúce banku iným spôsobom. Členovia správy a obchodného vedenia banky musia Bankovej komisii oznámiť všetky skutočnosti, ktoré svedčia o zahraničnom ovládaní banky alebo o zmene osôb, ktoré ju ovládajú. Pod oznamovaciu povinnosť spadá aj to, kto vykonáva zahraničný vplyv. Článok 6 ZBaS ustanovuje, že žiadosti o udelenie povolenia na založenie novej banky, ako aj žiadosti o dodatočné povolenie musia obsahovať presné údaje o národnosti a bydlisku zakladateľov, resp. zahraničných nadobúdateľov účastí v banke. Zakladatelia, upisovatelia a nadobúdatelia účastí musia Bankovej komisii vysvetliť, či účasť nadobudli na vlastný účet alebo poručnícky pre tretích, a či pre túto účasť povolili opcie alebo podobné práva. Banka, ktorá vo svojom názve chcela používať slovo „švajčiarsky" musela preukázať, že aspoň polovica kapitálu sa nachádza vo švajčiarskych rukách. Od začiatku januára tohto roku stačí 10 %. Akcionári, ktorí dosiahnu 10, 20, 33 a 50 % akcií danej banky, musia túto skutočnosť oznámiť Bankovej komisii. Banková komisia má právo odňať vlastníkom väčšieho množstva akcií volebné právo ak usúdi, že ich vplyv môže ohroziť riadenie banky.

Na konci roku 1992 do tejto podskupiny patrilo 148 inštitúcií s celkovou bilančnou sumou vyše 108 miliónov frankov, čo zodpovedá 10 % celkového švajčiarskeho súčtu.

Zakladanie zahraničných bánk vo Švajčiarsku sa začalo rozširovať v šesťdesiatych rokoch. V snahe dosiahnuť obmedzenie etablovania sa bánk ovládaných zahraničím a tým obmedziť konkurenciu pre švajčiarske bankovníctvo a ochrániť švajčiarske národné hospodárstvo pred prípadnými negatívnymi menovopolitickými následkami, vstúpilo v roku 1969 do platnosti Spolkové uznesenie o povinnosti udelenia povolenia pre banky ovládané zahraničím. Najdôležitejšie ustanovenia tohto spolkového uznesenia boli prebrané do zákona o bankách pri jeho revízii v roku 1971. Podľa neho udelenie povolenia na otvorenie banky ovládanej zahraničím s vlastnou právnou subjektivitou podľa švajčiarskeho práva, čiže vo forme akciovej spoločnosti, závisí okrem požiadaviek platiacich aj pre švajčiarske banky od nasledujúcich podmienok (článok 3bis ods. 1 ZBaS):

- od zaručenia práva vzájomnosti štátmi, v ktorých majú zahraniční zakladatelia alebo ich ovládajúce, resp. ovládané právnické alebo fyzické osoby svoje sídlo alebo bydlisko;
- od použitia firmy, ktorá nepreukazuje, že má švajčiarsky charakter banky, alebo sa takto neprejavuje;
- od potvrdenia Švajčiarskej národnej banky, že jej zahraničná banka odovzdala potrebné prísľuby na ochranu švajčiarskej úverovej a menovej politiky.

Najvyššiu prekážku týchto podmienok predstavuje právo vzájomnosti. Pritom nejde len o formálne preverenie tohto práva, ale o záruku, že švajčiarske banky sa v krajine sídla zakladateľov môžu takisto etablovať, a to za podmienok porovnateľných s tými, ktoré pri výkone obchodnej činnosti platia pre zahraničné banky vo Švajčiarsku. Banková komisia v polovici roku 1992 priznávala právo vzájomnosti, čiastočne však s obmedzeniami, týmto krajinám: Belgicku, Nemecku, Dánsku, Fínsku, Francúzsku, Veľkej Británii, Hong Kongu, Izraelu, Taliansku, Japonsku, Kanade, Luxembursku, Novému Zélandu, Holandsku, Nórsku, Rakúsku, Švédsku, Španielsku, Turecku a v USA spolkovým štátom Colorado, Connecticut, Florida, Illinois, Indiana, California, Massachusetts, New York, Ohio, Pennsylvania, Texas a Wisconsin.

Popri ZBaS reguluje Nariadenie Spolkovej bankovej komisie o zahraničných bankách vo Švajčiarsku z 22. marca 1984 (v platnosti od 1. júla 1984) obchodnú činnosť filiálok, agentúr a zastúpení zahraničných bánk vo Švajčiarsku. Toto nariadenie je aplikované vždy vtedy, ak zahraničná banka vo Švajčiarsku nechce založiť dcérsku spoločnosť s vlastnou právnou subjektivitou podľa švajčiarskeho práva (akciovú spoločnosť), ale chce otvoriť a prevádzkovať právne nesamostatnú filiálku, agentúru alebo zastúpenie. Najdôležitejšie ustanovenia tohto nariadenia sa týkajú filiálok. Ak má byť vo Švajčiarsku zriadená filiálka, musí materská banka najprv dokázať, že je dostatočne organizovaná a disponuje dostatočným počtom kvalifikovaného personálu a finančnými prostriedkami, a že v materskej krajine podlieha primeranému bankovému dohľadu. Navyše nesmie zahraničný orgán bankového dohľadu vzniesť žiadne námietky voči zriadeniu filiálky a musí prehlásiť, že bude Bankovú komisiu neodkladne informovať, ak nastanú okolnosti, ktoré by mohli vážne ohroziť záujmy bankových veriteľov. Ak žiadosť spĺňa všetky zvyšné predpoklady na povolenie podľa článku 3 (požiadavky platiace aj pre švajčiarske banky) a 3bis ZBaS, udelí Banková komisia

povolenie na zriadenie tejto filiálky a na zápis do obchodného registra. Filiálka musí potom trvale prechovávať 10 % svojich aktív vo Švajčiarsku. Banková komisia môže filiálku zaviazať k poskytnutiu zábezpeky, najmä ak chce prijímať vklady, alebo ak existujú pochybnosti o finančnej situácii celej inštitúcie. Ustanovenia o vystavení a publikácii ročných uzávierok, ako aj o revízii platia podobne aj pre filiálky zahraničných bánk. Filiálka musí zverejniť a predložiť Bankovej komisii nielen svoju vlastnú ročnú uzávierku, ale aj ročnú uzávierku zahraničnej banky.

Agentúra je obchodné miesto filiálky zahraničnej banky vo Švajčiarsku, ktoré nie je zapísané v obchodnom registri. Ak sa zapíše do obchodného registra, automaticky sa stáva ďalšou filiálkou vo Švajčiarsku. Aj na zriadenie agentúry je potrebné povolenie Bankovej komisie, ktoré zvyčajne býva udelené, ak preverenie práva vzájomnosti a organizačnej štruktúry filiálky je pozitívne.

Zastúpenie zahraničnej banky vo Švajčiarsku neuzatvára žiadne obchody ani nesprostredkúva obchody na vlastný účet. Zástupca zahraničnej banky teda sprostredkúva bankové obchody v mene a na účet svojej materskej banky. Aj on potrebuje povolenie, ale predpoklady na to sú menej prísne ako pre filiálku. Banková komisia dbá na to, aby zastúpenia z krajín, kde prakticky neexistuje žiaden bankový dohľad, neboli vo Švajčiarsku povolené.

6. Súkromní bankári

Súkromní bankári predstavujú najstaršiu formu podnikania v švajčiarskom bankovníctve. Súkromný bankár v druhej polovici 18. storočia viedol nielen čisto bankové obchody, ale bol zároveň tovarovým obchodníkom a špeditérom. V 19. storočí sa súkromní bankári zaoberali okrem iného aj úverovými obchodmi, ale vznikom veľkých akciových bánk boli čoraz viac odtláčaní na burzové obchody a obchody s cennými papiermi.

Súkromní bankári sa vyznačujú osobným a neobmedzeným ručením vlastníkov firmy. Súkromným bankárom môže byť teda len niekto, kto vykonáva bankové obchody v právnej forme firmy bez spoločníka, verejnej obchodnej spoločnosti alebo komanditnej spoločnosti (článok 1 ods. 1 ZBaS). Ak sa súkromný bankár rozhodne premeniť svoju firmu na akciovú spoločnosť, stratí tým štatút súkromného bankára. Keďže súkromný bankár ručí svojim bankovým veriteľom aj svojím súkromným majetkom, oslobodzuje ho ZBaS od povinnosti udržiavania pomeru medzi vlastnými zdrojmi a celkovými záväzkami, ktorá je záväzná pre všetky ostatné banky, ďalej od povinnosti vytvorenia rezervného fondu a zverejnenia ročných závierok a medzibilancií. Niektorí súkromní bankári, ako napríklad Lombard Odier & Cie, dobrovoľne spĺňajú ustanovenia švajčiarskeho práva o vlastných zdrojoch záväzné pre obchodné banky.

Počet súkromných bankárov výrazne klesá. V roku 1971 ich bolo ešte 39, v roku 1982 25 a koncom roku 1990 už len 22. Dôvodom nie je zatváranie inštitúcií, ale transformácia súkromných bankárov na akciové spoločnosti. Niektorí si ponechali svoju hospodársku samostatnosť v právnickej forme rodinnej akciovej spoločnosti s čiastočným otvorením sa verejnej akciovej spoločnosti (napr. Bank Julius Bär & Co., AG Zürich). Iných zase prevzali veľkobanky (napr. Armand von Ernst & Cie AG Bern). Najstarším švajčiarskym súkromným bankovým domom je firma Wegelin & Co., majiteľ Eugster & Co. v St. Gallen, ktorý bol založený v roku 1741 ako „Obchod s ľanovými šatkami a špedíciou". O deväť rokov neskôr nasledoval jeho príklad Rahn & Bodmer v Zürichu. V Ženeve má v súčasnosti domicil deväť súkromných bankárov, v Zürichu traja a v Bazileji štyria. Firmy ako Pictet & Cie, Lombard Odier & Cie, A. Sarasin & Cie môžu byť hrdé nielen na svoju minulosť, ale sú významnými článkami aj v dnešnej švajčiarskej bankovej organizácii.

Hlavná činnosť súkromných bankárov spočíva v oblasti obchodov s cennými papiermi a v správe majetku. Objem týchto obchodov dovoľuje súkromnému bankárovi podieľať sa aj na emisných a umiestňovacích obchodoch. Naproti tomu chýba väčšine súkromných bankárov vlastný kapitál a cudzie zdroje na to, aby sa mohli venovať úverovým obchodom. Silnou stránkou súkromného bankára je osobná starostlivosť o zákazníkov. Tým, že obetuje individuálnym problémom zákazníkov čas a záujem, stáva sa nezriedka po celé generácie osobným finančným poradcom a správcom majetku. Akej veľkej úcte sa staré súkromné bankové domy tešia, vyplýva okrem iného z toho, že sú skoro všade zastúpené v predstavenstvách švajčiarskych efektových búrz a že zohrávajú významnú úlohu aj v Švajčiarskom bankovom združení, ktorého prezidentom je tradične súkromný bankár.

Zákon o bankách rozlišuje medzi súkromnými bankármi, ktorí sa verejne odporúčajú na prijímanie cudzích zdrojov, čím sú postavení na roveň iným bankám, a tými, ktorí sa odporúčajú na prijímanie cudzích zdrojov neverejne. Prvá skupina zahŕňa už len renomovaných Sarasin & Cie v Bazileji. Súkromní bankári, ktorí sa odporúčajú na prijímanie cudzích zdrojov neverejne, podliehajú ZBaS len čiastočne. Nemajú povinnosť dodržať pomer medzi vlastnými prostriedkami a celkovými záväzkami, vytvoriť rezervný fond a zverejniť ročnú závierku. Ale aj oni musia nechať preveriť ročnú závierku nezávislými bankovými revíznymi úradmi a predložiť ju centrálnej banke. Súkromní bankári taktiež podliehajú článku 8 ZBaS o vývoze kapitálu.

Švajčiarski súkromní bankári sú združení od roku 1934 v Združení švajčiarskych súkromných bankárov, ktorého úloha spočíva v hájení záujmov tejto bankovej skupiny, ako aj v podpore jej váženosti.

7. Finančné spoločnosti

Finančné spoločnosti sa vo všeobecnosti od bánk odlišujú dlhodobejšou činnosťou financovania v prospech menšieho okruhu podnikov. Uskutočňujú kapitálové investície, preberajú podiely a najmä poskytujú finančné úvery, čiže preddavky s obvykle dlhou lehotou splatnosti. Spravidla sa nezaoberajú komerčnými úverovými obchodmi a s tým spojenými službami, ako napr. platobným stykom. Tým odpadá časť aktívnych operácií náročná na prácu, takže finančné spoločnosti vystačia s malým počtom pracovníkov. Popritom často získavajú aj balíky akcií druhých podnikov s cieľom kapitálovej investície alebo v snahe o ovládajúci pomer.

Zákon o bankách rozlišuje dve skupiny finančných spoločností (článok 1 ods. 2 písmeno a) a b) ZBaS): finančné spoločnosti podobné bankám a finančné spoločnosti bankám nepodobné, alebo ako sa vyjadruje zákon, „všetky ostatné finančné spoločnosti".

Finančné spoločnosti podobné bankám investujú svoje prostriedky podľa pravidiel bankových obchodov u zásadne neobmedzeného počtu zákazníkov, zatiaľ čo ostatné alebo bankám nepodobné finančné spoločnosti financujú podniky patriace k rovnakému koncernu, alebo ktoré iným spôsobom spolu hospodársky súvisia. Táto druhá kategória sa opisuje aj ako priemyselné a komerčné finančné spoločnosti. Či je finančná spoločnosť podobná banke, posudzuje sa podľa strany aktív jej bilancie. Keďže existuje veľa miešaných typov, jednoznačné rozhodnutie býva často ťažké. Banková podobnosť je odsúhlasená, ak je pri väčšej časti obchodov okruh finančných zákazníkov zásadne neobmedzený.

Zákon o bankách slúži na ochranu verejných sporiteľov. Ban-

kový dohľad nad finančnými spoločnosťami sa teda stáva potrebným až tam, kde finančné spoločnosti oslovujú súkromných sporiteľov a verejnou reklamou ich nabádajú, aby svoje peniaze uložili v zodpovedajúcej inštitúcii. Súkromný investor v jednotlivých prípadoch nevie rozoznať, či daná spoločnosť podlieha bankovému dohľadu alebo nie. Rozhodujúce pre podliehanie zákonu o bankách teda nie sú aktívne obchody finančnej spoločnosti, ale pasívne obchody. Len čo si finančná spoločnosť spôsobom obvyklým banke obstaráva verejné zdroje (reklama pre pokladničné alebo pôžičkové obligácie, vkladové alebo depozitné zošity a podobne), podlieha spolkovému zákonu o bankách. To je podstatou finančných spoločností, ktoré sa verejne odporúčajú na prijímanie cudzích zdrojov.

Koncom roku 1992 obsahovala banková štatistika 101 finančných spoločností. Z toho sa len štyri odporúčali na prijímanie cudzích zdrojov. Jedna z nich, Eidgenössische Bank, bola úplne prebratá veľkobankou Schweizerische Bankgesellschaft. 97 finančných spoločností podobných bankám sa neodporúčalo verejne na prijímanie cudzích zdrojov, preto je na ne aplikovateľný len článok 7 ZBaS o predložení ročnej závierky a iných hlásení Švajčiarskej národnej banke a článok 8 ZBaS o kapitálovom exporte. Tieto spoločnosti vykazujú podobnosť s bankou len na strane aktív, ale cudzie zdroje si obstarávajú nebankovou formou, pretože sa financujú výlučne prostredníctvom svojich akcionárov a im hospodársky blízko stojacich podnikov. Na finančné spoločnosti bankám nepodobné, ktoré sa buď vôbec verejne neodporúčajú na prijímanie cudzích zdrojov, alebo sa financujú nanajvýš pôžičkovými obligáciami, sa zákon o bankách vôbec nevzťahuje. Ide o bežné holdingové spoločnosti švajčiarskeho priemyslu.

Z historického hľadiska sa finančné spoločnosti podobné bankám často odpojili od existujúcich obchodných bánk. Čiastočne boli zriadené aj ako inštitúcie na exportné financovanie, pričom v popredí bolo financovanie energetických podnikov. Zatiaľ čo sa švajčiarske obchodné banky zaoberajú prevažne krátkodobými prevádzkovými úvermi, spĺňajú finančné spoločnosti podobné bankám svojím akcentom na dlhodobé investičné úvery aj v súčasnosti dôležité funkcie. Pozoruhodné je, že z celkového počtu 101 finančných spoločností, ktoré banková štatistika obsahovala koncom roku 1992, bolo len 22 ovládaných Švajčiarskom, zvyšok (79) bol ovládaný zahraničím. Najväčšou finančnou spoločnosťou je Renault Finance SA so sídlom v Lausanne, ktorá vykazuje bilančnú sumu vyše 10 miliárd švajčiarskych frankov.

Trendy vývoja švajčiarskeho bankovníctva

Najvýraznejším trendom švajčiarskeho bankovníctva je koncentrácia. Existujú rôzne formy bankovej koncentrácie. Na prvom mieste je expanzia väčších inštitúcií na úkor stredných a menších bánk. Vo väčšom rámci možno pozorovať preskupenia medzi jednotlivými bankovými skupinami, tak ako ich zahŕňa štatistika centrálnej banky. Ako miera koncentrácie slúžia jednak bilančné sumy, jednak počet bankových pobočiek.

Percentuálny podiel bilančnej sumy veľkobánk na bilančnej sume všetkých bánk bol v roku 1945 25,1 %. Koncom roku 1982 to bolo 50 %, koncom roku 1990 48 %. Opačná je situácia v prípade kantonálnych bánk. Ak sa podiel bilančných súm veľkobánk zdvojnásobil, percentuálny podiel kantonálnych bánk klesol o polovicu z 39,5 % v roku 1945 na 20 % v roku 1990. Ešte drastickejší je úbytok regionálnych bánk a sporiteľní. Ak sa táto banková skupina v roku 1945 podieľala 25,6 % na bilančnej sume všetkých bánk, čiže zhruba rovnakým podielom ako veľkobanky, koncom roku 1990 to bolo už len 9 % alebo pätina podielu veľkobánk. Banková skupina „ostatné banky" tvorí aj pri porovnaní bilančných súm osobitný prípad. V roku 1945 vykazovala 1,1 %, v súčasnosti je jej podiel 15 %. Vyplýva to zo skutočnosti, že väčšina novozaložených bánk patrí práve do tejto skupiny, čo má význam najmä z hľadiska množstva bánk ovládaných zahraničím. Stabilnými zostali jednak banky typu Raiffeisen (1945 - 3,3 %, 1990 - 3,1 %), jednak finančné spoločnosti (1945 - 2,9 %, 1990 - 2,3 %). Úbytok súkromných bankárov nehodnotíme, pretože kritérium bilančnej sumy v tejto bankovej skupine nie je podstatné.

Ako sa dá vysvetliť táto koncentrácia v prospech veľkobánk? Hlavným dôvodom je angažovanie sa v zahraničných obchodoch, kde sa veľkobanky zúčastňujú dvoma tretinami. Kantonálnym bankám boli a sú zahraničné obchody už na základe kantonálneho zákonodarstva nepristupné alebo prístupné len obmedzene. Regionálnym bankám a sporiteľniam chýbajú nástroje na podieľanie sa na zahraničných obchodoch, okrem toho sú z hľadiska svojho zamerania fixované na regionálnu oblasť. Veľkobanky majú v zahraničných obchodoch veľkú konkurenciu najmä v bankách ovládaných zahraničím. Nielen zahraničné, ale aj tuzemské obchody podporovali nadproporcionálnu koncentráciu veľkobánk. Už na základe svojej nezvyčajnej finančnej sily boli veľkobanky príťažlivejšie ako menšie inštitúcie. Ich veľká kapitálová sila im umožňuje poskytovať veľké objemy úverov a nadviazať kontakty s najväčšími firmami. Veľkobanka ako univerzálna banka je v tuzemskom prostredí schopná pre každého zákazníka obstarať všetky bankové obchody a bankové služby. Tuzemské obchody sa rozšírili v neposlednom rade aj preto, lebo veľkobanky v posledných tridsiatich rokoch značne rozšírili sieť svojich filiálok.

Aj pri porovnaní podľa počtu bankových pobočiek sa naskytne rovnaký obraz ako pri porovnaní podľa bilančnej sumy. Z toho sa dajú vyvodiť rovnaké závery.

Počet samostatných bankových inštitúcií vo Švajčiarsku od roku 1990 výrazne klesá, čo má nasledujúce dôvody:

- Primárne sa zhoršuje výnosový stav kvôli klesajúcej úrokovej marži. Týka sa to predovšetkým obchodov s novými hypotékami, pretože do bánk neplynú prakticky žiadne úspory.
- Stagflácia, ktorá v roku 1991 vyústila do recesie, bola spoluzodpovedná za úpadok na trhu nehnuteľností. Klesajúce trhové ceny nehnuteľností, ktoré financovali banky hypotékami, viedli k rizikám strát a nútili banky k zodpovedajúcim opravným položkám.
- Nákladová štruktúra bankového podniku je čoraz výraznejšia. Elektronické spracovanie údajov si vyžaduje investície, ktoré menšie banky už nie sú schopné financovať.
- Banky v súčasnosti už nemajú kartelovú ochranu svojich úrokových sadzieb, maklérskych poplatkov, depozitných poplatkov atď. Konkurujú si vo voľnej súťaži, ktorú niektoré inštitúcie, doteraz zvyknuté na kľudný trh, neprekonajú.
- Jednotlivé bankové obchody sa v dôsledku fiskálneho zaťaženia (kolková daň, zúčtovacia daň) presunuli do zahraničia. Druhé finančné miesta tak mohli rozšíriť svoj potenciál na úkor finančného miesta Švajčiarska. Tieto okolnosti viedli k dobrovoľným likvidáciám bánk.

Podľa Prof. Ernsta Kilgusa, riaditeľa Inštitútu švajčiarskeho bankovníctva na Univerzite Zürich, do roku 2000 vyše 100 švajčiarskych bánk stratí svoju hospodársku samostatnosť fúziou, prevzatím alebo formou kooperácie s inými bankami. Pri kritickom hodnotení treba rozlišovať medzi hospodárskou a právnou samostatnosťou. Je dosť možné, že aj na prelome tisícročia bude mať každý kantón svoju kantonálnu banku, hlavne v dôsledku prestížnych dôvodov kantónov. Ale či vzhľadom na črtajúce sa nové formy kooperácie všetky kantonálne banky budú môcť

zostať aj hospodársky samostatné, je dosť otázne.

Premena Schweizerische Volksbank z družstva na akciovú spoločnosť a výmena veľkej časti akcií Schweizerische Volksbank za akcie na meno Credit Suisse Holding významne urýchlila konsolidačný a reštrukturalizačný proces v švajčiarskom bankovom systéme. Silnejšia trhová pozícia bankovej skupiny Credit Suisse by mohla zintenzívniť úsilia ostatných veľkobánk týkajúce sa prispôsobenia sa domácej filiálkovej siete, kontroly nákladov, preniknutia produktov a ziskovosti vo Švajčiarsku.

V oblasti regionálnych bánk sa očakáva pretrvávanie reštrukturalizačného a konsolidačného procesu, čo bude mať za následok oveľa menší počet regionálnych bánk. Silnejšie regionálne banky podobne ako veľkobanky a kantonálne banky môžu vyčerpať synergie v spojení svojich činností na špecifických miestach. Očakáva sa pribúdajúci počet spoločných podnikov na vyčerpanie výnosov, napr. v oblasti spracovania. Najlepšie dlhodobé výhliadky majú regionálne banky, ktoré sledovali konzervatívnu úverovú politiku, môžu sa preukázať dobrým manažmentom a nízkymi nákladmi, a ktoré neposkytli žiadne väčšie úvery mimo svojho lokálneho územia.

Súkromní bankári sa budú aj v budúcnosti v prvom rade koncentrovať na správu majetku. Jednotlivé domy sa budú pritom čoraz viac od seba odlišovať. Dôvodom je narastajúci význam inštitucionálnych zákazníkov. Ak sa súkromná banka rozhodne pre starostlivosť o inštitucionálnych zákazníkov, je to pre ňu spojené s veľkými následkami. Súkromní bankári, ktorí sa nechcú starať o inštitucionálny trh, sústredia všetky svoje sily a zdroje na profesionálne spravovanie súkromných účtov. Tým určite obmedzia možnosti svojho rastu, ale v rámci odvetvia budú považované za špecializované domy. Zároveň môžu vybudovať svoju ziskovosť a osobitosť. Aj v budúcnosti bude dostatok miesta pre banky, ktoré svojim zákazníkom - ktorí sa vo väčších inštitúciách často cítia trochu osamotení - budú poskytovať veľmi osobný servis. Táto voľba umožní banke obmedziť nielen svoj rast, ale aj potrebu pracovníkov, zároveň ale predpokladá každodenné špičkové nasadenie na dosiahnutie optimálnej výkonnosti pre zákazníka. Skromná veľkosť takejto súkromnej banky bude voči uvedenej skupine zákazníkov jednoznačnou prednosťou, pretože špičkové služby idú často ruka v ruke s personalizáciou podniku a obmedzeným počtom vedúcich pracovníkov, ktorých kariéra je zabezpečená. Takéto banky nebudú ponúkať všetky tradičné bankové úlohy, ale určite niektoré z týchto úloh postúpia tretím bez toho, že to zákazník vôbec zbadá. Do úvahy prichádza napríklad vlastná prítomnosť na burzách, správa depozitov, vývoj informatiky, ako aj rôzne aktivity v oblasti cenných papierov a administrácia vo všeobecnosti. Ak bude banka na prelome tisícročia chcieť uskutočňovať všetky uvedené úlohy sama, bude musieť zaplatiť oveľa vyššiu vstupnú cenu ako dnes. Malé banky si teda v budúcnosti budú môcť len racionalizáciou udržať stúpajúcu rentabilitu. Súkromní bankári, ktorí chcú byť činní na trhu inštitucionálnych zákazníkov, musia dosiahnuť určitú kritickú veľkosť, týkajúcu sa či už spravovaných peňazí, alebo vlastnej veľkosti a zodpovedajúcich vlastných prostriedkov. Najmä ženevskí bankári, ktorí si túto stratégiu zvolili, majú veľmi dobrú pozíciu a ich znalosť trhu a okolností, že sa na správu majetku špecializujú už niekoľko desaťročí, je pre nich istou výhodou. Nezávislosť a chýbajúca komerčná aktivita súkromných bankárov zostanú napriek rastúcej konkurencii v tejto oblasti rozhodujúcimi prednosťami. Správa inštitucionálnych majetkov bez akýchkoľvek konfliktov záujmov poskytne zákazníkovi dodatočnú záruku kvality.

Vývoj zahraničných bánk je v posledných rokoch charakterizovaný jednak oveľa jasnejšou koncentráciou obchodných aktivít smerom k súkromnému bankovníctvu na jednej strane a snahami o integráciu v rámci bankovej skupiny na druhej strane. To sa odrazilo v jasnom zredukovaní komerčných úverových obchodov a v pribúdajúcom preložení trhových rizík do zahraničia, čo podáva obraz o relatívne menšom význame Švajčiarska ako medzinárodného obchodného centra. Dôvodom je dominujúca trhová pozícia londýnskeho finančného trhu.

Konkurenčný náskok švajčiarskeho „Private Banking" je stále významný. Švajčiarske banky majú veľké skúsenosti najmä v správe portfólií vo viacerých menách a v starostlivosti o náročnú súkromnú klientelu. Proces dohánania druhými finančnými centrami je ale v plnom prúde. Ich narastajúca skúsenosť zosilňuje konkurenčný tlak a paleta produktov, ako aj spravované fondy získavajú v manažmente jednotlivých fondov čoraz viac na váhe. Značné investície švajčiarskych bánk do infraštruktúry v druhých finančných centrách, ako napríklad v Luxembursku, odňali Švajčiarsku časť obchodov. Nie je isté, či čiastočné odstránenie kolkovej dane vystačí na znovupremiestnenie týchto obchodov do Švajčiarska.

Zvyšuje sa podiel obstarávania kapitálu na trhu cenných papierov miesto na úverovom trhu (disintermediácia), čo sa pravdepodobne odrazí aj na stave vkladov bánk, pretože peniaze budú preskupené z depozitných pohľadávok do pohľadávok v cenných papieroch. Švajčiarske banky preto budú musieť pri refinancovaní siahnuť k drahším a menej stabilnejším podnikovým vkladom. Príjmy z poplatkov dosiahnutých z manažmentu inštitucionálnych fondov ale nemôžu plne kompenzovať stratu z nákladovo výhodných peňazí zákazníkov - verejnosti. Navyše plynie časť peňazí z poisťovní a od inštitucionálnych správcov majetku priamo záujemcom o úver bez vytvorenia pridanej hodnoty z bankového obchodu.

Globálna integrácia finančných trhov a dopyt investorov zvyšujú pravdepodobnosť, že čoraz viac švajčiarskych bánk zostaví svoje bilancie podľa vzoru veľkobánk priehľadnejšie. Transparencia sa približuje štandardom Európskej únie, ale banky sú si vedomé, že U.S. štandardy sú prísnejšie ako európske.

Za posledných dvadsať rokov sa banky v celosvetovom meradle rozvíjali rýchlejšie než ostatné odvetvia. Tento fakt spolu s kľúčovou úlohou bánk v svetových monetárnych systémoch urobil z bankovníctva jednu z najdôležitejších hybných síl ekonomického rozvoja tak na národnej, ako aj na medzinárodnej úrovni. Vo švajčiarskej ekonomike banky zohrávajú obzvlášť významnú úlohu, ktorej sa môžu zhostiť okrem priaznivých politických a ekonomických podmienok aj vďaka prepracovanej legislatíve. Švajčiarska legislatíva im umožňuje široké pole pôsobenia v rôznych právnych formách, ale aj prísne reguluje ich podnikanie s cieľom ochrany majetku veriteľov bánk pred dopadom možných strát z rizikových bankových operácií.

V minulosti bolo mnoho bánk vo Švajčiarsku veľmi ziskových. V posledných rokoch sa silnejšia konkurencia a deregulácia odrazili v klesajúcich maržiach. Problém sa zväčšoval neustálym nárastom prevádzkových nákladov, a preto sa zisky mnohých švajčiarskych bánk znižovali a štrukturálne zmeny sa stali nevyhnutnými. Treba podotknúť, že v samotnom Švajčiarsku niektoré subjekty ešte stále nechápu, prečo sa štrukturálne zmeny vôbec uskutočňujú. Takisto podceňujú zmeny na medzinárodných finančných trhoch s čoraz silnejšími tendenciami globalizácie, deregulácie, a tým aj liberalizácie bankových obchodov. Nejedna banka zaoberajúca sa švajčiarskymi tuzemskými obchodmi spoznala neskoro, že inovácie v medzinárodných obchodoch, napríklad v oblastiach obchodov peňažného a kapitálového trhu a derivátov, sa - aj keď nepriamo - týkajú aj jej. Okrem toho sa konkurencia rozšírila aj o inštitúcie nezaoberajúce sa tradičnými finančnými službami, napríklad o poisťovne. Len tie banky, ktoré budú schopné kontrolovať svoje náklady a merať rentabilitu každého produktu, budú v budúcnosti konkurencieschopné.

SLOVCA

SLOVENSKÁ ASOCIÁCIA RIZIKOVÉHO KAPITÁLU

Slovensko-americký podnikateľský fond (SAEF) prezentuje svoju iniciatívu tiež v založení Slovenskej asociácie rizikového kapitálu, a to v spolupráci s ďalšími slovenskými podnikmi.

Hlavným zámerom skupiny niekoľkých podnikov na Slovensku, ktorá iniciovala vytvorenie Slovenskej asociácie rizikového kapitálu (SLOVCA), je zvýšiť povedomie o prístupnosti rizikového kapitálu v radoch podnikateľov, investičných a bankových inštitúciách, hospodárskych, politických a správnych orgánoch i ostatnej verejnosti na Slovensku.

Poslanie SLOVCA zahŕňa päť základných cieľov:

— poskytovať informácie tým, ktorí hľadajú kapitál pre nové i existujúce podniky,
— zastupovať názory a záujmy členov pri rokovaniach s vládou a s ňou súvisiacimi orgánmi,
— vytvárať pre svojich členov platformu na výmenu názorov a praktických postupov,
— poskytovať školenia a odbornú prípravu pre členov SLOVCA a iných záujemcov,
— podporovať a rozvíjať v danom odbore tú najlepšiu prax na najvyššej úrovni.

Vytvorenie SLOVCA umožnila dotácia Slovensko-amerického podnikateľského fondu, ktorý je jedným zo zakladajúcich členov. Ostatní zakladajúci členovia sú: Považský a Kysucký Podnikateľský Fond (PKPF), Tatra Raiffeisen Capital, a Seed Capital Company.

„Základnou úlohou SLOVCA je podpora súkromného kapitálu ako hybnej sily investícií a zdroja financií. Aktivity SLOVCA by tiež mali urýchliť zavedenie vyhovujúcich právnych predpisov a daňových úľav zameraných na podporu rizikového kapitálu na Slovensku", povedal na tlačovej konferencii pri príležitosti vzniku SLOVCA pán Klevana, prezident SAEF.

Pán Vanderperren, predstaviteľ PKPF, v súvislosti so založením asociácie poznamenal: „Považský a Kysucký Podnikateľský Fond bude konštruktívne spolupracovať so SLOVCA, pretože verím, že založenie asociácie je odpoveďou na potreby rizikového kapitálu na Slovensku".

Doterajšie aktivity Slovensko-amerického podnikateľského fondu na Slovensku sa orientujú na pomoc malým a stredným podnikateľom. Počas uplynulých štyroch rokov priniesol SAEF na Slovensko investície vo výške 25 miliónov dolárov, ktoré predstavujú investície do 33 projektov.

Slovensko členom EVCA

Slovenská asociácia rizikového kapitálu oznámila zvolenie pána Leightona Klevanu, predstaviteľa jedného zo zakladajúcich členov SLOVCA a prezidenta Slovensko-amerického podnikateľského fondu za člena Správnej rady European Venture Capital Association (EVCA v preklade Európska asociácia rizikového kapitálu) na jej výročnom Valnom zhromaždení dňa 8. júna v Monte Carlo, Monako.

Slovensko spolu s ďalšími dvoma krajinami zo strednej a východnej Európy úspešne získalo členstvo v Správnej Rade EVCA. Je to prvýkrát v histórii EVCA, že predstavitelia sektora rizikového kapitálu zo strednej a východnej Európy boli zvolení za členov jej Správnej Rady.

Slovenská asociácia rizikového kapitálu považuje tento krok za významný impulz pre začlenenie sektoru rizikového kapitálu na Slovensku do európskej a následne medzinárodnej siete rizikového kapitálu.

EVCA vznikla v roku 1983 ako výsledok zjednotenia priemyslu rizikového kapitálu a iniciatívy Európskeho výboru. Priemysel rizikového kapitálu v Európe odvtedy významne zosilnel a pomohol získať viac ako 30 biliónov ECU pre investície do spoločností, ktoré nie sú obchodované na burze a sú typické svojím nadpriemerným rastovým potenciálom. Poslaním EVCA je podpora priemyslu rizikového kapitálu ako medzinárodného fenoménu, pričom sa zameriava na otázky, ktoré priamo súvisia s európskym regiónom. Členstvo v EVCA vzrástlo v súčasnosti z pôvodných 43 zakladajúcich členov na takmer 300.

Zastupuje najvýznamnejšie spoločnosti v oblasti rizikového kapitálu v celej Európe. Členstvo v EVCA umožňuje získať širokú sieť kontaktov a poskytuje široký rozsah služieb, ktoré zahŕňajú unikátne zdroje informácií a špeciálne podujatia. Správnu radu predstavujú skúsení profesionáli z oblasti rizikového kapitálu, ktorí pracujú tiež v jej výboroch a poradenských skupinách.

Program EVCA pre strednú a východnú Európu sa začal v októbri roku 1993 so zameraním na podporu rozvoja rizikového kapitálu v Českej republike, Maďarsku, Poľsku, Slovensku a Slovinsku. V priebehu prvého roku jeho existencie bolo zorganizované štvordňové školenie pre účastníkov zo strednej a východnej Európy v Blede, Slovinsko. Boli vydané dve publikácie „Central and Eastern Europe Directory" a „The Fund Managers View", ktoré predstavujú kvalifikovanú štúdiu o stratégii a manažmente spoločností, ktoré poskytujú súkromný kapitál. Okrem toho bola dvojdňová konferencia „Venturing in Central Europe" v minulom roku vo Varšave. V máji t. r. bolo ďalšie štvordňové školenie v Prahe.

V informáciách o zahraničnej pomoci na podporu rozvoja ekonomiky v krajinách strednej a východnej Európy nemožno nespomenúť **program PHARE Európskej únie**, ktorý začal fungovať v roku 1990 pre Poľsko a Maďarsko a následne bol rozšírený tak, aby pokryl všetkých 9 krajín strednej Európy vrátane Slovinska. Je hlavným nástrojom finančnej a technickej spolupráce, jeho hlavným zameraním je podporovať hospodársku reštrukturalizáciu a súkromné podniky v oblasti strednej Európy.

Ing. Iveta Ribanská
SLOVCA

AXA slúži bankám

Akciová spoločnosť AXA má na trhu bankových informačných systémov na Slovensku i v Česku svoje pevné miesto. Keďže sa táto firma orientuje na komplexné zabezpečovanie automatizácie finančníctva, stretávame sa s ňou už tradične na finančníckych výstavách — najbližšie na septembrovom FINEX-e '95 v Banskej Bystrici.

Základný kapitál firmy predstavuje dnes vyše 13 mil. Sk, z ktorého vlastnia 66 % fyzické a 34 % právnické osoby. Sedemdesiatčlenný kolektív odborníkov pracuje pod vedením generálneho riaditeľa **Ing. Dušana Kráľa,** ktorého sme požiadali o rozhovor.

V súvislosti s menom vašej firmy sa spája informačný systém (IS) pre banky s označením AXA DBS. Čo sa skrýva pod touto skratkou?

Software pre finančné inštitúcie AXA DBS je výsledkom viacročného a veľmi náročného vývoja a spolupráce s renomovanými bankami na Slovensku. Na vývoji, predovšetkým z pohľadu hardwarovej podpory, sa podieľali aj výrobcovia počítačových systémov, ako napr. AT & T a vývojového prostredia, napr. DATAFIT Ltd. Londýn. Ide o progresívny komplexný balík užívateľského software pre automatizáciu bankových činností, ktorého názov vznikol spojením mena našej firmy s významnou vlastnosťou produktu - distribuovanosťou bankového systému. Keďže na rozdiel od väčšiny ostatných systémov opierajúcich sa o centralizované, a preto zraniteľné systémy, v našom prípade ide o bankový systém decentralizovaný. Tento systém je riešený na vysokej profesionálnej úrovni a opiera sa o najmodernejšie technológie štvrtej generácie. Poznáme problémy trhu bankových IS, a preto je už niekoľko rokov úspešne fungujúci systém AXA DBS vyvinutý na podmienky našej legislatívy.

Mohli by ste bližšie charakterizovať systém AXA DBS?

Štruktúra systému AXA DBS pozostáva zo systému modulov a funkcií, ktoré sú navzájom úzko prepojené.

Každému záujemcovi radi predvedieme všetky možnosti systému AXA DBS priamo v našej firme, a to buď na ústredí v Bratislave, alebo v niektorej z našich ôsmich pobočiek v SR i ČR (v Nitre, Zvolene, Košiciach, Prešove, okrem Prahy v Kostelci n/Orlicí, Chebe a vo Višňovom neďaleko Brna). V stručnosti možno povedať, že systém AXA DBS je vysoko parametrický modulárny systém, čo umožňuje dodať nášmu klientovi produkt zodpovedajúci presne jeho špecifikácii a potrebe. Jadro systému tvorí päť základných modulov. Modul klienti zachytáva a vyhodnocuje všetky potrebné informácie o klientoch. Modul účtovníctvo a platobno-zúčtovací styk zahŕňa v sebe širokú oblasť činností, ktoré navzájom úzko súvisia, a to od vedenia hlavnej účtovnej knihy cez platobné príkazy až po výkazy pre centrálnu banku. Prirodzenou súčasťou všetkých modulov je aj viacmenové účtovníctvo (multicurrency). Modul informačný systém pre manažment zabezpečuje spracovanie najdôležitejších informácií pre vrcholový manažment filiálok a centrály banky, ako sú napríklad obchodné bilancie, peňažný tok a iné. Do modulu systémových parametrov je začlenené ošetrovanie základných parametrov systému, ktoré riadi činnosť ostatných modulov.

Ktoré sú tie ďalšie?

Modul úverových účtov zabezpečuje ošetrovanie úverových účtov s možnosťou širokej škály automatizovaného sledovania priebehu celého úverového obchodu a širokého sortimentu signálnych výstupov o jednotlivých úverových obchodoch. Retailový modul umožňuje vedenie rozsiahleho spektra vkladových produktov od bežných účtov cez zamestnanecké účty, vkladné knižky až po terminované vklady. Tento modul sa tiež vyznačuje širokou paletou podporných funkcií, ktoré uľahčujú prácu zamestnancom banky a dovoľujú splniť aj najnáročnejšie požiadavky klienta.

Hlavnou úlohou modulu interfacových produktov je odovzdávanie a príjem rôznych typov údajov medzi systémom a jeho okolím. V rámci modulu peňažného trhu je podporovaná základná škála operácií, ktoré sa v súčasnosti používajú na medzibankovom peňažnom trhu. Modul finančné obchodovanie spracováva v aktuálnej verzii odoslané a prijaté hladké platby, pripravuje sa realizácia platieb pomocou dokumentárneho akreditívu alebo inkasa. Môžem konštatovať, že informačný systém AXA DBS je už úspešne zavedený do prevádzky vo vyše 80 filiálkach piatich bánk v Slovenskej i Českej republike.

O čo sa opiera koncepcia riešenia IS AXA DBS?

S cieľom zabezpečiť vysokú prevádzkyschopnosť systému a zachovať integritu bankového informačného systému, napriek možným mimobankovým telekomunikačným problémom, naše riešenie využíva viacero pozitívnych faktorov. Uvediem niektoré z nich. Napríklad je to racionálna a ekonomická distribúcia riešenia, ktorá prispieva k jeho výraznej efektívnosti bez narušenia prístupu k dátovým zdrojom, ktoré jednotlivé úrovne potrebujú. Ďalším pozitívom je, že plná ON-LINE podpora dovoľuje všetkým expozitúram, filiálkam i centrále získavať potrebné informácie bez potreby neustálej väzby komunikačných prostriedkov.

Modul správy celého riešenia umožňuje operatívne aktualizovať informačný systém AXA DBS vo väčšom počte filiálok a expozitúr pri využití komfortného napojenia na vnútrobankové účtovníctvo. Tiež komplexné začlenenie clearingových formátov do celého systému umožňuje maximálne využitie služieb Bankového zúčtovacieho centra Slovenska pre medzibankovú komunikáciu. Rovnako moderná viacjazyková podpora rôznych národných prostredí dovoľuje vytvárať informačný systém pre národnostne zmiešané oblasti bez vážnejších problémov. V súčasnosti máme v prevádzke slovenskú a českú mutáciu. Použité vývojové prostredie DATAFIT DP4 je prostriedok štvrtej generácie. Projekt je podporovaný nástrojmi CASE technológie a náš klient môže využívať pohodlné užívateľské prostredie s technológiou MENU a optimálne komunikácie cez verejné dátové siete s protokolom X. 25, X. 28, resp. X. 32.

Môžem konštatovať, že systém AXA DBS je postavený na informačných technológiách tretieho tisícročia.

Ako riešite v AXE komplexnú starostlivosť o klienta vrátane ďalších služieb a servisu?

V rámci aplikačnej podpory ponúkame nielen prípravné práce, ale aj školenia pracovníkov banky i na vzdelávanie základného programového vybavenia, ako je MS DOS a UNIX. Prítomnosť našich pracovníkov uľahčuje počiatočný chod činnosti informačného systému v banke. Vo fáze rutinnej prevádzky IS zabezpečujeme pre klientov aj tzv. „horúcu linku" (HOT-LINE), pričom náš kvalifikovaný odborník je vždy k dispozícii. Zákazníkom ochotne poskytneme poradenskú službu pri inovačných zámeroch či organizačných zmenách tak v oblasti software, ako aj hardware. Špecialisti firmy sa starajú o klienta po každej stránke: projektanti a technici zabezpečujú riešenie zámeru od návrhu technického riešenia až po jeho realizáciu a servis, ďalšia skupina špecialistov zabezpečuje nasadenie AXA DBS a starostlivosť o jeho prevádzku, obchodný úsek podporuje klienta najmä pri dodávke doplnkového vybavenia aj po odovzdaní riešenia a zabezpečuje všetky jeho ďalšie želania. Vývojové oddelenie zas neustále flexibilne prispôsobuje systém aktuálnym potrebám trhu.

Tradične spolupracujeme s viacerými svetovými firmami, ktoré nás autorizovali v našom teritóriu pre technický servis hardware a sme správcom konsignačného (colného) skladu náhradných dielov, ktoré majú záruku kvality sedem rokov. Preto sme schopní promptne zabezpečovať záručný aj pozáručný servis na úrovni, ktorú finančné inštitúcie požadujú.

Marcela Zábojníková

predajno-servisná sieť firiem Fax & Copy ponúka:

— kopírovacie stroje
— telefaxy
— tlačiarne

Canon

Váš partner pri plošných dodávkach kancelárskej techniky na celom území Slovenska s dôrazom na jej servisné zabezpečenie.

centrum

Banská Bystrica
Horná 16
974 01 B. Bystrica
Tel.: (088) 72 39 48
Fax: (088) 74 70 34

Bardejov
Radničné nám. 2
085 01 Bardejov
Tel.: (0935) 66 66
Fax: (0935) 66 66

Bratislava
Domkárska 15
821 05 Bratislava
Tel.: (07) 24 21 79
Fax: (07) 29 30 41

Komárno
Meštianska 3019
945 01 Komárno
Tel.: (0819) 23 48
Fax: (0819) 45 26

Košice
Slovenskej jednoty 10
040 01 Košice
Tel.: (095) 633 26 46
Fax: (095) 33 90 19

Levice
Komenského 24
934 01 Levice
Tel.: (0813) 31 35 58
Fax: (0813) 31 35 59

Martin
Osloboditeľov 28
036 01 Martin
Tel.: (0842) 345 06
Fax: bude zavedený

Nitra
Štúrová 19
949 01 Nitra
Tel.: (087) 41 61 85
Fax: (087) 41 61 84

Poprad
Hurbanova 676/6
058 02 Poprad
Tel.: (092) 225 02
Fax: (092) 228 31

Prievidza
Včelárska 1
971 01 Prievidza
Tel.: (0862) 225 56
Fax: (0862) 223 74

Rimavská Sobota
Malohontská DS
979 01 Rim. Sobota
Tel.: (0866) 265 09
Fax: (0866) 265 07

Ružomberok
Mostová 19
034 01 Ružomberok
Tel.: (0848) 32 17 57
Fax: (0848) 32 17 57

Senica
Tehelná 1168
905 01 Senica
Tel.: (0802) 744 70
Fax: (0802) 744 90

Žilina
Dlabáča 13
010 01 Žilina
Tel.: (089) 62 26 27
Fax: (089) 62 47 27

service line

Banská Bystrica
Tel.: (088) 72 39 48

Bardejov
Tel.: (0935) 66 66

Bratislava
Tel.: (07) 24 32 07

Humenné
Tel.: (0933) 833 03

Komárno
Tel.: (0819) 23 48

Košice
Tel.: (095) 633 26 46

Levice
Tel.: (0813) 31 35 58

Nitra
Tel.: (087) 41 61 85

Partizánske
Tel.: (08154) 862 35

Piešťany
Tel.: (0838) 262 64

Poprad
Tel.: (092) 22 50 02

Považská Bystrica
Tel.: (0825) 92 57 76

Prievizda
Tel.: (0862) 225 56

Rimavská Sobota
Tel.: (0866) 265 07

Rožňava
Tel.: (0942) 214 46

Ružomberok
Tel.: (0848) 32 17 57

Senica
Tel.: (0802) 744 70

Streda n/Bodrog.
Tel.: (0949) 938 33

Šaľa
Tel.: (0706) 44 50

Žilina
Tel.: (089) 62 47 27

Električka na pamätnej minci

100. výročie začatia prevádzky prvej električky na Slovensku

Posledná pamätná minca, ktorú Národná banka Slovenska vydá v rámci emisného plánu na rok 1995, bude venovaná 100. výročiu začatia prevádzky prvej električky na Slovensku v Bratislave. Pôjde o prvú mincu tematického okruhu „Rozvoj vedy a techniky", ktorý sa bude v rámci koncepcie emisných plánov v budúcich rokoch postupne dopĺňať.

Koncom 19. storočia existovali v celom rade európskych miest rozvetvené siete koľajovej mestskej hromadnej dopravy s konskou či parostrojnou trakciou. Tieto sa však postupne nahradzovali elektrickým pohonom, ktorý bol spoľahlivejší, lacnejší, rýchlejší, kapacitnejší, a najmä čistý.

Na začiatku boli pokusy vytvoriť samohybné vozidlo poháňané elektrinou málo úspešné. Na pohon sa používali ťažké a energeticky nedostatočne kapacitné galvanické články. Pokrok nastal až po roku 1866, keď Werner von Siemens v Nemecku objavil dynamoelektrický princíp. V roku 1879 skonštruoval pre Berlínsku priemyselnú výstavu prvú pokusnú elektrickú železničku na prepravu osôb, ktorá sa stala veľkou atrakciou.

Bratislavu fáza rozvoja pouličnej konskej a parnej železnice nezastihla, pretože od roku 1849 bola v dôsledku politicko-hospodárskeho vývoja v podstate provinčným mestom. Až koncom 19. storočia, keď aj v Uhorsku začalo vzrastať tempo industrializácie, stala sa Bratislava svojou polohou hľadaným miestom pre priemyselné investície. V roku 1890 mala 53 tisíc obyvateľov a postupne sa rozrastajúca plocha mesta spolu s priemyselnou zónou na jej okraji dala podnet na vznik pouličnej mestskej železnice.

Z početných žiadateľov o koncesiu na výstavbu nového dopravného systému sa presadil mladý sofnohradský inžinier Alexander Werner. Po udelení povolenia v roku 1893 sa Werner, ktorý nemal dostatok kapitálu, spojil s dodávateľskými firmami Lidheim a spol. vo Viedni a Ganz a spol. v Budapešti do podnikateľského konzorcia.

Plánované trate boli rozdelené do troch kategórií: hlavná traf, odbočné trate a vedľajšie

2. cena
Štefan Novotný

1. cena
Patrik Kovačovský

3. cena
akad. sochár Imrich Svitana

trate, ktoré mali spojiť stred mesta s jeho okrajovými novozaloženými priemyselnými a obytnými štvrťami.

V apríli 1895 schválila mestská rada plán výstavby elektrickej mestskej železnice a jej zariadení. Podnikateľské konzorcium hneď začalo s prvou etapou, s výstavbou hlavnej trate a remízy na Martanovičovej ulici. Na stvárnení areálu pracoval architekt Alexander Feigler. Projekt obsahoval budovu riaditeľstva, drevenú halu pre vozne, dielenskú budovu a budovu strojovne a kotolne, ktorá v súčasnosti existuje navonok v pôvodnej podobe. Stavebné práce postupovali pomerne rýchlo.

Prvé vozne dodala začiatkom júla firma Ganz a spol. a boli to vlastne úplne prvé vozne tohto druhu vyrobené v Uhorsku. Maximálna rýchlosť bola 24 km/hod., brzdy boli kľukové, hmotnosť vozňov bola 7 ton, mali 12 miest na sedenie a 8 na státie.

Do konca júla 1895 boli dokončené takmer všetky práce a mohli byť uskutočnené skúšobné jazdy. Posledná, tretia skúšobná jazda pred uvedením hlavnej trate do prevádzky sa konala 23. augusta 1895. Vtedy sa určili aj zastávky, ktorých bolo spolu dvanásť. Trasa električky viedla po dunajskom nábreží, okolo dnes už zbúranej štvrte Vydrica, cez Rybné námestie, Hviezdoslavovo námestie, Jesenského ulicu, Námestie SNP, Hurbanovo a Hodžovo námestie, Štefánikovu ulicu k budove hlavnej železničnej stanice. Trasa merala 3125 metrov. Cesta jedným smerom trvala 18 minút, cestovné bolo 10 grajciarov pre dospelých a 5 grajciarov pre deti, čo bolo na vtedajšie pomery pomerne vysoké.

Dátum otvorenia verejnej dopravy bol stanovený na 27. augusta 1895. V tento deň cestovalo 2468 osôb.

Stavebné práce na odbočných trasách sa ukončili koncom roku 1895. Začiatkom roku 1996 boli odovzdané do užívania dve trate: Špitálska - Filiálne nádražie a Štúrova - Novomestské nádražie. Sieť verejnej električkovej dopravy sa, prirodzene, v ďalšom období postupne rozširovala.

Uzávierka vyhlásenej verejnej anonymnej súťaže na umelecký návrh pamätnej strieborn ej mince bola 17. marca 1995. Do súťaže sa prihlásilo osem autorov s ôsmimi modelmi.

Komisia NBS na posudzovanie návrhov mincí sa po dôkladnom posúdení predložených diel rozhodla udeliť prvú cenu študentovi VŠVU Patrikovi Kovačovskému, autorovi už v tomto roku vydanej pamätnej strieborn ej mince k 200. výročiu narodenia Pavla Jozefa Šafárika, a odporučila jeho návrh na realizáciu. Tento z hľadiska kompozície averzu i reverzu, netradičného riešenia i s dôrazom na myšlienkové posolstvo ohodnotila komisia ako najvyrovnanejší. Mincové pole je riešené do tvaru trojuholníka, ktorý na averznej strane vytvára text „SLOVENSKÁ REPUBLIKA" a nominálna hodnota „200 Sk". V jeho strede je umiestnený štátny znak, nad ktorým je letopočet razby 1995.

Na reverznej strane je v náznaku technického výkresu vo vrchnej časti trojuholníka zakomponovaná dobová električka v čelnom, v spodnej časti v bočnom pohľade.

Druhú cenu získal návrh sochára Štefana Novotného, ktorý predložil klasické riešenie averzu a dva varianty reverzu mince. V prvom variante tvorí kompozíciu výrez vozňa električky, za ním je fasáda budovy hlavnej stanice. V druhom variante dominuje v mincovom poli električka. V pozadí je potlačená štylizovaná silueta hradného vrchu a charakteristických historických stavieb Bratislavy. Komisia ocenila najmä vysoký úroveň reliéfneho prepisu motívov.

Tretiu cenu komisia udelila akademickému sochárovi Imrichovi Svitanovi. Na averze i na dvoch variantoch reverzu mince autor využíva motív koľajníc, ktoré sa perspektívne zužujú. Na averze sa na ich ukončení nachádza štátny znak, na reverze autenticky stvárnený motív električky. Motív Bratislavy je prítomný v štylizovanej siluete hradu na hradnom kopci - súčasne troleji električky. Hodnota návrhu spočíva v koncepčnej vyváženosti averzu a reverzu.

Vzhľadom na to, že i ďalšie súťažné návrhy boli po výtvarnej, výrazovej i technickej stránke veľmi kvalitné, boli autorom akad. soch. Ladislavovi Šichmanovi, Prof. Jánovi Kulichovi, Hieronýmovi Balkovi a Miroslavovi Ronaiovi udelené odmeny.

Minca v hodnote 200 Sk, s priemerom 34 mm a hmotnosťou 20 g, sa bude raziť zo striebra s ryzosťou 750/1000 v Štátnej mincovni Kremnica v počte 26 000 kusov v bežnej kvalite a 1600 kusov v kvalite „PROOF". Na hrane mince bude nápis „HLAVNÉ NÁDRAŽIE <-> TEREZIÁNSKA ŠTVRŤ", čo boli konečné zastávky električky.

Ing. Dagmar Flaché
Foto: Ing. Štefan Fröhlich

Odmenené výtvarné návrhy

Ladislav Šichman

akad. sochár prof. Ján Kulich

Hieronym Balko

Miroslav Ronai

Poľnobanka na Agrokomplexe

Poľnobanka, a. s., je univerzálnou bankou. Verná svojim koreňom, ktoré má v rezorte poľnohospodárstva a potravinárstva, umiestňuje v súčasnosti do týchto odvetví približne tretinu úverov.

Na tlačovej konferencii Poľnobanky, ktorá sa uskutočnila 15. augusta na medzinárodnom poľnohospodárskom a potravinárskom veľtrhu Agrokomplex '95 v Nitre, generálny riaditeľ banky **Ing. Ľudovít Pósa, CSc.**, oboznámil novinárov s viacerými novými formami a metódami financovania agropotravinárskeho sektora. Najpodstatnejšou zmenou je prechod od tradičného úverovania čiastkových podnikateľských projektov na komplexné financovanie celého tovarového kolobehu. Teda financovanie zakladania, zberu i spracovania úrody.

Po úspešných skúsenostiach s tzv. zelenými úvermi Poľnobanka v tomto roku po prvýkrát uplatňuje úverovanie nákupu vybraných druhov poľnohospodárskych výrobkov odkúpením zmeniek, ktoré sú zabezpečené nakúpenou produkciou v zmluvných skladoch. Ide najmä o repku olejnú, slnečnicu, potravinársku pšenicu či sladovnícky jačmeň.

Ako zdôraznil Ľ. Pósa, tradičné úverovanie a vedenie účtov, teda tzv. transakčné bankovníctvo, postupne mení na tzv. vzťahové bankovníctvo, pri ktorom ponúkajú klientom popri tradičných bankových službách nové produkty a komplexné služby v oblasti platobného a zúčtovacieho styku, úverovania, investičného bankovníctva, devízových služieb až po finančné poradenstvo.

Poľnobanka je pripravená vytvoriť tiež špeciálnu divíziu na obsluhu finančno-poradenských subjektov.

— mš —

Viac ako pol milióna klientov

Počet klientov Prvej stavebnej sporiteľne, a. s., (PSS) neustále narastá. Doterajší vývoj nasvedčuje tomu, že do konca roku 1995 bude počet klientov tejto špecializovanej finančnej inštitúcie tvoriť minimálne 10 % obyvateľov SR. Mimoriadne úspešných bolo prvých sedem mesiacov roka, keď bolo uzatvorených viac ako 111 000 nových zmlúv s cieľovou sumou 14, 2 mld. Sk. Čo sa týka počtu zmlúv i cieľovej sumy, je to asi o polovicu viac ako v porovnateľnom minuloročnom období. Od začiatku tohto roku poskytuje PSS stavebné úvery s garantovanou 6 % ročnou úrokovou mierou. V oblasti poskytovania medziúverov bola v máji t. r. znížená ročná úroková sadzba z pôvodných 10 na 8 %. O týchto a ďalších skutočnostiach informoval na tlačovej konferencii riaditeľ PSS JUDr. Ján Roland Burger. Súčasťou tlačovej konferencie bolo odovzdanie cien výhercom prvých piatich cien veľkej žrebovacej akcie. Prvú cenu - auto VW Golf - získala Mária Dolívková z Beluše. Odmenená bola i polmiliontá klientka Prvej stavebnej sporiteľne.

— pol —

Záber z tlačovej besedy Poľnobanky na Agrokomplexe **Foto: Stanislav Barčák**

■ Dňa 16. 8. 1995 sa pod vedením guvernéra Národnej banky Slovenska Vladimíra Masára zišla na 17. zasadnutí Bankové rada NBS. Bankové rada Národnej banky Slovenska vydala povolenie spoločnosti Citybank Overseas Investment Corp. USA na pôsobenie ako banka pre Citybank (Slovakia), a. s., Bratislava a pre Bayerische Hypotheken- und Wechsel-Bank AG Mníchov na pôsobenie ako banka pre Hypo-Bank, a. s., Slovakia.

Bankové rada okrem iného schválila paragrafové znenie návrhu Devízového zákona, ktorý postúpi na ďalšie legislatívne schvaľovanie.

■ Guvernér NBS V. Masár a vrchný riaditeľ bankového dohľadu NBS T. Kašiak odovzdali predstaviteľom Dresdner Bank AG z Frankfurtu nad Mohanom registráciu zahraničného zastúpenia tejto banky v SR. Počet reprezentácií zahraničných bánk na Slovensku sa tak zvýšil na desať.

■ Do siete finančných ústavov v Poprade pribudla koncom uplynulého mesiaca nová expozitúra Poštovej banky. Je v poradí siedmou bankou, ktorá má zastúpenie v tomto meste s výhodnou polohou vzhľadom na aktívny cestovný ruch.

■ O vstupe mesta do Banky Slovakia, a. s., so sídlom v Banskej Bystrici, ktorá oficiálne vznikla 9. augusta 1995, rozhodol jej generálny riaditeľ a predseda predstavenstva J. Medveď. Nepeňažný vklad mesta B. Bystrica 52,2 mil. Sk predstavuje budova Gastrocentra v historickom jadre mesta.

■ Návrh aktualizovanej stratégie finančnej politiky na roky 1995 - 1996 bol na programe rokovania vlády zo dňa 22. 8. 1995.

Okrem iného sa predpokladá, že štátny dlh, ktorý predstavuje 130 mld. Sk, by sa mal riešiť využitím zdrojov NBS, finančných prostriedkov z aktívneho výsledku clearingového zúčtovania s ČR, ako aj prostriedkov FNM SR. Doriešiť by sa mala aj odvodová povinnosť NBS do štátneho rozpočtu a princípy jej finančného hospodárenia.

■ Kriminálna polícia v Liberci (ČR) zadržala 40 falošných bankoviek v hodnote 1000 Kč a následne aj distribútora tejto série veľmi vydarených falzifikátov.

LOAN PORTFOLIO
an Important Feature of the Economic Environment

Ing.Dušan Preisinger
Institute of Monetary and Financial Studies
National Bank of Slovakia

Key indicators of the loan portfolio

Bank loans provided by the commercial banks up to 31 December 1994 amounted to a total book value of 257,577 million Sk corresponding to 51% of the book assets value and to 57% of the earning assets value of the whole banking sector. Consequently, they were accorded a dominant position within the structure of asset transactions. In this way, the problems pertinent to the loan portfolio are applied into the whole complex of bank activity and to the actual economic position of the particular commercial bank.

The evolving structure of the loan portfolio has recently shown some unfavourable developmental trends. This refers not only to the loan portfolio trade-off between the rising share of operating loans securing the borrower's liquidity, and the declining share of loans on investment projects. Another pertinent feature was an increase in the number of loans with doubtful or minimum repayment prospects. In 1994, the amount of such bad loans together with temporarily non-liquid receivables increased by 36,392 million Sk and, as of 31 December 1994, the annual outstanding bad loans amounted to 93,233 million Sk, corresponding to 36% of all loans in the commercial banking sector. The most notable increase (by 29,903 million Sk) was recorded in the bad loans with a book value of 36,299 million Sk, i.e. 14% of the loan portfolio, or 7% of total assets book value. This occurred notwithstanding the fact that the standard share of bad loans in total bank assets, commonly regarded as an expression of creditor's quality and strength, should never exceed 2%.

A common failure is poor timing of assets and liabilities in the banking sector. Currently, short-term financial resources cover up to 53 billion Sk of long-term assets representing more than 25% of total assets. This disparity was incurred substantially by the medium and long-term loans covered by „short-term resources", with direct impact on the bank's asset liquidity. As regards the anticipated reproduction of the short-term resources these may also cover the loans with longer repayment intervals. The above mentioned ratio is still too high and its negative impact is reinforced by the non-standard high risk of the loans. In consequence, commercial banks are seeking to gradually remedy the situation by introducing changes in the repayment schedules. In 1994, the sum of medium and of long-term loans declined by 8,450 million Sk, and short-term loans increased by 5,216 million Sk. While in 1993, short-term loans accounted for only 34.8% of the loan portfolio, in 1994 this had already risen to 37.2%. This increase had a diminishing effect on one of the decisive bank loan functions - the incentive-making and stimulating process in the long-term economic development. Bank loan has become more an instrument for the bank's operating-needs-coverage and, more importantly, an instrument significantly used at the level of simple real capital reproduction.

The book value of bank loans, for a long time oscillating around 260 billion Sk, represents a cash flow level which creates a very intensive rela-

The issue at stake for the commercial banking sector of the Slovak Republic (SR) and for other national economies in transition is the actual status and basic developmental trends of the loan portfolio. Its quality, expressed by the return-on-assets ratio (R.O.A), is influenced by the economic position of the borrowers which, in turn, is determined by their actual cash flow.

The analysis performed by the Institute of Monetary and Financial Studies, presented in this article, was targeted at the existing relationship between the quality of commercial banks' loan portfolios and selected indicators of the macroeconomic environment covered by bank loans. More than 18,500 business entities were analysed.

The size of this sample may be considered adequate, as it allows a reasonably objective definition of key indicators of the financial position of a specific business sector (the aggregate of economic indicators up to 31 December 1993 established according to processed amounts and income statements), and an assessment of their influence on loan risk development during 1994.

tionship between the real value of loan portfolio and the basic economic indicators of the given business sector. It is therefore evident that, via the loan portfolio, all negative macroeconomic aspects are concentrated in the economic position of the banking sector, and are further projected into the basic cash flow defaults of individual business sectors and companies.

The commercial banks acting as intermediary between their debtors and creditors, are exposed to substantially higher pressure than other business entities, being required to secure their instant liquidity. Securing the required liquidity level is a task composed of two principal, closely interrelated activities:

- on the liability side there is the creation of resources for the risk assets coverage or acquisition of supplementary resources needed for coverage of the due liabilities, and
- on the assets side there is the complex cure and rehabilitation of assets.

From the commercial bank's point of view, it is necessary to secure liquidity through creation of resources for risk coverage based on actualization and regularly performed categorization of bank-receivables. Although, on one hand, this requirement may be considered as essential, on the other hand it is bound to be accompanied by limited effectiveness of the resources managed by the bank, not only from the macroeconomic point of view, but also from the point of view of the economy of the individual commercial bank. The introduction of limitations is implicated by the performance of resources assigned for loan risk coverage, and reduces the possibility of allocating resources to better earning assets, which tackles only the effect and not the cause. Through creation of resources for risk coverage the commercial bank eliminates any, financial problems of its debtors, absorbing their inefficiencies and/or financial problems. It would therefore be advisable to complement the creation of balance items for loan risks coverage with the following parallel supporting measures:

1. introduction of taxation measures oriented towards creation of risks covering resources reducing the time interval needed for creation of resources adequately to the real loan risk value. Commercial banks are able to establish risk coverage items from their own resources (the banking sector in 1994, has increased its book loan risk coverage resources by more than 8 billion Sk), although such action delays the start of the loan portfolio rehabilitation process which relies on the secured liquidity of the banks.

2. existing close connection between the financial resources of various banks which are a mirror reflection of the financial situation of their borrowers, requires to find the reason for the negative influence on the banks' liquidity in parallel with the creation of resources. Rehabilitation and restructuralization of the banking sector is impossible without rehabilitation and restructuralization of the cash flow in economy, with which the banks are closely involved. This treatment is the prerequisite for effective reproduction of the loan portfolio. Only reduction of the general risk rate of loans can stop the commercial banks' tendency to invest in less risky assets to the detriment of the relative decline in bank loans.

Principal indicators of the economic position of the business sector influencing the sectoral loan risk

When a loan is granted, the commercial bank creates an asset, whose real value is expressed by the rate of return. The return on assets is determined by the customer's cash flow and enables him, in the course of his operating cycle, to create resources for the loan repayment. Occasional cash flow defaults are then projected onto the loan risk level.

Before starting the „worst-case" analysis of individual economic indicators and their influence on loan risk development, a comprehensive definition of indicators of economic position for the business sector is necessary. Loan risk may be quantitatively defined as the so-called loan risk coefficient (KUR), which describes the bank loan structure according to the repayment capability by the following formula:

$$KUR = \frac{x.0 + y.0.05 + z.0.02 + q.0.05 + w.1}{\text{total loans volume}}$$

where,
x - standard loans
y - classified loans
z - non-standard loans
q - doubtful and disputable loans
w - bad loans.

This coefficient expresses the actually effected aggregated supply of loan commitments for a specific business sector, thereby quantifying the required amount of the created balance items per 1 Sk of bank loans allocated to the business sector. However, this formula needs not only to express the loan repayment capability. Concurrently, it enables the bank to determine the actual need and type of bank loan security, adequate to the specific degree of loan risk.

The loan risk coefficient is given by the position of the loan in reproduction of the operating cycle, and may be graphically represented by the following diagram:
where:

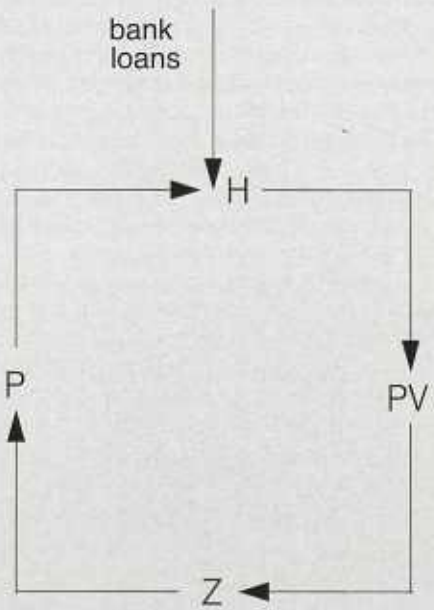

H - cash
PV - operating input
Z - inventories
P - receivables

This is the principal scheme of the operating cycle, and expresses the asset structure. The loan repaymenmt capability is influenced by the current assets structure, i.e. by the borrower's liquidity structure. Accordingly, the loan resources entering the operating cycle must be again recovered as

cash needed for the loan repayment in any of current assets available. The loan risk rate is given by the borrower's ability to obtain the necessary cash resources to secure his reproduction of the operating cycle, at the same time as easing his loan burden. This ability is determined by the borrower's financial position relevant to his dependency on the bank loan:

1. Structure of the balance equation
   The balance equation is in the form:

$$A = K + P$$

where
A - book assets value
K - equity
P - foreign resources
expresses the rate of the borrower's financial dependency. The objective of the loan is to enhance the book asset value. Growth of the book assets value must be accompanied also by growth in self-financing resources, otherwise it will induce excessive loan burden requirement.

2. Operating and financial leverage relationship

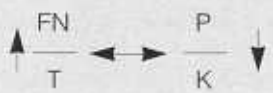

where
FN - fixed cost } Operating Leverage
T - revenues
P - external sources } Financial Leverage
K - equity capital

It is apparent from the above indicators that the term „leverage" may be freely translated as: „dependency relationship". In the first case, we have the relationship of the amount of fixed cost; and in the second case the relationship with regard to the amount of external sources. The degree of risk of loan repayment is directly proportional to the calculated operating leverage. This is implied by the requirement to improve performance of own services which should cover the fixed cost and hence the acquisitions of the resources needed for loan repayment. Thus, dependency on the economic environment and on its soundness is further increased. For comparably high operating leverage it is necessary to maintain the financial leverage low in order to decrease the loan burden. In addition to the bank loan the increase in operating leverage must also be implemented from the debtor's own resources. When high operating leverage is accompanied by high financial leverage, it signals to the commercial bank an increasing risk to loan repayment by concurrently setting the requirement on further external resources affecting reproduction of the operating cycle.

3. Another indicator, in connection with the foregoing indicators, represents a measure of necessity and rate of repayment of the loan resources, is sustainable growth coefficient (UR), which is given by the following expression:

$$UR = \frac{z/A}{K/A - z/A}$$

where
Z - profit
A - assets book value
K - equity capital

This indicator is a measure of a borrower's economic growth dependency on the loan-based resources and/or his ability to secure growth through accumulation of equity capital. From the structure of this indicator it is clear that the loan burden of the extended reproduction of the operating cycle decreases with profit increase provided that the business is able to create effective assets mostly from its equity capital.

The sectoral loan risk expressed by the KUR coefficient is shown in the graphs on page 4. The first graph shows the quantity KUR in relation to the sectoral loan portfolio classification as of 31 December 1994, with the relative change compared to situation of 31 December 1993 shown in the second graph. It is clear that the apparent change is due not only to loan portfolio development, but to a more appropriate assessment of the risks inherent in bank loans. Particular business sectors are numbered from 1 to 14, according to the standard classification used in statistical reports on bank loans, and are expressed on the horizontal axis from the highest to the lowest sectoral loan risk calculated.

The main objective was not to perform analysis of a specific business sector, but to assess the loan risk development dependenton the selected economic sectorial indicators. The descending curve of the graphic relationship better characterizes the measure of this dependency.

Effect of the liquidity structure on the KUR coefficient

The rate of charge by external resources is substantially influenced by the structure of current assets or, in other words, by the liquidity structure expressed through a set of indicators (coefficients):

liquidity at 1st stage: $\frac{\text{liquid assets}}{\text{short-term liabilities}}$

liquidity at 2nd stage: $\frac{\text{liquid assets + receivables}}{\text{short-term liabilities}}$

liquidity at 3rd stage: $\frac{\text{total current assets}}{\text{short-term liabilities}}$

The structure of current assets expresses the capability to fulfill commitments by means of liquid assets and/or it expresses the binding of resources in assets with low-grade liquidity.

It is often difficult to quantify the generally applicable relationship between the 1st, 2nd and 3rd stage liquidity, which would express the optimum liquidity structure, because the specific rules for cash flow in particular sectors has to be taken into account. These specific differences follow from the properties of the operating cycle and, through it the determined standard rate of return of the current assets. However, the general relationship betwen liquidity structure and level of debt is adequately expressed.

- The 2nd stage liquidity should closely approximate the current liability value (coefficient value of 1.0) which implies that fulfilment of the current liabilities should not be substantially covered by the financial resources assigned to stocks. In other words, the current liabilities can only be weighed out by cash plus sales revenues.
- As a rule, the most liquid assets must prevail in the 2nd stage liquidity structure. A high degree of assets por-

tion committed in receivables and consequent longer turnover periods indicates that the borrower has introduced into his own operating cycle and into his cash flow the non-liquidity of his partners. The 2nd stage liquidity structure oriented towards high portion of receivables is considered negative from the loan risk point of view, mainly in the economic environment characterized by non-standard high insolvency.

• Within the 3rd stage liquidity structure the least volume should be assigned to stocks. The 3rd stage liquidity should slightly exceed current liabilities (coefficient 1.2 - 1.3) thus creating resources needed for the coverage of medium-term liabilities. The higher the portion of inventories, the longer the operating cycle caused by the increased turnover period of stocks and increased financial leverage, i.e. increased dependency on foreign resources with a negative effect on profitability.

In the Graph 3 on page 4 the sectoral liquidity structure as of 31 December 1993 is graphically represented. The business sectors are arranged out according to achieved change of the loan risk coefficient in course of 1994 recorded in the preceding diagram of the KUR coefficient change by sector. This implies that sector 7 has recorded the worst deterioration in the loan portfolio and on the contrary, sector 10 the best improvement in loan portfolio. Having compared these two graphs we are able to assess the projections for liquidity achieved in 1993, on the loan risk development in the year 1994.

• The intensive character of this dependency is evident and it confirms all reservations about borrower's liquidity state above. The current assets' structure and, accordingly the sectoral liquidity may be considered negative. The overall high proportion of liquid capital is sunk in stocks which prevents the borrower from securing the reproduction of operating cycle from his own resources. This increases financial dependency with more borrowing requirements. Obtained loans are used for coverage of non-liquid assets whose actual value is lower than their book value indicating a shortage of resources needed for repayment of the loans provided for the current assets.

• The most striking relationship appears to be between loan risk and 1st stage liquidity. This indicates that a relatively high proportion of receivables cannot be considered as a standard source of liquid capital, because the level of indebtedness increases the turnover period.

• The highest loan risk sectors achieve low levels of 1st and 2nd stage liquidity and the 3rd stage liquidity is dominated by stocks. The main part of 2nd stage liquidity are receivables which can however hardly cover current liabilities in full.

• The relationship between loan risk growth and liquidity structure of a specific business sector requires an individual analysis, e.g. sector 2 belongs to relatively low risk sectors with large stocks and receivables volume, but with substantial share in liquid assets. On the other hand, from the loan risk point of view comparably performing sector 3, has completely different liquidity structure. The inventories and receivables volume is low which positively influences operating cycle profitability, which again compensates for low 1st stage liquidity. It follows that analysis of the liquidity structure needs a complex approach. More important factor to be taken into account is in this respect is the list of borrower's priorities in liability repayment, i.e. whether he prefers a bank or his supplier as a creditor. Despite this, it is possible to define some economic environment indicators in respect of the liquidity relationship of the borrower.

• The liquidity structure with a small proporiton of liquid assets is caused by the fact that a large number of business entities with a default-operating cycle or with an operating cycle terminated by excess stocks are still economically viable. This viability is largely facilitated by the provision of loans which repeatedly compensate the non-liquid current assets.

• The commercial banks are not fully aware of the fact that an increase in non-liquid assets is not covered by the loan. Increasing volume of loans based on receivables, current assets coverage and for overlapping of non-liquid periods does not improve operating cycle effectivity, but has become a source for other liabilities coverage at the simple capital reproduction level. This brings changes in the sectoral liabilities' structure with transfer of risk to the commercial banks acting as lenders.

• The balance equation A = K + P perpetually increases in nominal value - even when we abstract the influence of inflation rate this increase substantially depends on growth rate of receivables and stocks covered by operating loans. The portion of loans in the sectoral financial dependency thus steadily increases, and the growth in short-term operating loans may be considered as essentially negative. This fact is confirmed by the graphic representation of the inter-annual increase of such loans by sector, given that the increase in their share of the loan portfolio amounted to 5,216 million Sk with a concurrent decline in medium- and long-term loans of 8,450 million Sk (Graph 4 on page 5). The commercial banks are facing a dilemma in relationship with their borrowers, i.e. whether to cover the operating cycle by provision of another loan with a reasonable expectation of improvement in the borrower's financial situation and subsequent repayment of the older loans, or whether to shut-off the „loan tap", thus rendering the older loans irredeemable.

From the macro-economic point of view the tendency of increase in operating loans volume has an adverse effect, in that it consumes the loan resources which, in the long run, would otherwise be used to sustain overall economic development. The deteriorating liquidity structure results from losses in the operating cycle or from the borrower becoming one in an endless line of insolvencies. A small amount of liquid assets in the loan portfolio is compensated for by the enhanced portion of operating loans. However, most of these loans lack any rehabilitating character whatsoever. This means that granting these loans does not subsequently result itself in improved liquidity structure in the long run, but that it essentially „pushes" the debtors insolvency ahead of it and the bank loans portion in the liquidity structure increases.

Such trends are influenced by development in structure and profitability of the sectoral assets. Though, the value of book assets is increasing, this growth can by no means be attributed to a level of profitability which could create sufficient cash flow and/or be the source for self-financing. This directly affects asset profitability and a large share of non-liquid assets of low real value influences the volume of debt owed by the debtor. The share of foreign resources in asset finance is increasing and this puts further demands on the cost of assets in the form of their interest burden.

Influence of the Incurred Debt on Loan Risk Level

We have investigated the nature of the relationship between the borrrower s financial situation expressed through this indebtedness and the level of loan risk by analyzing the following indicators:

$$\text{debt cash flow (in Sk)} = \frac{\text{foreign resources}}{\text{cash flow}}$$

$$\text{total assets debt (in \%)} = \frac{\text{foreign resources}}{\text{total assets}}$$

The Graph 5 on page 6 of the relationship between debt cash flow and KUR coefficient magnitude is, with few exceptions, a reasonable expression of the amount of foreign resources in Sk needed for the creation of 1 Sk of financial cash flow. The straight line relationship means, that the more the cash flow is covered by foreign resources and the lower the amount of self-financing, the higher the loan risk. This implies that the financial cash flow does not allow, except for operating needs coverage, a reduction in the crippling burden of foreign loans taken by the borrrower. This relationship may also be interpreted as, that for every 1 Sk increase in cash flow a relatively high increase in foreign cash resources is needed and the value of sustainable growth is low. Except, for one business sector, which has shown that it is economically viable, evaluated in constant prices at 7.17%, from its own resources, other business sectors have a negligible and/or zero value of sustainable growth. This followed from the simplified analysis of the sustainable growth of individual sectors and very much relies either on operating cycle losses or on an extensive short-fall in cash flow. The debt owed is given by the aforementioned low profitability of assets which results in further need of foreign funding. Extensive coverage of assets by foreign resources and its influence on the level of loan risk is shown in the Graph 6 on page 6.

This refers to the relationship determining the rate of coverage of assets by foreign resources (e.g. the sector 7 has more than 70% of book assets-value covered by foreign resources). The graphic representation shows relatively large differences which can be interpreted as the relationship being less intensive than in the cases above. It is therefore necessary to analyze the cause of this type of relationship in more detail. Once the leverage effect is achieved, the loan risk can be maintained at low levels even for high financial dependency of the borrower. This means that the profitability of assets created from foreign resources brings sufficient cash flow needed for repayment of loan commitments, or in other words, the profitability rate is higher than the interest burden. This situation is rather unusual in the high interest rate conditions of the Slovak money market. Moreover, most business sectors report a negative value of the „cash flow - liabilities" relationship. This value is in most cases influenced by the aggregated sectoral losses of the operating cycle which means that high financial dependency negatively affects the level of loan risk. A relatively low KUR coefficient value together with high financial dependency (see e.g. the sectors No.4, 5, 11) is therefore a result of different setting of priorities in meeting of debtors commitments in favour of the bank loans. It is still debateable what time the changes in priorities will have a direct impact on loan portfolio deterioration. And, in contrast, the relatively low foreign resources burden put on assets together with high loan risk coefficient (e.g. sector No.9, 13, 14) is an expression of either large portion of loans in foreign resources or a high level of indebtedness covered mostly by loans. In either case it is the commercial bank which takes the burden of risk is transferred from the borrower's shoulders.

From the above it is evident that the key role for development of the analyzed relationships between liquidity, financial dependency and the reproduction of the sectoral operating cycle and the development of the sectoral loan risk is played by the profitability rate of those operating cycles covered by loans. From the point of view of loan repayment this concerns only profitability resulting in the reproduction of the financial cash flow. Future articles will therefore concentrate on the influence of sectoral financial cash flows on loan risk.

FINEX '95

There it is knocking on the door again- the third annual International Exhibition of Finance, Banking and Insurance Business and Capital Market FINEX 95 is scheduled to take place from September 19 until September 22, 1995, in Banská Bystrica. It was here, in the heart of the Central Slovakia, that the idea to establish an exhibition of finance, banking and insurance originated. This is where bankers, stock exchange brokers and representatives of insurance companies meet every year with business partners, clients and other visitors.

It is significant, that 80% of the exhibitors returning to Banská Bystrica today took part in the exhibition in the preceding two years.

The spectrum of companies participating at this year's FINEX 95, consists of 20 banks and 14 insurance companies, of which two are healthcare insurance companies. A two day international conference devoted to the „Profile and Subjects of SR Capital Market" is expected to prove popular as many domestic and foreign exhibitors will take part. Aside from other events, we should not forget the participation of a delegation from EU, whose representative will read a paper in the professional section of the conference. A challenge for professionals are the seminars forming part of the exhibition programme - e.g. Marketing in the Banking Sector, INFOFINEX 95 - a seminar on information technologies, FINARCH - a seminar devoted to architectural design in the financial sector and, last but not least - the computerized Stock Exchange Simulation Game. This event was conceived with the general public in mind, to become acquainted with the capital investment possibilities through the professional guidance of the Bratislava Options Exchange, the Žilina Broker Service and the RM System Slovakia broker agency of Bratislava.

Among the companies expected to make the most important contribution to the exhibition's reputation and goodwill are - as in the last two years, the manufacturers and suppliers of computer technology and office equipment, professional software developers and retailers, manufacturers of building security systems and equipment for banks and other financial institutions. Many interesting professional functions and social occasions are planned in connection with the exhibition.

In line with practise in previous years, an exhibition bulletin PER ME OMNIA (All Through Me) will be issued. The inscription „Per Me Omnia" was used by the Romans for their coins. It was also used in a film about FINEX produced by the Exhibition Press Centre in collaboration with the BB EXPO company.

We are confident that this year's FINEX exhibition will prove a success with the general public and exhibitors alike, especially since the city of Banská Bystrica and FINEX are set on making the most prestigious annual event in Slovakia in the banking, finance and insurance sector.

PhDr. Eva Sisková

The Auditors to the National Bank of Slovakia

The results of this work, as reported to Bank officials, showed that the split actually left several significant points outstanding due in part to the interpretative nature of certain clauses of the Constitutional Law. Several of these points are still the object of negotiations on an intergovernmental level. Final settlement of these issues are still pending.

Since that initial investigation, Deloitte & Touche has verified the financial statements of both years of the Bank's operations. During these two eventful years, we, as auditors, have witnessed the dramatic changes transformations that a central Bank can witness: the recalling of a former currency within a very limited time frame, the development of a foreign exchange operations,

The Bank's operations have also grown in sophistication, requiring increased diligence on behalf of the auditors.

The engagement of Deloitte & Touche, the auditors to the National Bank of Slovakia, began with a review of the allocation of assets and liabilities from the former Czecho-Slovak State Bank (SBCS).The objective of the review was to determine whether the opening balance sheet of Bank was prepared in accordance with the Constitutional Law No. 541/1992 regarding the property division of the Czech and Slovak Federative Republics.

Why does the Bank need an audit?

The Act on the Bank states that the National Bank must....

As independent and objective advisors to the Bank, the role of Deloitte & Touche is to:

- issue an opinion on the financial statements of the Bank;
- ensure that the Bank complies by the terms of the Bank Act and that all significant instances of non-compliance with regulatory instances are disclosed;
- serve as business advisors to the Bank for a wide range of services.

The audit is performed in accordance with international auditing standards supplemented by Slovak professional standards and legal requirements as laid down by the Chamber of Auditors. Our specific audit approach at the Bank has been developed to be as efficient and cost effective as possible.

The audit report of the Bank is fairly widely distributed. Parliament examines the statutory audit report together with the report of the Governor of the National Bank on the monetary operations of the year. A second report, specially designed to address an international audience, is used to present the Bank's activities to institutions such as the International Monetary Fund, the World Bank and in instances in which the Bank intends to raise finance. This report is included in the Bank's annual report that is published in both English and Slovak along with a detailed analysis of the Bank's activities during the year.

How is the audit performed?

The financial audit of the National Bank includes several phases:

1. A phase of planning and of identification of the major areas of risks in the central banking environment in which an error may have a significant impact on the financial statements. We examine in particular areas that involve accounting estimates that require greater than normal subjectivity, complexity and uncertainty. We also review new regulations that may have an impact on the Bank's operations.

2. The performance of the audit plan consisting in the examining, on a test basis, the supporting documentation of the amounts and disclosures in the financial statements. We perform testing procedures for the purpose of detecting material misstatements that may have occurred and have not been detected by the Bank's controls and corrected. The tests are of different nature depending on the nature of the account and the potential error that exists. Analytical procedures are often more efficient for testing income statement accounts because reliable and plausibly related data usually available to build reasonable expectations of the balances of such accounts. This is for example the case when testing the interest received by the Bank on State budget deficits. Based on an average deficit for a given month and the applicable interest rate, we are able to obtain adequate assurance that material misstatements do not exist.

Tests of details are usually more effective and efficient than analytical procedures for testing of balance sheet accounts. These accounts can be significantly affected by a sharp fluctuation that may have occurred at the time of the balance sheet date. The level of short term financing to domestic banks may for instance vary greatly from one decade to another.

One of the areas of the auditor's work that requires the most amount of judgment is the extent to which the testing is carried out. Obviously, auditors are unable to verify all of the financial transactions that have occurred during the year in an institution as large and as complex as the National Bank. A substantial part of their work therefore consists in determining the extent and nature of their tests in order to gain assurance as to the reliabililty of the financial statements as a whole. Testing is usually done on a sample basis and the results are extrapolated so as to give the auditor a reasonable assurance that the financial statements do not contain a significant misstatement.

Various testing techniques are used : external confirmations of account balances, inquiries with Bank officials outside of the accounting department, corrobative explanations based on our understanding of the Bank's operations and finally examining the supporting evidence to the accounts. The tests are designed to give The work of the auditors is carried out in collaboration and with the full support of the internal audit department.

Materiality is also a concept that is not entirely understood by the general public. Materiality refers to the importance of a misstatement in the financial statements that make it probable that the judgement of a reasonable person would be affected as a result of the misstatement. Using certain guidelines developed b the auditing profession, the auditors determine a level of materiality over which an error in the financial statements is considered significant. The allows the auditors to state that the financial statements present fairly in all material respects the financial position of the Bank and of the results of its operations. In the case of the Bank, the main criteria that is used is total assets. It is generally recognized that the financial statements will contain certain errors though most often these errors are minor when compared to the overall financial statements of the Bank. For instance, an error of Sk 50 million would not be considered as significant for the Bank with over Sk billion in assets and Sk billion in income unless the error presents certain qualitative aspects that render it significant or material.

3. A last phase in which the auditors perform a review of the events that have occurred since the balance sheet date, obtain a letter of representations from management, prepare and issue their report and render a management letter.

In their report on the financial statements for the year ended 31 December 1994, Deloitte & Touche issued an unqualified opinion, stating that the financial statements presented fairly, in all material respects, the financial position of the National Bank of Slovakia and the results of its operations for the year in accordance with Slovak regulatory requirements.

An unqualified opinion indicates that the financial statements do not, in the auditor's judgment, contain any material error.

Who are the auditors to the Bank ?

Deloitte & Touche is a member firm of Deloitte Touche Tohmatsu International, one of the largest international accounting, auditing, taxation and consulting firms in the world with over 56,000 professionals who provide high quality service in 111 countries serving 530 of the world's largest companies.

Established in 1991, Deloitte & Touche in Bratislava was the first international firm to be licensed to carry out statutory audits in Slovakia and today, with some 100 qualified staff, is the largest such firm in Slovakia.

To specifically serve its banking clients, a regional banking center was formed in Budapest to provide specialized services to financial institutions located in the Slovak Republic and Eastern Europe. This center is recognized as having a wide range of experience in meeting the needs of clients in an environment of ongoing changes of rules and regulations. Such work in the banking sector may include reinforcing back-office operations,

As auditor to such prestigious institutions as the Bundesbank, Banque de France and the Central Bank of Hungary, Deloitte Touche Tohmatsu International has developed particular expertise in the area of central banking.

Steven Fast
Senior Manager
Deloitte & Touch

Banking Education in Europe

The European Bank Training network (EBTN) is organizing its first Symposium on Training in banking in Europe on 26 and 27 October 1995, in Luxembourg.

The „Network" hopes that this event will attract particularly wide attention in view of the emergence of an intra-European dimension in this field and its importance in the global context of competition between three main economic regions.

The main goals of the Symposium are to provide a platform for contact between specialists in bank training (users and providers), and also to offer two days of addven by prominent figures and discussions/exchanges of views on a high level.

Symposium themes focus on training in banking in Europe and bankmanagement:

- a new vision,
- and also on challenges,
- opportunities and trends at the dawn of the twenty-first century.

The following questions will be covered in detail by the Symposium:

• What is the philosophy and what are the overall objectives of the European Union programmes for developing vocational training in Europe?,

• What do banks expect from training and human resources management in achieving strategic objectives within a trans-European and international context?,

• What is the strategy of banks for training internal staff using available supplies?,

• What type of services/supplies do banks expect from training institutes, from in-house training departments and other training providers?,

• How do the banks integrate the concept of internal and external outsourcing into their strategy?,

• Must these training institutes and other providers reconsider their specific role in relation to the banks, taking the new European and international context into account?.

These topics will be covered in speeches by prominent senior bankers and high level officials. Translation will be available in English, French, German and possibly Italian, Spanish and Russian.

The targeted Symposium participants are bankers, human resource managers, training managers of banks and other financial institutes, heads of training institutions, training organizers and providers, consultants etc.

Ing. Dušan Garay, CSc.
National Bank of Slovakia
Institute of Banking Education

SLOVCA

SLOVAK VENTURE CAPITAL ASSOCIATION

The formation of the **Slovak Venture Capital Association („SLOVCA")** has been set up by several local institutions with the primary purpose of increasing awareness of the public to the availability of venture capital to entrepreneurs, as well as to other investment and banking institutions, and economic, political and regulatory bodies in Slovakia. The mission of SLOVCA includes five key objectives: to provide information to those seeking capital for new and existing enterprises to represent the interests of members before the government and other related institutions/agencies to provide a forum for networking for members to exchange views and experience; to provide education and training for members of SLOVCA and others to encourage the highest standards of business practice.

The Setting up of SLOVCA was made possible by a grant from the Slovak American Enterprise Fund („SAEF"), one of the founding members. The other founding members are : Považský a Kysucký Podnikateľský Fond (PKPF), Tatra Raiffeisen Capital, and Seed Capital Company. „The primary aim of the Slovak Venture Capital Association is to promote the private equity as a vehicle for investment and a source of financing. The activities of SLOVCA should also lead to the introduction of suitable legislation and tax benefits to support venture capital industry in Slovakia", said Mr. Klevana, the President of SAEF. Commenting on the launch , Mr. Vanderperren, Chief Executive Officer of PKPF, said: „PKPF will constructively cooperate with SLOVCA because I believe that it is an answer to the needs of venture capital in Slovakia."

Slovakia Succeeds in Getting a Seat on the EVCA Board of Directors

The Slovak Venture Capital Association announced the election of Mr. Leighton Klevana, President of the Slovak American Enterprise Fund and the representative of one of the founding members of SLOVCA, to the Board of Directors of the European Venture Capital Association („EVCA") at its Annual General Assembly meeting on June 8, 1995, in Monte Carlo.

Slovak American Enterprise Fund announced at the Press Conference on June 21, 1995 that during four years of operations it has supported 33 projects in Slovakia totalling approximately 25 million dollars. In addition, the Fund introduced its latest common initiative - formation of the Slovak Venture Capital Association.

Slovakia, together with two other countries from Central and Eastern Europe succeeded in getting a seat on the EVCA Board of Directors. It is the first time in the history of EVCA that representatives of the venture capital industry from Central and Eastern Europe have been elected as members of the Board.

„SLOVCA considers this to be a significant step in the incorporation of the Slovak venture capital industry into the European and even larger international venture capital industry", said Iveta Ribanskß, Executive Director of SLOVCA.

EVCA was formed in 1983 as a result of a joint industry and European Commission initiative. Since that time, the venture capital industry has grown dramatically in Europe and has raised in excess of ECU 30 billion for investment in unquoted companies with above average growth potential. EVCA's mission is to promote globally the venture capital industry and to focus on issues of pan-European relevance, such as lobbying, where EVCA can make a real Contributions. Membership of the Association has inc reased from 43 founding members to almost 300 today.EVCA now represents the leading players in the venture capital industry throughout Europe. EVCA membership offers access to a wide network of contacts and provides a range of services which includes unique information products and specialist industry events. EVCA's Board of Directors is made up of senior venture capital professionals from several European countries who also participate in EVCA's committees, advisory groups and task forces.

EVCA's Central & Eastern Venture Capital Programme was launched in October 1993, to support developing venture capital infrastructure in the Czech Republic, Hungary, Poland, Slovakia and Slovenia. In its first year a four-day training course for Central European venture capitalists was organized in Bled, Slovenia. The publication of a „Central & Eastern Europe 1994 Directory" and „The Fund Managers' View", a qualitative study on the strategy and management of private equity capital companies were also part of the first year's programme. In addition, a two-day conference „Venturing in Central Europe" was organized in Warsaw, Poland from 12 - 14 October 1994. Another four-day training course for Central European venture capitalists was organized in May 1995, in Prague, Czech Republic.

The Phare Programme of the European Union became operational in 1990 for Poland and Hungary and was subsequently extended to cover all nine countries of the central European region, including Slovenia. It is the Commission's main instrument of financial and technical co-operation, aimed at supporting economic restructuring and the promotion of private enterprise in the Central European region.

Ing. Iveta Ribanská
SLOVCA

FINE ART FURNITURE

LE-AL

ESTABLISHED 1933

ELEGANTNÁ KOMBINÁCIA ŠTÝLU A FUNKCIE

Ukáž mi svoju kanceláriu a ja ti poviem, aký si obchodník...

Ak si myslíte, že by vaša kancelária mohla ešte viac vyzdvihnúť vašu osobnosť, tu je jedna z možností:

Kvalitu a klasickú krásu najlepších anglických značiek Chippendale, Sheraton, Hepplewhite nesie značka LE - AL Fine Art Furniture. Každý vyrobený kus je jedinečný a nesie značku LE - AL ako garanciu kvality anglického nábytku vyrobeného najlepšími majstrami.

Pri jeho výrobe sa veľký dôraz kladie na výber tých najlepších rastlinných materiálov, na skúsenosť odborníkov (niektorí majú až 30-ročnú skúsenosť s prácou s drevom), ako aj na prepracovanosť designu a všetkých detailov. Spojenie zručností, skúseností starých majstrov a tradičných metód s modernými technológiami spracovania nábytku dáva záruku vysokej kvality spracovania.

Kolekcia je vyrábaná v šiestich farebných odtieňoch: tradičný mahagón, zrelý mahagón, prírodný dub, morený dub, tis a orech. Produkcia sedacieho nábytku používa pri výrobe iba vybrané najlepšie škótske a írske kože. Jedinečná antická úprava kože je tiež v šiestich farebných odtieňoch a farebnú škálu dopĺňa klasická čierna. Osobitný dôraz je kladený na kovanie, ktoré je možné pre dokonalosť štýlu a súladu s povrchovým spracovaním nábytku v troch modifikáciách: Ambrose, Beswick a Crispin.

Unikátna kombinácia štýlu a elegancie spojená s funkčnosťou a možnosťou širokého použitia robí nábytok LE - AL vysoko hodnotným.

ZIRKON® s.r.o.

Head office
Medená 15
811 02 Bratislava
tel./fax: 07/335 873

Predajňa INTER-S.I.T.
Medená 17
811 02 Bratislava
tel./fax: 07/5332 714

Výrobky firmy LE-AL sú ohodnotené najvyšším **medzinárodným stupňom kvality ISO 9002**

Hotovosť v pohotovosti.

Vyše 220 bankomatov a 30 POS terminálov
na celom území Slovenskej republiky.

VŠEOBECNÁ ÚVEROVÁ BANKA

Život Vašich peňazí.